

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

**Možnosti prevence islámského extremismu na území
EU z pohledu Sociální pedagogiky**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Přemysl Mikoláš

Vypracoval:

Bc. Denisa Brusová

Brno 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Možnosti prevence islámského extremismu na území EU z pohledu Sociální pedagogiky“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Brno 3. 3. 2010

.....

Bc. Denisa Brusová

Poděkování

Děkuji svému vedoucímu práce, Mgr. Přemyslu Mikolášovi, za odborné vedení a především jeho upřímný zájem k tématu extremismu.

Děkuji rovněž svým blízkým, kteří mi vytvořili potřebné podmínky k mému studiu a psaní.

V neposlední řadě patří můj dík učitelským i nečitelským pracovníkům Institutu pro mezioborová studia Brno za vysoký standard studia, který na svém ústavu vytvářejí, a osobní přístup ke studentům.

Denisa Brusová

OBSAH

Úvod	7
1. ISLÁM A ISLÁMSKÝ SVĚT	9
1.1 Islámský svět	9
1.2 Základní fakta o islámu	12
1.3 Islámské právo šari‘a	17
1.3.1 Vývoj islámského práva	19
1.3.2 Právní kvalifikace osob, činů a platnosti úkonů	20
1.3.3 Rodinné právo a postavení žen	22
1.3.4 Trestní právo	24
1.3.5 Právo obchodní a dědické	25
1.3.6 Státní moc	25
1.3.7 Zásadní omyly a nepřesnosti o islámu	26
1.4 Džihád a jeho pojetí v islámu	29
1.4.1 Právní vymezení džihádu	29
1.4.2 Pravidla vedení džihádu	32
1.4.3 Dvojitý dělení světa	34
1.4.4 Výjimky ve všeobecné povinnosti džihádu	34
1.4.5 Postavení jinověrců	35
1.4.6 „Svaté války“ v ostatních náboženstvích	35
2. EXTREMISMUS JAKO ZÁVAŽNÝ SOCIÁLNĚ-PATOLOGICKÝ JEV	38
2.1 Proč extremismus?	38
2.2 Role Sociální pedagogiky v prevenci extremismu	48
3. ISLÁMSKÝ EXTREMISMUS NA ÚZEMÍ EU	54
3.1 Pojmosloví	54
3.2 Historický vývoj islámského extremismu	57
3.3 Islámský extremismus na území EU a jeho etiologie	62
3.3.1 Psychologické faktory	68
3.3.2 Socio-ekonomické faktory	71
3.3.3 Náboženské faktory a potřeba smyslu života	73
3.4 Zkušenosti vybraných zemí EU s islámským extremismem	76
3.4.1 Francie	76
3.4.2 Velká Británie	79

3.4.3	Německo	79
3.4.4	Česká Republika	82
3.5	Možnosti prevence islámského extremismu na území EU z pohledu Sociální pedagogiky	86
3.5.1	Prevence v oblasti vzdělávání	87
3.5.2	Prevence v oblasti sociální a ekonomické	92
3.5.3	Prevence v oblasti politické	95
3.6	Možnosti represe: Vytýčení některých legislativních nástrojů ČR a EU v boji s extremismem a terorismem	98
4.	APLIKAČNÍ ČÁST 1: Vyhodnocení dotazníkového šetření	102
5.	APLIKAČNÍ ČÁST 2: Preventivní návrhy zaměřené proti rozvoji islámského extremismu v České republice	116
	Závěr	119
	Resumé	121
	Anotace	123
	Literatura	124
	Přílohy	129

„Bojím se lidí s neochvějným přesvědčením, v náboženství, ve vědě i v politice.

...

Ano, obávám se a straním se „neochvějných“, protože z nich cítím chlad smrti a nepřátelství k životu, k jeho pohyblivosti, teplu a rozmanitosti; vyhýbám se jim, protože prostě nevěřím deklarované pevnosti jejich víry. Nemohu si pomoci, za jejich úporností cítím křečovitě potlačované otázky a nezpracované problémy, nevyřešené vnitřní konflikty, kterým se marně snaží uniknout do bojů s jinak smýšlejícími.“

Tomáš Halík (Co je bez chvění, není pevné)

Úvod

Po vstupu do Evropské unie přestala být Česká republika pouze tranzitní zemí a změnila se v trvalou destinaci pro stále vyšší počet imigrantů. Jedním z negativních důsledků rostoucího přistěhovalectví v Evropě jsou sílící projevy islámského extremismu v muslimských diasporách. Česká republika zatím není nucena tento problém na svém území řešit, neboť její muslimská menšina je dobře integrována. Jako velký problém se islám ve své radikální podobě však stal v mnoha zemích západní Evropy, především ve Velké Británii, Francii a Německu. Uceleným systémem preventivně-represivních opatření v této otázce zatím nedisponuje žádná země EU.

Výzkumným problémem této práce se stal islámský extremismus v Evropě. Konkrétně mne zajímala otázka „Pokud zmapujeme etiologii islámského extremismu na území Evropské unie, můžeme z ní vyvodit i možnosti prevence tohoto jevu v rámci působnosti Sociální pedagogiky?“. Název práce záměrně nese pojem „islámský extremismus“ namísto „islámský fundamentalismus“, neboť jsem se snažila postihnout problém radikálních forem islámu nejen ze sociálního a psychologického hlediska ale rovněž v jeho právní rovině. Extremismus - narozdíl od fundamentalismu či fanatismu - má svoji definici v českém právním řádu. Byť je tato práce zaměřena na prevenci, čili sociálně-pedagogické hledisko, je v ní věnován prostor také možnostem represe tohoto závažného sociálně-patologického jevu.

Co je islám a lze v případě islamistických extremistů vůbec ještě hovořit o islámu? Jakou roli v radikálních ideologiích hraje náboženství a jako roli má politika? Jaké podmínky podporují vznik a rozvoj islámského extremismu na půdě Evropy? Pokud zmapujeme tyto podmínky, můžeme navrhnout prevenci proti bujení islámského extremismu? Jak by taková prevence vypadala a v jakých oblastech by se projevovala? Jakou roli v této složité problematice má Sociální pedagogika? Jaká jsou pole její působnosti v souvislosti s oblastí imigrace? Jaká opatření v rámci prevence islámského extremismu by se dala realizovat v České republice? Na tyto a další otázky jsem se pokusila odpovědět ve své práci. Z důvodu výrazné interdisciplinárnosti zkoumaného problému vycházím z poznatků islamistiky, sociální pedagogiky, psychologie, práva a politologie.

Tato práce navazuje na předchozí bakalářskou práci, která zkoumala etiologii islámského fundamentalismu ve světových diasporách, a částečně těží poznatky z mého

dlouholetého zájmu o arabistiku a islamistiku. Při svém zkoumání jsem použila historicko-srovnávací popis, metodu dotazníkové šetření a rozhovoru.

V prevenci extremismu hraje Sociální pedagogika důležitou roli. Extremismus představuje závažný socio-patologický jev, který narušuje stabilitu státu, a ohrožuje základní demokratické principy. Islámský extremismus je jeho specifickou variantou, ale nese některé obecné charakteristiky společné pro všechny druhy extremismu. O těchto obecných aspektech i zcela specifických znacích islámského extremismu v Evropě píše formou přehledové stati v teoretické části práce. Čtenáře zde rovněž seznamuji se základními poznatky o islámu, právu šarí'a a pojetím džihádu v islámu. Mojí snahou bylo porozumět zkoumanému problému v jeho sociálních, psychologických, religiózních a ekonomických aspektech a vytvořit o něm pokud možno komplexní obraz. První kapitola aplikační části je věnována vyhodnocení dotazníkového šetření. Jeho cílem bylo mimo jiné potvrdit či vyvrátit hypotézu, která stanovila vztah mezi názory respondentů na efektivnost jednotlivých strategií boje s islámským extremismem a způsoby, jakými respondenti získávají o muslimech informace (z masmédií, odborné literatury atp.). Ve druhé kapitole aplikační části podávám formou odborné eseje dílčí návrhy preventivních opatření, které by měly působit proti vzniku islámského extremismu na území České republiky. V přílohách nabízím k nahlédnutí doplňující informace o islámu a islámských zemích a podklady dotazníkového šetření.

Není v možnostech této práce postihnout problematiku islámského extremismu v celé její šířce a hloubce. Cílem bylo podat veřejnosti základní vhled do tohoto aktuálního tématu a to v uceleném rámci. Mým dalším záměrem bylo zobecnit zkušenosti západní Evropy s islámským extremismem, vyvodit z nich možná preventivní opatření a navrhnout jejich potenciální realizaci v podmínkách České republiky. V neposlední řadě doufám, že zde tato práce přispěje k posílení diskuse v otázkách islámského extremismu, roli sociální pedagogiky v oblasti imigrace a dalšího směřování multikulturalismu v Evropě.

1. ISLÁM A ISLÁMSKÝ SVĚT

1.1 Islámský svět

Islámský svět je velmi barvitou skládkou rozličných kultur, jazyků a historických zkušeností. Nelze ho vnímat jako monolit se souborem vlastností typických pro všechny islámské země a jejich obyvatele. Byla by to stejná chyba jako hledat takový balík obecných charakteristik společný pro všechny Evropany. Každá evropská země má svůj jedinečný historický vývoj, identitu a taktéž její obyvatelstvo je složeno z jednotlivých individualit, které dohromady vytvářejí ono „typické“ pro danou zemi. Stejně je to se státy, jejichž společným jmenovatelem je islám. I ony jsou svébytnými zeměmi s originálními kulturami, zvyky a obyvateli. Dokonce i každá muslimská země se dále dělí na oblasti, které se sociální strukturou, morálními kodexy, hospodářskou vyspělostí, přístupem k islámu a jinými ukazateli od sebe velmi odlišují.

Tato kapitola seznamuje laického čtenáře se základními informacemi o islámském světě a islámu. Pokud se chceme vážně zabývat problematikou „islámského extremismu“, musíme v první řadě předložit a ujasnit fakta týkající se islámu, kterými extremisté (často zkresleně či přímo lživě) argumentují.¹

V rámci islámského společenství dnes můžeme pozorovat dělení na národně kulturní okruhy. Historické jádro tvoří arabské země, které jsou samy rozdělovány politickými a ideovými spory, včetně vztahem k islámu.² Kritériem pro arabskou zemi není fakt, že její obyvatelé vyznávají islám, nýbrž úřední jazyk arabština. Z toho důvodu k arabským zemím řadíme například i stát Izrael, ve kterém koexistují dva úřední jazyky: arabština spolu s hebrejštinou.

Arabština je semitským jazykem, kterým byl napsán Korán (svatá kniha všech muslimů). Existují značné rozdíly mezi spisovnou arabštinou (moderní standardní arabština) a regionálními hovorovými jazyky (dialekty). Spisovná arabština je vyučována na školách a užívá se ji v písemném projevu, v médiích atd. Informace o celkovém počtu arabských dialektů se různí podle autorů, nejvyšší odhad směřuje k číslu padesáti. Arabštinou hovoří okolo 3,12% světového obyvatelstva, což z ní dělá

---

¹ Výchozím materiálem pro tuto kapitolu byly především práce „*Duchovní cesty islámu*“ profesora Kropáčka, elektronická verze práce Abdalatiho „*Zaostřeno na islám*“ a učebnice „*Teorie práva*“ autorů Kubů, Hungra a Osiny. Prvně jmenovaný autor patří k nejerudovanějším islamistům u nás i v zahraničí. H. Abdalati, známý především v severní Americe, působil jako ředitel Islámského centra v kanadském Edmontonu a na téma islámu hojně přednášel i publikoval. K přiblížení islámského právního systému mi byla nápomocná přehledně zpracovaná učebnice „*Teorie práva*“, která mj. mapuje právní kultury Asie a Afriky.

² Kropáček, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 109.

čtvrtý nejpoužívanější jazyk světa.³ Mezi světovou populací věřících se islám drží na druhé příčce v počtu svých vyznavačů. Nejvíce muslimů dnes žije v jižní Asii: v Indonésii, Indii, Bangladéši a Pákistánu. Muslimské země jsou velmi různorodé; odlišují se složením obyvatelstva, kulturou i ekonomickou vyspělostí. Najdeme v nich moderně orientované státy i fundamentalistické země snažící se „zastavit čas“. Velmi kontrastně tak působí například prozápadní Turecko, které je známé důrazem na sekularismus, vedle protiamericky naladěného Íránu prosazující islámský radikalismus. V tomto světě můžeme nalézt státy pohádkově bohaté (ropné monarchie při Perském zálivu) i země hladovějící při jižním okraji Sahary.⁴

Termín „islámský svět“ není možno považovat za odborný výraz, jde spíše o laické vymezení států, v nichž je dominantním náboženstvím islám. Zahrnuje jak státy arabské (s úředním jazykem arabštinou) tak státy nearabské. Zde je jejich výčet:

- Islámské země arabské:
- ◆ ALŽÍRSKÁ LIDOVĚ-DEMOKRATICKÁ REPUBLIKA
  - ◆ BAHRAJNSKÝ STÁT
  - ◆ ČADSKÁ REPUBLIKA
  - ◆ DŽIBUTSKÁ REPUBLIKA
  - ◆ EGYPTSKÁ ARABSKÁ REPUBLIKA
  - ◆ IRÁCKÁ REPUBLIKA
  - ◆ JEMENSKÁ REPUBLIKA
  - ◆ JORDÁNSKÉ HÁŠIMOVSKÉ KRÁLOVSTVÍ
  - ◆ KATARSKÝ STÁT
  - ◆ KOMORSKÁ FEDERATIVNÍ ISLÁMSKÁ REPUBLIKA
  - ◆ LIBANONSKÁ REPUBLIKA
  - ◆ LIBYJSKÁ ARABSKÁ LIDOVÁ SOCIALISTICKÁ DŽAMÁHÍRIJA
  - ◆ MAROCKÉ KRÁLOVSTVÍ
  - ◆ MAURITÁNSKÁ ISLÁMSKÁ REPUBLIKA
  - ◆ OMÁNSKÝ SULTANÁT
  - ◆ SAÚDSKOARABSKÉ KRÁLOVSTVÍ
  - ◆ SOMÁLSKÁ DEMOKRATICKÁ REPUBLIKA
  - ◆ SPOJENÉ ARABSKÉ EMIRÁTY
  - ◆ STÁT IZRAEL
  - ◆ STÁT KUVAJT
  - ◆ SÚDÁNSKÁ REPUBLIKA

---

³ The World Factbook. CIA.gov [online]. Dostupné z <http://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/xx.html#People>.

⁴ Kropáček, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 109.

- ◆ SYRSKÁ ARABSKÁ REPUBLIKA
- ◆ TUNISKÁ REPUBLIKA
- ◆ ZÁPADNÍ SAHARA
- ◆ AUTONOMNÍ ÚZEMÍ POD PALESTINSKOU NÁRODNÍ SPRÁVOU (PALESTINA)

Islámské země nearabské⁵:

- ◆ ALBÁNSKÁ REPUBLIKA
- ◆ ÁZERBÁJDŽÁNSKÁ REPUBLIKA
- ◆ BANGLADÉŠSKÁ LIDOVÁ REPUBLIKA
- ◆ GAMBIJSKÁ REPUBLIKA
- ◆ GUINEJSKÁ REPUBLIKA
- ◆ INDONÉSKÁ REPUBLIKA
- ◆ ÍRÁNSKÁ ISLÁMSKÁ REPUBLIKA
- ◆ ISLÁMSKÝ STÁT AFGHÁNISTÁN
- ◆ KAZAŠSKÁ REPUBLIKA
- ◆ KYRGYZSKÁ REPUBLIKA
- ◆ MALAJŠIE
- ◆ MALEDIVSKÁ REPUBLIKA
- ◆ MALISKÁ REPUBLIKA
- ◆ NIGERIJSKÁ FEDERATIVNÍ REPUBLIKA
- ◆ NIGERSKÁ REPUBLIKA
- ◆ PÁKISTÁNSKÁ ISLÁMSKÁ REPUBLIKA
- ◆ REPUBLIKA BOSNA A HERCEGOVINA
- ◆ REPUBLIKA POBŘEŽÍ SLONOVINY
- ◆ REPUBLIKA TÁDŽIKISTÁN
- ◆ REPUBLIKA SIERRA LEONE
- ◆ SENEGALSKÁ REPUBLIKA
- ◆ SEVEROKYPERSKÁ TURECKÁ REPUBLIKA
- ◆ SULTANÁT BRUNEJ
- ◆ TURECKÁ REPUBLIKA
- ◆ TURKMENISTÁN
- ◆ UZBECKÁ REPUBLIKA

Podrobnější informace o islámských zemích jsem uvedla v Příloze č. 2.

---

⁵ kritériem bylo členství v Organizaci islámské konference (OIC); pro účely tohoto přehledu však zmiňuji pouze země, v nichž má islám zastoupení alespoň z 50%; další členy OIC zmiňuji v Příloze č.2

1.2 Základní fakta o islámu

Islám vznikl na Arabském poloostrově jako třetí (a zatím poslední) z velkých monoteistických náboženství. Spolu s judaismem a křesťanstvím se stal poměrně zakrátko dominantním světovým vyznáním. Náboženství předislámských Arabů bylo spojeno s modlářstvím - uctíváním astrálních božstev a personifikovaných přírodních sil.⁶ Islám toto modloslužebnictví zavrhl a zavedl přísně monoteistické vyznání v jediného Boha (Alláha). Slovo Alláh v islámu znamená „Jeden a jediný věčný Bůh, stvořitel vesmíru“.⁷ Narozdíl od jiných náboženství islám požaduje od svých věřících „komplexní přístup“, jenž nerozlišuje mezi sekulární a náboženskou sférou. To je jedna z příčin silné muslimské spolupatříčnosti a solidarity, kterou si ovšem západ překládá jako fanatismus.⁸ „Podle představ Koránu neexistuje dichotomie mezi posvátným a profánním, náboženským a politickým, sexualitou a bohoslužbou. Celý život byl chápán jako potenciálně svatý a měl být přiveden do sféry božského. Cílem se stal tawhíd (sjednocení)...“.⁹

Samotné slovo „islám“ je odvozeno od arabského kořene "SLM", který krom jiného znamená mír, čistotu nebo poslušnost. V náboženském smyslu pak vyznívá jako podřízenost (odevzdání se) Boží vůli a Jeho zákonům. Vůle Boží je v Koránu definována jako „soucítící s lidmi“ a Jeho zákon jako „nanejvýš prospěšný a spravedlivý“. Když si člověk zvolí cestu poslušnosti Božím zákonům, bude ho provázet pravda a vytvoří tak harmonii mezi sebou a ostatními částmi přírody, které jsou Bohu podřízeny. Vybere-li si však neposlušnost, pak sejde z pravé cesty, upadne v nemilost a postihne ho Boží trest.¹⁰

Svatou knihou islámu je Korán. Původ tohoto slova pochází z arabského slovesa *qara'a* (přednášet), což je logické, neboť v počátcích svého vzniku se koránské verše šířily v negramotné společnosti přednášením a recitováním. Vyznavači islámu se nazývají muslimové („ti kdo činí islám“). Západní společnost především v dřívější době muslimy nazývala hanlivým výrazem „mohamedáni“. Tento termín není správný, neboť muslimové neuctívají Muhammada. Muslimové uctívají pouze Boha, který jediný založil islám. Muhammada uznávají jako proroka, kterého Bůh pověřil, aby učil slovu

⁶ Kropáček, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2003, s. 10.

⁷ Abdalati, Hammudah. *Zaostřeno na islám*. S. 15. Dostupný z <http://www.islamweb.cz>.

⁸ Kropáček, Luboš a kol. *Variace na Korán: Islám v diaspoře*. Praha: Orientální ústav AVČR, 1999, s. 8.

⁹ Armstrongová, Karen. *Islám*. Praha: Slovart, 2008, s. 50.

¹⁰ Abdalati, Hammudah. *Zaostřeno na islám*. S. 13-15. Dostupný z <http://www.islamweb.cz>.

Božímu. Muhammad se narodil roku 570 n.l. v rodu Hášimovců v Mekce, v Saúdské Arábii. Muslimové ho považují za vzor člověka v oblasti zbožnosti a dokonalosti. Věří, že byl jako prorok vyvolen, aby posílil Boží poselství zde na zemi. Muslimové však uznávají i židovské a křesťanské zvěstovatele Boží vůle. Věří, že toto poselství bylo zjeveno mnoha prorokům různých národností v různých dobách, proto muslimové uznávají (nikoli uctívají) i Abrahama, Davida, Izmaela, Izáka, Mojžíše a Ježíše. Pravý muslim, podle Abdalatiho, věří ve všechna Písma a Boží zjevení. Dokonce je to jeho povinností. Přísně se však ohrazují proti křesťanské trojici, která ztotožňuje Ježíše s Bohem. Ježíše považují za proroka a jeho ztotožňování se samotným Stvořitelem považují za nepochopení ze strany křesťanské církve. Ježíš je v Koránu označován za proroka, mesiáše, posla, syna Marie a za patřícího k těm, kteří jsou v blízkosti Boha. Uznávají se jeho schopnosti konat zázraky a zvěstovat evangelia.¹¹ „Jakkoli to znělo radikálně, Korán tvrdil, že jeho zvěst je jednoduše připomenutím všeobecně známých pravd, prapůvodní víry, kterou dřívější proroci kázali celému lidstvu.“¹² Toto je jasně vyjádřeno ve verši 87 v sůře Kráva:

„A již kdysi jsme dali Mojžíšovi Písmo a po něm jsme i jiné posly vyslali; a dali jsme Ježíšovi, synu Marie, důkazy jasné a podpořili jsme jej Duchem svatým. A kdykoliv přišel k vám posel s něčím, co duše vaše si nepřály, zpyšněli jste: jedny jste prohlásili za lháře a druhé jste zabili.“ (Korán, 2:87)

Islám je charakteristický svoji přímostí a praktičností. Kromě oblasti duchovní zaštiťuje otázky každodenního života, mezilidských vztahů, trestního práva, státoprávního uspořádání a vztahů k nemuslimskému okolí. To byl také důvod, proč se stal v mnoha zemích státní ideologií. Postihuje přitom všechna období života, od narození až po pohřeb. Musíme si uvědomit, komu byl islám primárně adresován. Snad i drsné klimatické podmínky Arabského poloostrova spoluformovaly arabský temperament, který je typický svoji přímostí, emocionalitou a jakousi živelností. Subjektivně cítím, že islám tuto arabskou povahu uchopil a usměrnil, aniž by se snažil měnit jejího ducha. Aby bylo nové náboženství přijato, muselo odpovídat přirozenému založení svých adresátů a rovněž brát v potaz podmínky, v jakých lidé tehdy žili a budou žít. Islám vymítil mnoho starých zvykových zvrhlostí, k nimž patřilo zabíjení nechtěných dcer, katastrofální postavení žen, starých a nemocných lidí, modlářství, opilství, neustálé boje, krevní msty a další. Aby kmenová společnost přijala toto pro ni zcela revoluční učení a změnila mnoho ze svých zvyků, muselo je učení vnitřně

¹¹ Mendel, Miloš. *S puškou a Koránem*. Orientální ústav AVČR. Praha: 2008, s.157

¹² Armstrongová, Karen. *Islám*. Praha: Slovart, 2008, s. 44.

oslovovat. Islám toto splňoval a postupně se vyjadřoval ke každé lidské otázce.

Islám je složitý náboženský systém, který podle Mendela zahrnuje: a) soubor formálních náboženských úkonů; b) soubor písemných „svatých“ textů a věroučných zásad, jejichž pomocí náboženská komunita vysvětluje svůj postoj k životu a formuluje vztah k okolnímu neislámskému prostředí; c) etický kodex, který vymezuje pravidla vztahů mezi lidmi; d) s tím související mnohvrstevnatý systém náboženského práva (šarí'a), který v průběhu dějin stanovoval závazné normy společenského soužití a politického života v „islámském světě“; e) jeho institucionální zakotvení v podobě náboženskoprávních autorit (ulamá).¹³

Islám je velmi flexibilní systém, aplikovatelný v kterékoli době a místě. Nepředstavuje nějakou neměnnou společenskou či politickou soustavu. Je však tvořen neměnnými islámskými principy, které určují vztahy mezi lidmi.¹⁴

Plný význam víry v islámu nespočívá ve slovech ale v činech. Být muslimem znamená ve svém jádru žít jako muslim. Nestačí přijít občas do mešity na společnou modlitbu. Jde o žití v souladu s Boží Vůlí. Každý muslim je však individualitou a vnímá, co znamená a vyžaduje „být muslimem“, svým individuálním způsobem. Existují proto muslimové pouze „na papíře“ (tzn. lidé bez vnitřní víry), mírumilovní věřící odsuzující násilí i fanatičtí extremisté.

Západnímu světu jsou známé tzv. **pilíře islámu**, konkrétně hovoříme o pěti základních pilířích (arkán ad-dín), které představují povinnosti muslima vůči Bohu a dodnes se pokládají za nejpodstatnější znaky příslušnosti k islámu. Zahrnují modlitbu (salát), náboženskou daň (zakát), půst v měsíci ramadánu (sawm), pouť do Mekky (hadždž) a vyznání víry (šaháda):

◆ salát

- je **modlitební obřad**; předchází mu rituál omývání (wúdá)
- náležitosti modlitby jsou přísně závazné pro každého dospělého duševně zdravého muslima; pro nemocné jsou stanoveny výjimky
- modlitba je platná pouze jsou-li splněny stanovené podmínky: čistota těla, místa a šatu, náležité odění (muži musí mít vše zakryto od pupku ke kolenům, ženy celé tělo kromě obličeje a rukou od zápěstí), zaujetí správného modlitebního směru (k Mekce), znalost modlitebních časů a zbožné předsevzetí
- bez ohledu na národnost věřících je možná pouze v arabštině
- vykonává se 5x denně (při úsvitu, v poledne, odpoledne, při západu slunce a v noci

¹³ Mendel, Miloš. *Existuje vůbec islámský svět?* Orientální ústav AVČR [online]. Dostupný z: <<http://www.orient.cas.cz/odd/oaf/mendel/islam.htm>>.

¹⁴ *Džihád*. Robert Hýšek. Praha : Islámská nadace v Praze, 2006, s. 6.

po vyhasnutí posledních červánků)

- modlitba tvoří jednotu duchovního obsahu a tělesných pohybů
- podle Abdalatiho modlitba napomáhá k očistě srdce, zušlechťuje svědomí a uklidňuje duši; upevňuje v člověku dobro a potlačuje zlo
- zvláštní význam má páteční (den Bohem určený pro kolektivní vyznávání víry) polední modlitba povinná pro všechny dospělé zdravé muže; existuje i dobrovolné modlitby u příležitostí velkých svátků a zcela nepovinné osobní modlitby^{15,16}

◆ zakát

- jedná se o **povinnou almužnu** určenou na obecně prospěšné a dobročinné účely
- podle klasického práva se zakát každoročně odvádí ve výši minimálně 2,5% z určených druhů majetku, pokud překračují stanovenou hranici; obdarovávání potřebných má svůj také hluboký duševně-duchovní význam
- existuje také čistě dobročinný zakát darovaný na konci ramadánu chudým
- lze odevzdat přímo těm, komu má připadnout, lépe však úřadům, které ho přerozdělí
- náležitými příjemci zakátu jsou v dnešní době například chudí a potřební muslimové, zadlužení muslimové, muslimští poutníci kteří uvízli v cizí zemi a potřebují pomoc, muslimové sloužícím Bohu výzkumem, studiem apod.^{17,18}

◆ sawm

- je povinný třicetidenní **půst** v měsíci ramadánu
- dodržování půstu začíná před rozbřeskem a končí po západu slunce
- je povinný pro všechny muslimy, muže i ženy, dospělé, duševně a tělesně zdravé (děti jsou vedeny k půstu asi od deseti let)
- výjimku z této povinnosti tvoří: děti, které nedosáhly věku pohlavního a rozumového dospívání, duševně nemocní, lidé staří a fyzicky nemocní, těhotné a kojící ženy, ti, kdo konají těžkou fyzickou práci a lidé na cestách
- během postních dnů věřící nesmí jíst, pít a de facto cokoli polknout, kouřit, záměrně zvracet, musí se zdržet jakéhokoli smyslového vzrušení, hněvu, pomluv a měl by konat dobré skutky
- význam půstu tkví mimo jiné ve cvičení osobní vůle věřícího a také v projevu solidarity s chudými¹⁹

◆ hadždž

- znamená povinnost muslima vykonat alespoň jednou za život **pout' do Mekky** (Saúdská Arábie)
- týká se všech dospělých muslimů, žen i mužů
- hadždž je znakem a zároveň aktivním činitelem jednoty islámského společenství,

¹⁵ Kropáček, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2003, s. 96 - 101.

¹⁶ Abdalati, Hammudah. *Zaostřeno na islám*. S. 37 - 46. Dostupný z <<http://www.islamweb.cz>>.

¹⁷ Kropáček, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2003, s. 104 - 107.

¹⁸ Abdalati, Hammudah. *Zaostřeno na islám*. S. 13-15. Dostupný z <<http://www.islamweb.cz>>.

¹⁹ Kropáček, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2003, s. 107 - 110.

příspěval také k šíření islámské vzdělanosti – hlavně pro národy z periferií²⁰

◆ Šaháda

- lze přeložit jako „svědectví“ nebo „dosvědčení“, v náboženském smyslu poté **„vyznání víry“**
- Islámská šaháda v překladu zní: „Vyznávám, že není božstva kromě Boha a Muhammad je posel Boží.“
- chce-li se nevěřící stát muslimem, musí pronést šahádu (stačí před dvěma svědky a pořídit o tom úřední zápis); musí chápat pravdu tohoto výroku a opakovat ho s porozuměním a upřímností, jinak nebude Bohem vyslyšen a odměněn²¹

Důležitým prvkem islámské víry je také **„tahára“** neboli **rituální čistota**. Ta není sice jedním z pilířů, tvoří ale důležitý předpoklad platnosti modlitby a hadždže. Islám přikládá čistotě velký význam, přičemž míní čistotu tělesnou, morální a rituální v jediném celku. Muhammad ji označoval za polovinu víry. Poskvrnění je opakem čistoty a islámské právo ho dělí na lehké (hadath) a těžké (džanába).

Lehké znečištění může přivodit dotyk „nečisté věci“ (lihoviny, víno, vepř, psi, zdechliny, krev, hnís, zvratky, výkaly, konání potřeby, spánek, omdlení, dotyk osoby opačného pohlaví a dotyk pohlavních orgánů). Ve stavu lehkého znečištění se muslim nesmí modlit, dotýkat se Koránu a konat rituální obejití K'aby. K těžkému znečištění dochází pohlavním stykem, vyměšováním spermatu a u ženy v době menstruace a šestinedělí. V těchto případech je muslimovi zakázáno se vůbec zdržovat v mešitě nebo přednášet Korán.²²

Stav znečištění se odstraňuje očistným omytím, které vychází přesně z Koránu. Mešity jsou vybaveny umývárny, aby si věřící mohli před modlitbou omýt hlavu, tvář, ruce i nohy. Pokud není k dispozici voda (např. v poušti) je možno omytí provést pískem nebo jemným prachem. Kromě fyzického omytí jde také o očistu srdce a ducha.²³

K tomuto souboru povinností se často připojuje i svatý boj (džihád), kterým se podrobně zabývám v podkapitole Džihád a jeho pojetí v islámu.

²⁰ Kropáček, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2003, s. 110-113.

²¹ Kropáček, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2003, s. 92-95.

²² tamtéž

²³ tamtéž

1.3 Islámské právo šarí'a

Islámské právo má náboženský charakter i původ. Právo šarí'a představuje v rámci islámu souhrn Božského řádu přikázaného lidstvu. Je dřením islámu. Nevztahuje se k jednomu státu či instituci, je **právem osob vyznávající náboženství islám**. Zahrnuje celou oblast vztahů člověka k Bohu i k druhým lidem. Pro všechny záležitosti má islám zákony a předpisy. Božská inspirace islámského práva se týká ale pouze práva hmotného. Proto mají dodnes státní orgány pouze omezenou normotvornou pravomoc v této oblasti a naopak mají volnou ruku v oblasti procesních norem. Slovo šarí'a původně znamenalo užívanou bezpečnou cestu; symbolicky jde o cestu, kterou Bůh ukazoval národům. **Šarí'a je univerzálním systémem závazných pravidel, kterými se má každý muslim řídit a zahrnuje nejenom právní pravidla**. Naší evropské představě „práva“ spíše odpovídá výraz *fiqh* (poznání, uvědomění), což je soustava závazných pravidel lidského chování, kterou vypracovala islámská jurisprudenc - ulamá. Termín *fiqh* později nabyl i širšího významu náboženské vědy, která se zabývá šarí'ou. Islámští právníci (*fuqahá'*) pak utřídili a vyložili soustavu Božího zákona na základě čtyř **zdrojů**: Korán, sunna, qijás, idžmá. Podle islámu je jediným skutečným zákonodárcem Bůh. Úkolem právníků není právo vymýšlet, ale hledat jej v Koránu a Sunně a pokud to nejde, hledat vhodnou analogii. Korán a sunna jsou formálními a primárními prameny islámského práva; sekundární prameny tvoří idžma a kijás; výjimečně se jako prameny používají fatwa a idžtihád:^{24,25,26}

◆ Korán

- je **svatá kniha všech muslimů a primární pramen islámského práva**
- je chápán jako přímé slovo Boží, které bylo v jazykové podobě zjeveno proroku Muhammadovi prostřednictvím archanděla Gabriela
- ve všech islámských zemích se Korán těší nesmírné úctě
- obsahuje pravidla chování postihující všechny oblasti a údobí života
- ulamá (islámští učenci) v Koránu vytyčují čtyři tématické okruhy: věci víry, předepsané kultovní věci, morálka člověka a vztahy mezi lidmi
- přímo upravuje rodinné právo, naopak velmi spoře se vyjadřuje ke státní moci
- obsahuje 114 súr a 6342 veršů^{27,28}

²⁴ Kropáček, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2003, s. 117-123.

²⁵ Kubů, Lubomír a kol. *Teorie práva*. Praha: Linde Praha, 2007, s. 207-219.

²⁶ Hungr, Pavel. *Teorie práva II*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2006, s. 65-72.

²⁷ Kubů, Lubomír a kol. *Teorie práva*. Praha: Linde Praha, 2007, s. 207-219.

²⁸ Kropáček, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2003, s. 28-29.

◆ sunna

- je **soubor tradic** vypovídajících o životě a skutcích proroka Muhammada, jeho příkazy, zákazy a dovození a to v podobě příběhů (hadisů); prorok svým příkladem ukazoval vzor a cestu a muslimové jsou povinni ji následovat
- z právního hlediska slouží k doplňování mezer v Koránu a ke srozumitelné interpretaci jeho textu, přičemž nesmí Koránu odporovat; sunna tak muslimům nabízí osobní lidské příklady a vzory, které jim pomáhají správně pochopit neosobně psaný Korán a žít v pravdě v souladu s ním^{29,30}

Pokud vznikne v praktickém životě situace, na niž nelze aplikovat žádnou normu z Koránu či Sunny, pak to pro muslimy znamená, že jim dal Alláh možnost, aby daný vztah upravili v intencích islámu podle vlastní úvahy. Takto se postupně vyvinul *fiqh* (výklad obecných principů a jejich aplikace na konkrétní druhy případů). Jedná se dnes o právní vědu, která umožňuje pochopit neznámé pomocí toho, co je známé. Nové problémy jsou tak řešeny odvozováním konkrétních pravidel z obecných zásad. Používání *fiqhu* způsobilo, že vedle Koránu a Sunny vznikly i další prameny práva, kterými jsou již zmíněný *qijás*, *idžmá* a *idžtihád*³¹:

◆ qijás

- je rozsudek vydaný v novém případě na základě právní **analogie**
- slouží k překonávání právních mezer v určité oblasti nebo konkrétním případě (například krádež počítače není uvedena v Koránu, ale krádež jako obecný trestný čin ano a podle toho se postupuje)
- není autonomním pramenem práva³²

◆ idžmá

- znamená **souhlasný názor autorit**, v praxi odkazuje na souhlas muslimských právníků (*ulamá*) ohledně rozsudku ve specifické kauze
- k této metodě *ulamá* sahají, když se objeví nový případ a jejich rozhodnutí není jasné ani podle Koránu ani podle Sunny; odpověď nalézají spojením obyčejů, tradic a praxe³³
- jedná se o subsidiární pramen práva (*šíté* ho neuznávají)³⁴

◆ idžtihád

- řešení zcela nového problému pomocí **vlastního úsudku**
- přísluší pouze učenému právníkovi či teologovi³⁵

²⁹ Kubů, Lubomír a kol. *Teorie práva*. Praha: Linde Praha, 2007, s. 207-219.

³⁰ Hungr, Pavel. *Teorie práva II*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2006, s. 65-72.

³¹ *tamtéž*

³² *tamtéž*

³³ touto formou bylo přijato pravidlo, že soudími mohou být pouze muži; pro toto rozhodnutí neexistuje žádný předpis, o který by se mohlo opírat, a přesto jej uznávají všechny právní školy; pro laika je tak velmi složité rozeznat, která ustanovení vycházejí přímo z Koránu, a která byla zformována později v důsledku patriarchálního uspořádání arabského světa

³⁴ Hungr, Pavel. *Teorie práva II*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2006, s. 65-72.

³⁵ *tamtéž*

Islámskou právní literaturu tvoří tyto žánry: rozsáhlá kompendia fiqhu, učební příručky, knihy o rozdílech mezi madhady (islámskými školami), knihy o lstech (jak nepřímě obejít literu zákona), naopak knihy o úzkostlivé svědomitosti dodržování ducha zákona, praktické sborníky, sborníky právnických hypotéz a vzácných případů, sborníky fetv k nejrůznějším otázkám (funkčně jsou obdobou našich sbírek judikatur Nejvyššího soudu), knihy na specifická právní témata. Předpisy šarí'y nejsou seřazeny podle paragrafů, nýbrž podle témat přičemž se cituje podle knih a kapitol.³⁶

1.3.1 Vývoj islámského práva

Po vzniku islámské říše se v jednotlivých krajích ještě dlouho uplatňovalo starší zvykové právo. Teprve od druhého století hidžry (8. st.n.l.) začíná úsilí o systematizaci šarí'y. V téže době byly oficiálně uznány čtyři již zmíněné zdroje fiqhu. Rovněž byly zakládány právní školy – směry podle svých ideových kořenů. Mezi sunnitské právní školy (madhaby) dodnes patří málikovská (dnes převažuje v arabském Maghribu a v západní subsaharské Africe), hanbalovská (má nejmenší počet stoupenců, je však nejpřísnější, fundamentalistická; dnes v Saúdské Arábii), hanafíjská (dodnes se k ní hlásí například sunnitě v Sýrii, Iráku, Turecku, na Balkáně, ve Střední Asii, v Afghánistánu, Indii, Pákistánu) a šáfí'ovská (Egypt, Indonésie, jih Arábie, východní Afrika). Mimo rámce sunnitské ortodoxie existují také šíitský a ibádovský směr, na které je ale pohlíženo spíše jako na sekty, stejně jako na cháridžu, drúzy, ahmadíju a další větve.³⁷ K onomu známému rozkolu islámu na sunnu a ší'u došlo kvůli sporu o moc po smrti proroka Muhammada.

Islámský právní systém je historicky ze všech nejmladší. Díky jeho spojení s náboženstvím je velmi složitý; navzájem se v něm **prolínají právní normy s normami náboženskými a etickými**. Islámské právo je etické. Role svědomí je zde výrazně větší než v jiných právních systémech. Dalším příznačným rysem je **obecnost** islámského práva. Ta se projevuje jednak v širokém záběru životních témat a oblastí, které islám postihuje, a jednak tím, že hodnotí, co je dobré a zlé. Islámské právo nezná oddělení státu a církve, typický rys evropských zemí. Existuje v něm pevná jednota práva a víry, neboť všechny předpisy pocházejí z Boží Vůle. Všechna ustanovení postihující lidské chování jsou právem, proto je také nemyslitelné štěpit normy na právní a mimoprávní. Muslim má jednat podle Koránu ve všech oblastech svého života,

³⁶ Kropáček, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2003, s. 122.

³⁷ Kropáček, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2003, s. 119-121.

má konat dobro a nedopustit zlo, žít spravedlivě a věřit ve smysl života. Politický vývoj ve 20. století vedl k částečné sekularizaci islámského světa. Za účelem vytvoření moderního práva se stal všeobecně uznávaným pramenem práva zákon. Ve většině muslimských zemích se šarí'a přestala aplikovat nejprve v trestním právu, postupně pak i ve věcech občanského, obchodního a procesního práva. Rodinné právo nejvíce odolává změnám, jelikož vychází přímo z koránských nařízení. Islámské země začaly přijímat podle evropského vzoru ústavy, v nichž je vždy (kromě Turecka) odkaz na šarí'u. Inspirací byly především právní systémy Francie a Velké Británie v závislosti na historických kontaktech. V bývalých koloniích evropských zemí platí šarí'a zpravidla vedle kodifikovaného práva převzatého z právních systému dřívějších kolonizátorů.^{38,39}

1.3.2 Právní kvalifikace osob, činů a platnosti úkonů

Fiqh přesně vymezil práva a míru odpovědnosti různých kategorií osob a podrobně klasifikoval veškeré činy, úkony i věci z nábožensko-morálního a právního hlediska. Některá práva vznikají dítěti již před narozením (ochrana života, nárok na dědictví atd.). Dospělé fiqh dělí podle právní způsobilosti na tři základní kategorie: svobodné muslimy, otroky a jinověrce, přičemž plnoprávným je pouze svobodný muslim (dospělý a duševně zdravý). Dospělým se myslí mladík či dívka, kteří již dosáhli puberty, popřípadě věku patnácti lunárních let. Nabývá tak způsobilosti k právním úkonům a zároveň je povinen plnit všechny povinnosti ukládané šarí'ou. Z hlediska právního stojí o něco níže než plnoprávný muž svobodná žena muslimka. Ta není oprávněna k některým úkonům, zároveň nemá některé povinnosti. V manželství má žena o něco méně práv, na druhou stranu má od muže nárok na svatební dar a výživné. Trestní právo je k ženě mírnější. V majetkoprávních otázkách si jsou rovni.⁴⁰

Islám ošetřuje i otázku jinověrců, které dělí do dvou hlavních skupin:

- 1) **zimní** – jinověrci žijící na území islámského státu jako **lid chráněný** (mají vlastní samosprávu a jurisdikci ve věcech osobního statutu)
- 2) **musta'min** – cizí státní příslušník, který je z dár al-harb (neislámský svět) se zvláštním ochranným povolením k pobytu na islámském území⁴¹

³⁸ Kubů, Lubomír a kol. *Teorie práva*. Praha: Linde Praha, 2007, s. 207-219.

³⁹ Kropáček, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2003, s. 119-123.

⁴⁰ Kropáček, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2003, s. 123-146.

⁴¹ tamtéž

Z náboženského hlediska islámské právo rozlišuje lidské činy do pěti tříd:⁴²

1. fard, wádžib

- činy povinné podle Koránu a to jak individuálně (modlitba, půst) tak kolektivně (džihád)
- jejich zanedbání je trestný čin před Bohem a zákonem

2. sunna, mustahabb, mandúd

- činy doporučené na základě hadíthů
- nemají být bezdůvodně opomíjeny

3. mubáh

- činy nepřikázané ani nezakázané

4. makrúh

- činy zavrženíhodné
- je třeba se jich vystříhat i když nejsou právně trestné

5. harám

- činy zakázané, tedy hříšné a trestné

V oblasti věcného práva (obchodní smlouvy, listiny atd.) stanovuje fiqh tuto stupnici:⁴³

1. sahíh, náfidh

- správný, platný

2. makrúh

- „nefér“, platný formálně ale nepatřičné
- např. obchodní smlouva uzavřená v době adhánu k páteční modlitbě, kdy by řádný věřící měl spěchat do mešity
- také rozvod je podle okolností často makrúh před Bohem, ale přesto je platný
- tyto úkony jsou sice právně platné, avšak ve zvláštních případech mohou být napadeny

3. fásid

- „zkažený“, nevyhovující po formální stránce
- úkon lze zrušit nebo napravit

4. bátil

- neplatný

---

⁴² tamtéž

⁴³ tamtéž

1.3.3 Rodinné právo a postavení žen

Rodina je základní jednotkou islámské společnosti. Příkazy a zákazy týkající se rodinného práva jsou odrazem pokynů obsažených přímo v Koránu, proto tato oblast nejvíce odolává změnám. Často diskutovaná je otázka postavení žen v islámu. Není ovšem v kapacitních možnostech této práce se jí podrobně zabývat. Nepopíratelným faktem je, že Islám poskytl ženám bezpečnější a důstojnější postavení než měly ve staroarabské předislámské společnosti. Jak píše Armstrongová, Korán dával ženám právo dědit a rozvádět se o staletí dříve, než tuto možnost dostaly obyvatelky Západu. Ale postavení žen v muslimských společnostech neurčoval jen Korán. V pozdější době se víry zmocnili - stejně jako v křesťanství - muži a ti ji přizpůsobili jim vyhovujícímu patriarchalismu. Statut žen v muslimském světě ovlivňují dodnes různé místní zvyky a hospodářská vyspělost dané oblasti a s tím pro ženy spojené možnosti jejich seberealizace.

Zajímavostí je, že tolik diskutované zahalování žen Korán nepožaduje, není v něm vůbec obsaženo. Tento zvyk zavedl již asyrský král Tigletpilesar I. vládnoucí patnáct století před narozením proroka Muhammada⁴⁴. Na dlouhou dobu pak od něj bylo upuštěno a k jeho znovuoživení na arabském území došlo až s rozvojem silně patriarchální společnosti v době islámského středověku - tehdy přišla inspirace zřejmě ze staré křesťanské Byzance.⁴⁵ Závoj se pokládá za znamení víry, ve skutečnosti je ale často uniformou politického islámu.⁴⁶

Zmínka zde patří otázce polygamie. Tento termín je v západním světě skloňován ve všech pádech a mnohdy nepřesně vykládán. V islámských kruzích panuje názor, že Korán polygamií nezakazuje ale připouští ji pouze za specifických podmínek. Monogamie představuje ideál, polygamie ústupek lidské povaze. Původně šlo o akt spíše charitativního rázu. V době válek umíralo na bojištích mnoho muslimů; jejich ženy se staly vdovami a děti sirotky. Polygamie v tomto případě umožňovala, aby mělo více žen a dětí šanci, že se o ně někdo postará. Samozřejmě, že této normy bylo, je a bude jednotlivci zneužíváno. Častá kritika euroamerické společnosti vůči polygamii v islámské kultuře mi však připadá pokrytecká. Na západě (v ČR nevyjímaje) také existuje určitý druh polygamie a rovněž polyandrie. Existují však v jiné formě a především neoficiálně.

---

⁴⁴ Müller, Zdeněk. *Svaté války a civilizační tolerance*. Praha: Academia, 2005, s. 29.

⁴⁵ Armstrongová, Karen. *Islám*. Praha: Slovart, 2008, s. 52.

⁴⁶ Kropáček, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 88.

Oficiálně byla polygamie zakázána v Turecku (1926), Tunisu (1957), Jemenu (1973) a v komunistických muslimských zemích. V některých státech byla polygamie omezena přijetím ustanovení, že žena si ve svatební smlouvě může dát podmínku, která zavazuje její manželství pouze k monogamní formě (tzv. „kajruvánská doložka“ v Tunisu). Nehledě na zákazy či podmínky, obecně si muž může vzít další ženu pouze tehdy, když je schopen všechny své ženy a děti uživit, bude se k nim chovat spravedlivě a každé ženě zajistí samostatný dům či minimálně vlastní místnost. Všem musí měřit stejně a chovat se spravedlivě, což je prakticky nemožné, proto se polygamie nepěstuje ve velkém počtu. V současnosti se polygamní manželství praktikují v menší míře, především z ekonomických důvodů země. V Islámu také existuje možnost uzavírání dočasných sňatků, která je však okrajovým jevem soudobé muslimské společnosti podobně jako polygamie. Muž nese plnou odpovědnost za hmotné zabezpečení rodiny. Pokud je žena zaměstnaná, výdělek patří jen jí. Obecně je nepřípustná interrupce a sterilizace. Použití antikoncepce je ponecháno na svědomí člověka. Rozvod je podle islámského práva možný, a to několika způsoby:

- trojím mužovým vyřčením formule „rozvádím se s tebou“ s čekací lhůtou, přičemž první a druhé lze odvolat, třetí po uplynutí lhůty již nelze
- vzájemnou dohodou
- mužovou přísahou, že se nadále zdrží styku s danou ženou (její dodržení má po čtyřech měsících platnost konečného rozvodu)
- na podnět soudce nebo na podnět jednoho z manželů či ženina zástupce

Zapuzení ze strany muže obsahuje jako formu rozvodu i židovské náboženství. Dnes sílí tendence k soudnímu projednávání a zapuzovací formule pozbývá již právní platnost. K zákonným důvodům rozvodu patří způsobení morální újmy jednomu z manželů, neurovnatelný konflikt mezi manželi, choroba nebo vážný fyzický nedostatek muže (zvláště nezpůsobilost k plnohodnotnému pohlavnímu styku) a odsouzení manžela k trestu odnětí svobody na dobu delší tří let. Zde opět můžeme vidět praktický ráz islámu a jeho „pochopení“ pro lidskou povahu. Jakékoli spoluvlastnictví manželů neexistuje. Ženě náleží svatební dar a náklady na živobytí. Pokud to vyžadují okolnosti mají vyživovací povinnost také děti vůči rodičům.^{47,48}

Západní svět často obviňuje islám, že diskriminuje ženy. Neuvědomuje si však, do jaké společnosti a podmínek islám vstupoval. Postavení žen v Arábii před

⁴⁷ Kropáček, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2003, s. 127-131.

⁴⁸ Hungr, Pavel. *Teorie práva II*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2006, s. 65-72.

příchodem islámu bylo degradující a nerovné, neboť odpovídalo zvyklostem kmenové společnosti. Učení proroka Muhammada bylo tehdy naprostou revolucí ve statutu ženy v Arábii. Prorok zakázal pohřbívání prvorozených dcer a zabíjení ženských potomků, které se tehdy v období sucha a hladu praktikovalo. Ženy a muži si jsou jako lidské bytosti zcela rovni. Většina práv a povinností je pro obě pohlaví totožná, v některých věcech mají ženy menší právo ale v jiných zase nemají povinnost na rozdíl od mužů. **Značná část právní vědy, která upravuje statut muslimské ženy, se nezformovala ihned za vlády Muhammada. Její postavení se vyvíjelo a proměňovalo v průběhu celých islámských dějin a vychází z mnoha dalších zdrojů, ne pouze z Koránu.** Původně emancipované postavení ženy v obci Muhammada se ve středověku značně změnilo. Ženě byla násilně vzata její role rovnoprávné budovatelky obce a byla redukována na sociální element, jemuž přísluší rodit nové muslimy, podřídit se svému muži a tímto přispívat ke stabilitě rodiny.⁴⁹

1.3.4 Trestní právo

Trestní právo je složeno ze dvou typů práv a z nich vyplývajících trestů:

1. Právo Boží (haqq Alláh)

- tresty jsou určeny Koránem
- k přestupkům proti Božímu právu patří např. smilstvo (pohlavní styk mimo manželský svazek), křivé nařčení z cizoložství, opilství, krádež, loupežné přepadení a odpadlictví od islámu
- možnost zmírnění trestu pokáním

2. Právo lidské (haqq ádamí)

- jde o trestání běžných trestných činů na základě žaloby postižených
- mírnější forma trestů⁵⁰

Fyzické tresty jako bičování za opilství, amputace končetin za krádež, kamenování za cizoložství (které v Koránu vůbec není) jsou sice šarí'ou upraveny ale málokdy byly vykonávány. Mimojiné odporují *Všeobecné islámské deklaraci lidských práv*. Mnozí liberální myslitelé tyto tresty dnes vykládají jako pouhou nábožensko-etickou výstrahu a soudí, že západní veřejné mínění jejich reálný význam v islámu přeceňuje.⁵¹ Soudní řízení probíhá před samosoudcem. Neexistuje soudní senát ale řízení je zásadně veřejné. Soudce rozhoduje jak o právech božských, tak o právech lidských, rozhoduje v trestně-

⁴⁹ Mendel, Miloš. *S puškou a Koránem*. Orientální ústav AVČR, Praha: 2008, s. 142-144.

⁵⁰ Kropáček, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2003, s. 133-138.

⁵¹ Kropáček, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 75-79.

právních i občansko-právních věcech.⁵²

1.3.5 Právo obchodní a dědické

Šarí'a zakazuje lichvu. To znamená, že pevný úrok či půjčka s pevně stanovenou částkou, která bude vrácena, je zakázána. V této souvislosti se rozvinulo tzv. islámské bankovníctví, tzn. že banky nabízejí vkladatelům namísto úroků podíl ze zisku a investic, na nichž má banka účast. Dále je zakázána investice do fondů, které obchodují s alkoholem, gamblerským, pornografií nebo tabákovým průmyslem.⁵³

Islám ve staroarabské společnosti přichází se zcela novou normou - připisuje ženám právo dědit. Tímto právem ženy před příchodem islámu vůbec nedisponovaly. Existuje devět skupin potenciálních dědiců, od nejbližších příbuzných až po státní pokladnu. Z pozůstalosti se nejprve odečítají dluhy. Na náboženské a dobročinné účely nebo osobám mimo okruh zákonných dědiců může zůstavitel odkázat maximálně jednu třetinu svého majetku. V této souvislosti se rovněž rozvinulo i nadační právo. Majetek odkázaný k dobročinným účelům slouží k vydržování mešit, škol, nemocnic či jinému bohumilému sociálnímu účelu. Zůstatek se dále dělí. Syn dostává vždy dvojnásobek podílu dcery (má vyživovací povinnost vůči manželce, dětem a rodičům). Pozůstalý manžel má právo na polovinu, jsou-li zde však vlastní nebo synovy děti, pak jen na čtvrtinu. Pozůstalá manželka dědí obdobně čtvrtinu nebo, žijí-li děti, pak osminu. Muslim může být z dědického řízení vyloučen v případě, že způsobil smrt zůstavitele nebo hlásí-li se k jinému náboženství.⁵⁴

1.3.6 Státní moc

Státní moc, na rozdíl od rodinného a dědického práva, je Koránem ošetřena jen spoře. Korán nepodává jednoznačné pokyny jak uspořádat stát. Islámské politické teorie byly proto vyvozeny z Muhammadova způsobu vlády v Medíně a dále pak z praxe čtyř pravověrných chalífů vládnoucích po jeho smrti. Chalífát měl dohlížet na dodržování islámských norem, neměl ale autoritativní pravomoc v otázkách věrouky nebo práva. Výkladem a formulací právních norem se zabývalo duchovenstvo (ulamá a fuqahá). Ti velmi ovlivňovali právní a morální poměry ve společnosti. Islám také nezná termín „církev“ ve smyslu instituce jak je tomu v křesťanství. Hlava muslimské obce nikdy nemůže mít zákonodárnou pravomoc. Jediným skutečným zákonodárcem je Bůh. Vedle

⁵² Hungr, Pavel. *Teorie práva II*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2006, s. 65-72.

⁵³ Kropáček, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2003, s. 132-138.

⁵⁴ Kropáček, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2003, s. 132-138.

šarí'y se samozřejmě uplatňovalo i zvykové právo jednotlivých národů.⁵⁵

V současné době mnoho muslimských zemí přijalo ústavu jako součást svého státoprávního uspořádání, přičemž sám právní institut ústavy byl převzat podle západního vzoru. V preambuli těchto ústav je zmínka o tom, že zákony státu respektují šarí'u. A podle stupně sekularizace země je šarí'a uvedena buď jako hlavní zdroj nebo jako jeden ze zdrojů legislativy. Existují i zvláštní formy uspořádání státu, jaké můžeme pozorovat např. v Libyi, kde se uplatňuje „přímá vláda mas“, která nepřiznává žádnou zvláštní úlohu islámskému duchovenstvu. Je také podstatné zmínit, že ať už jde o jakoukoli formu uplatňování islámského práva, **byla šarí'a vždy chápána jako závazná „jen“ pro muslimy** (obdobně jako halacha platí jen pro židy).⁵⁶

Západ žije v přesvědčení, že demokracie je samospasitelným modelem univerzálně použitelným na všechny státní uspořádání na světě. Demokracie však vzešla ze západoevropské civilizace a je nerozlučně spjata s kapitalismem.⁵⁷ Islámské země existují ve zcela jiných historických, kulturních a ekonomických podmínkách a demokratické uspořádání zcela určitě nemůže nabýt v islámském světě stejné podoby jako v západním.

1.3.7 Zásadní omyly a nepřesnosti o islámu

Ve velmi omezeném prostoru, který mi tato práce poskytuje, se pokusím shrnout či doplnit několik nejrozšířenějších fám, které o islámu a muslimech panují.

(1) Islám nezaložil Muhammad a muslimové ho neuctívají jako božskou postavu. Muslimové věří, že jim byl islám zjeven jako inspirace přímo od Boha a Muhammad hrál přitom roli proroka, prostředníka, zvěstovatele tohoto poselství. Muslimové také nikdy neuctívali Muhammada, neboť uctívají pouze Boha.

(2) Islám nehaní ani nepotlačuje křesťanství a judaismus. Islám dává jasně najevo respekt k těmto monoteistickým náboženstvím a jeho věřící měli i pod muslimskou nadvládou zákonné právo vyznávat svoji víru (platí za vlastníky Písma). Islám tvrdí, že nepřichází popírat tyto předešlé zvěsti, které byly dány skrze minulé proroky, ale přichází připomenout jejich učení a vyjasnit některé věci, jež lidé zkreslili.

(3) Islám není bojovné ani nenávistné náboženství. Islám je značně sociálně

⁵⁵ Kropáček, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2003, s. 138-143.

⁵⁶ Kropáček, Luboš. *Blízký východ na přelomu tisíciletí*. Praha: Vyšehrad, 1999, s. 164-165.

⁵⁷ Mendel, Miloš. *Islámská výzva*. Brno: Atlantis, 1994, s. 50.

propracovaný systém s důrazem na solidaritu mezi lidmi. Ideálem a cílem je vždy mír, k jeho dosažení je však někdy nutné použít i nemírové prostředky (nutno vykládat v historickém kontextu koránských veršů).

(4) Nejedná se o systém primitivní, jak se někdy může západnímu světu zdát.

Některá pravidla soužití, která panují v muslimském světě, se obyvatelům západních zemí zdají primitivní, zastaralá či tmářská. Musíme ovšem podotknout, že v islámském světě platila a platí mnoho psaných i nepsaných norem soužití, která nemají původ v Koránu (př. zahalování žen). Jejich existence vychází z politických, ekonomických, kulturních či psychologických důvodů v souvislosti s aktuálními podmínkami islámské společnosti.

(5) Korán nenutí ženy k zahalování. V Koránu není jediný verš, který by přikazoval ženám se zahalovat. Od žen a mužů pouze požaduje, aby se oblékali slušně a vhodně vzhledem ke svému pohlaví (př. mužům nepřísluší nosit jemné hedvábí a zlato, které náleží ženám). Zahalování bylo ženám vnuceno od 8. st.n.l. tehdejší patriarchální vládou Abbásovského chalífátu (možná s cílem oslabit silné postavení žen, které islám zcela revolučně na Arabském poloostrově zavedl).

(6) Islám nepotlačuje práva žen, ani je nepovažuje za méněcenné vůči mužům.

Islám považuje ženy a muže zcela rovnocenné. Existuje však několik pravidel, které se na první pohled zdají jako diskriminační, například v otázce dědictví. Žena dědí polovinu toho, co dědí muž, ale na druhou stranu nemá stejné povinnosti jako on. Muž je povinen zabezpečit svoji ženu (popř. ženy), děti a své rodiče. Žena tuto povinnost nemá a pracovní výdělek patří jen jí. Stručně řečeno, žena má v islámu stejně široká práva jako muž, ne však totožná.

(7) O rozvod může požádat žena i muž. Není pravda, že by se z manželství mohl vyvázat pouze muž. Zákonné důvody k rozvodu platí stejně jak pro muže tak pro ženu.

(8) Obřízky v Africe, za kterou platí ženy zdravím i životem, nemají žádnou spojitost s islámem. Jedná se o primitivní africký zvyk, který se islámu zatím nepodařilo vymýtit.

(9) Islám není fanatické náboženství. Extrémní jevy jako fanatismus či terorismus s pravým islámem nemají nic společného stejně jako brutální křížácká tažení s křesťanstvím. Nenávist, násilí, vnucování víry, fanatismus, zaslepenost se bohužel prostřednictvím člověka dotkly každého náboženství a jsou problémem lidské

nedokonalosti. Islám hlásá ve své podstatě mír a spravedlnost a válku vnímá až jako poslední možnost, pokud je to nezbytné ke spravedlivé nápravě situace.

(10) Džihád není boj proti „všemu a všem“ a neumožňuje páchat nesmyslné násilí.

Měl mnoho podob (včetně misijní) v závislosti na aktuálních historických podmínkách. K vyhlášení ozbrojeného džihádu je oprávněn pouze vladař muslimské země s doporučením nejvyššího náboženského a zákonodárského orgánu státu (radou ulamá). Výkřiky islámských lidových vůdců vyhlašujících Západu prostřednictvím médií džihád mečem jsou tak z tohoto hlediska naprosto scestné.

1.4 Džihád a jeho pojetí v islámu

Otázka „džihádu“ je velmi diskutovaným tématem islámského náboženství a to jak v euro-americkém světě, tak mezi muslimy samotnými. Bohužel kolem tohoto slova panuje mnoho omylů. Fanatici a teroristé s tímto pojmem operují tak často, jako by snad ani neznali žádný jiný. Dochází k jeho permanentnímu zneužívání ve prospěch světských (většinou politických) nenáboženských cílů. Původní významy džihádu vycházející z Koránu a jeho historický kontext dnes není ani extremisty ani západními médii brán na zřetel. A právě historický kontext nepřehlédnutelně formoval toto náboženství i prvotní muslimskou obec. Bohužel **falešná a účelová interpretace džihádu islámskými extremisty vedla v Evropě k rozvoji islamofobie, která poškozují pouze spořádané muslimské občany a naopak nahrává radikálům.**

Samo slovo muslim znamená jednak „odevzdání se do Boží vůle“ a také „mírumilovný“. Podle islámu cílem a ideálem snažení muslimů by měl být vždy mír, protože jen ten může zaručit spravedlnost. Alláh v Koránu vyzývá všechny lidi různých náboženství ke smíru. Ale muslimové stejně jako křesťané či židé byli po staletí kvůli své víře nepřáteli napadáni a nuceni k aktivní obraně. A právě k obraně, nikoli k dobývání, kořistění či násilnému vnucování víry slouží „džihád mečem“.

Příslušníci všech velkých monoteistických náboženství používali násilí k obraně svých blízkých, majetku, víry či území. Ale jen islámu se to v dnešní době vyčítání. Přitom to byl právě islám, který přišel jako první s jasnými pravidly vedení války s cílem redukovat krivdy a nespravedlnosti, které každá válka nutně plodí, na minimum.

1.4.1 Právní vymezení džihádu

Džihád je jedním z klíčových pojmů islámské věrouky a základní povinností muslima. Je však pojmem značně vágním. Jeho aktuální právní podoba se měnila v závislosti na vývoji společenských a politických podmínek islámské říše.⁵⁸ Velmi často je džihád nesprávně ztotožňován s pojmem „svatá válka“, který spíše odráží západní myšlení a jeho zkušenost se takzvanými „svatými válkami“, jejichž pravým cílem byly většinou kořistnické a mocenské ambice. Samotný základ slova - „*džaháda*“ vyjadřuje „úsilí“ a džihád se pak vykládá jako „nejvyšší úsilí za nějakou zásadní

---

⁵⁸ Mendel, Miloš. *Džihád*. Brno: Atlantis, 1997, s. 24-25.

myšlenku“. Pro slovo „válka“ arabština používá úplně jiný výraz – a to „*harb*“.⁵⁹ K srovnávání džihádu se svatou válkou došel západ falešnou interpretací islámských radikálů, kteří pojem „džihád“ zneužívají v přímém rozporu s koránskými pravidly. Pravdou ale zůstává, že Korán a sunna umožňují různorodou interpretaci tohoto termínu. Panuje velká pluralita právních výkladů v různých obdobích a na různých místech. Proto je nutné džihád vždy dávat do souvislosti s konkrétním historickým či politickým kontextem a rovněž jasnými pravidly, za kterých lze džihád vůbec vyhlásit a vést. To ovšem často nevzdělaní radikálové vůbec neví nebo to záměrně přehlížejí.

Islámské právo rozlišuje čtyři roviny džihádu:

- a) **džihád srdcem** – týká se neustálého upevňování vnitřní víry, prohlubování své zbožnosti a přemáhání pokušení
- b) **džihád jazykem** – podpora a šíření Pravdy prostřednictvím misijních činností a vlastního příkladu
- c) **džihád rukou** – především charitativní a obecně záslužná činnost
- d) **džihád mečem** – prosazování islámu za použití některé formy násilí (represe proti bezvěrcům na území islámu, vedení války za šíření víry ale především obrana před nevěřícím nepřítelem)

a dále rozlišuje:

- a) **velký džihád** – věčný boj věřícího s pokušením (čili práce na sobě samém), jde de facto o džihád srdcem
- b) **malý džihád** – všechny ostatní varianty⁶⁰

Zde vidíme, jak je pojem džihád široký. Sahá od prohlubování vlastní zbožnosti, upevňování osobní víry, nezištné pomoci druhým a usilování o dobré skutky, misijní činnost, vytrvalost při informování o islámu až po ozbrojený džihád sloužící k obraně islámu, islámské komunity, rodiny, majetku, osvobození lidí z tyranie despotických systémů a ochranu islámských území.⁶¹ Existuje i džihád proti vnitřnímu nepříteli. Jde o džihád proti odpadlíkům a povstalcům, kteří ohrožují stabilitu ummy.

První verše k džihádu hovoří téměř jen o džihádu srdcem. **Vnitřní boj člověka se sebou samým, aby nesešel ze stezky, po níž ho vede Bůh je původní a základní islámské pojetí džihádu.** První muslimové, jak píše Mendel, nebyli vyzýváni k vojenským tažením proti polyteistům a zabíjení těch, co nepřijmou islám, nýbrž

⁵⁹ Samson, Martin. *Džihád*. Arabia.pl [online]. Dostupný z <www.arabia.pl/czech/content/view/299/4>.

⁶⁰ Mendel, Miloš. *Džihád*. Brno: Atlantis, 1997, s. 26-27.

⁶¹ *Džihád*. Robert Hýsek. Praha: Islámská nadace v Praze, 2006, s. 10-19.

k posilování vlastní vnitřní víry (džihád srdce).⁶² Věčný boj věřícího s pokušením je velký džihád, všechny ostatní formy jsou považovány za malý džihád.

K tomuto pojetí džihádu - prostřednictvím sebezdokonalování a vroucného plnění náboženských povinností - se dnes kloní především islámští liberální vzdělanci a elity islámské teologie a filozofie. Naopak džihád jako prostředek k mobilizování kolektivní nenávisti a násilí velmi rádi užívají různí polovzdělaní lidoví vůdci, kteří posílají vzkazy do médií a s puškou v ruce vyhrožují západu i ostatním muslimům.^{63,64}

Islámské náboženství se štěpí na různé směry (školy) a každý tento směr se kloní více či méně k určité variantě výkladu džihádu. Jedni zdůrazňují jeho mírový charakter, druzí jsou zase pro šíření islámu třeba i násilím. Přičemž každý směr k obhájení svého pojetí džihádu používá verše z Koránu, které si (pokud je vytrhneme z kontextu) na první pohled odporují:

„Nebudiz žádného donucování v náboženství! ...“ (Korán, 2: 256)

„Vy, kteří věříte! Buďte přímí před Bohem a buďte svědky spravedlivými. Nechť nenávist k lidu nevěřících vás neuvede do hříchu tím, že budete nespravedliví. ...“ (Korán, 5:8)

„A bojujte na stezce Boží proti těm, kdož bojují proti vám, avšak nečiňte bezpráví, neboť Bůh nemiluje ty, kdož se bezpráví dopouštějí.“ (Korán, 2:190)

„Zabíjejte je všude, kde je dostihnete, a vyžeňte je z míst, odkud oni vás vyhnali, vždyť svádění od víry je horší než zabití. Avšak nebojujte s nimi poblíže Mešity posvátné, dokud oni s vámi zde nezačnou bojovat. Jestliže však vás tam napadnou, zabte je – taková je odměna nevěřících! (Korán, 2:191) „Jestliže však přestanou...tedy Bůh věru je odpouštějící, slitovný!“ (Korán, 2:192)

Panují tak značné odlišnosti mezi muslimy samotnými. Západní svět si vybral výklad džihádu jako násilím vedenou „svatou válku“ a zcela opomíjí další formy džihádu, které s násilím nemají nic společného. **Stejně jako křesťanství, byl i islám někde šířen misijní a charitativní činností, jinde zase obrannou či útočnou válkou.** Mendel připomíná, že evropská kolonizace v 18. a 19. století měla za hlavní cíl získat ekonomický potenciál a politický vliv nad dobytým územím. Džihád (pokud je ve smyslu války) je z právního hlediska válkou přísně náboženskou. Jeho cílem není rozšířit mocenský vliv, získat bohatství či naopak plenit a zotročit obyvatelstvo. Má-li džihád podobu války, tak pak je to výhradně válka za Boha. Válka s jinými záměry je

⁶² Mendel, Miloš. *Džihád*. Brno: Atlantis, 1997, s. 32-33.

⁶³ Mendel, Miloš. *Džihád*. Brno: Atlantis, 1997, s. 102-104.

⁶⁴ Samson, Martin. *Džihád*. Arabia.pl [online]. Dostupný z <www.arabia.pl/czech/content/view/299/4>.

dle islámu naopak bezbožný a trestuhodný čin. Proto každý muslimský vládce, který vede válku z jiných důvodů než-li za Boha (např. ze ziskuchtivosti), tak jedná v rozporu s Boží zvěstí, je odpadlík a zasluhuje dokonce vyšší trest než bezvěrec.⁶⁵

V rané době islámu byl džihád pojímán výhradně jako džihád srdcem a jeho násilná varianta byla odmítána (podobně jako rané doby křesťanství). Prvek násilí se do této povinnosti dostal až po odchodu muslimů z Mekky do Medíny roku 622 (hidžra). Islámská společnost vedla boj s okolními kmeny a džihád mečem se tehdy prosadil jako prostředek k obraně i získání dalšího území pro islámský řád. Ovšem tento džihád byl ošetřen velmi jasnými pravidly, za kterými mohl být veden. Zakázáno bylo například mučení, mrzačení, mstění se na obyvatelstvu; zakázáno bylo de facto vše, co nebylo nezbytné v přímém boji proti nepříteli. Od konce 8. st.n.l. vzkvétající arabský chalífát neměl mezi okolními státy konkurenta a potřeba šíření víry mečem vyprchala. Od 9. st.n.l. se proto pojetí džihádu opět vrátilo k počátečnímu významu - k misii a džihádu srdcem. Zásadní obrat přinesly až křížové války, které znovu oživily válečně-obrannou rovinu džihádu. Po těchto událostech význam džihádu opět upadl. A byla to opět Evropa, která v 18.-19.století v souvislosti s kolonizačními ambicemi znovu probudila obrannou formu džihádu. Tu poté horoucně začali rozvíjet islámští fundamentalisté od 20. století. Nenutilo je k tomu žádné reálné a ospravedlnitelné ohrožení ale osobní touha svrhnout sekulární režim vlastní země, který obviňovali ze zrady islámu, nebo vybití hněv a zášť proti technologicky i ekonomicky silnějšímu západu. Oháněli se přitom několika z kontextu vytrženými myšlenkami a verši z Koránu.^{66,67}

1.4.2 Pravidla vedení džihádu

V době, kdy byl islám zjeven, ve světě neexistovalo humánní vedení války. Do té doby s sebou nesl každý takový konflikt mnoho křivd a krutostí zcela pomíjející respekt k lidské důstojnosti. Islám přinesl jasná a závazná pravidla, za kterých je možno válku vést.⁶⁸ Válka je považována za krajní řešení a smutnou realitou. Pokud je ale nutná k obraně islámských hodnot či objektů, dá se vést se ctí a bez zbytečného konání křivd a prznění lidské důstojnosti.

Koncepce džihádu vychází z Koránu a Sunny. Ovšem v dlouhodobém procesu

⁶⁵ Mendel, Miloš. *Džihád*. Brno: Atlantis, 1997, s. 27.

⁶⁶ Mendel, Miloš. *S puškou a Koránem*. Orientální ústav AVČR, Praha: 2008, s. 102-103.

⁶⁷ Samson, Martin. *Džihád*. Arabia.pl [online]. Dostupný z <www.arabia.pl/czech/content/view/299/4>.

⁶⁸ *Džihád*. Robert Hýsek. Praha : Islámská nadace v Praze, 2006, s. 33.

formování islámského práva vznikaly nové výklady. Je dovoleno zabít nepřítele v otevřeném boji. Osoba, která zahyne v ozbrojeném džihádu, se nazývá šáhíd (mučedník). Všechny islámské směry se shodují na tom, že nezletilí a ženy by neměli být zabíjeni, i když se účastnili boje se zbraní v ruce. Pokud muslim zabije neozbrojeného pohana bez toho, aniž by ho předtím vyzval k přijetí islámu, jde o hanebný čin, který má být potrestán a napraven. Ti, kdo nemají být nutně zabiti, mají být vzati jako zajatci, stanou se otroky a po určité době jim má být nabídnuta konverze. Pokud ji přijmou, stanou se plnoprávními členy muslimské obce. Lidé, u kterých se nepředpokládá, že by byli nebezpeční pro muslimskou obec jako velmi staří lidé, nemocní, mniši atd. mají být propuštěni s tím, že jim musí být zajištěn dostatek vody, stravy a pokrývek. Pokud jde o jinověrce, chalífa je může prohlásit za chráněnce ummy (zimní) a nařídit jim pouze placení daně z hlavy – jak je tomu u jinověrců, kteří proti muslimům nebojovali. Než vedení státu rozhodne, jak se zajatci naloží, musí se s nimi dobře a důstojně zacházet. Jinověrci z řad křesťanů a židů musí mít možnost k provozování svých kultů, nesmí čelit posměškům, nesmí trpět hladem a žízní. Mučení je naprosto zakázané stejně jako hanobení mrtvých těl. Nesmí se útočit na zraněné. Pokud vejdou muslimové na území nepřítele, nesmí se oddávat drancování, majetek neválčících osob je nedotknutelný. Je zakázáno brát si cokoli od obyvatelů dobyté země bez placení. Dále je přísně zakázáno porušování smlouvy či ústní dohody. Zaútočit na nepřítele je možné pouze za té podmínky, že byl protivník zpraven o vyhlášení války (pokud nezaútočil jako první).^{69,70}

Obecně si váleční zajatci mohou život zachránit dvěma způsoby. Pokud jde o židy či křesťany, mohou souhlasit s postavením chráněnců v rámci muslimské ummy se všemi výhodami, které se s tím vážou, a povinností platit daň z hlavy. Ostatní zajatci mají jedinou možnost, a to přestoupit na islám. Oběma skupinám také chalífa může udělit milost. Po obsazení nepřátelského území muslimy se veškeré statky stávají vlastnictvím islámského státu. Výjimku samozřejmě tvoří majetek „chráněnců“ (židé či křesťané přijmuvši postavení chráněnců na muslimském území).⁷¹

Je velmi důležité zde zmínit, že oprávnění vyhlásit ozbrojený džihád má pouze vladař dané země a to s doporučením rady ulamá (tj. nejvyšší zákonodárný a náboženský orgán v islámské zemi). To znamená, že fanatické výkřiky laických

---

⁶⁹ Mendel, Miloš. *Džihád*. Brno: Atlantis, 1997, s. 64-75.

⁷⁰ *Džihád*. Robert Hýsek. Praha : Islámská nadace v Praze, 2006, s. 33-38.

⁷¹ Mendel, Miloš. *Džihád*. Brno: Atlantis, 1997, s. 64-75.

(v tomto případě laický znamená neoborník v náboženství) islámských radikálů a jejich vyhlašování ozbrojeného džihádu jsou z hlediska islámu scestné.⁷²

1.4.3 Dvojitý dělení světa

V právním pojetí džihádu je zakomponováno dělení světa na dvě části:

- 1) **Dár al-islám** (příbytek islámu)
- 2) **Dár al-harb** (příbytek války)

Příbytkem islámu se myslí ta část světa, kde se uplatňuje islámská moc a platí Boží zákon – šarí'a. Zbytek světa je považován za příbytek války, za území, kde tamní obyvatelstvo žije ještě v bludu, neboť Boha ještě vůbec nepoznali (polyteisté) nebo jeho učení překroutili (jinověrci = křesťané a židé). Příbytek války je územím, které má být pro islám získáno a stává se jím, když se dostane pod vojenskou kontrolu muslimů a začne se tam uplatňovat šarí'a. Safíjovská právní škola však ještě přidává jednu kategorii – **Dár as-sulh** (území příměří). Jde o stav, kdy nevěřící uzavřou s muslimy dohodu: nevěřící si ponechají svoji půdu a majetek a platí každoročně smluvně stanovenou částku.⁷³ V průběhu vývoje se přístup k neislámskému území změnil z expanzivního typu převážně na misijní činnosti.

1.4.4 Výjimky ve všeobecné povinnosti džihádu

Džihád je povinností každého muslima. Ženy se však vzhledem ke svému tělesnému uzpůsobení a roli matek nemusely účastnit bitev se zbraní v ruce. Jejich účast v boji ale nebyla výjimkou, neboť zajišťovaly především zdravotní péči. Šarí'a stanovuje několik kategorií lidí, kteří jsou zbaveni povinnosti džihádu. V případě, že nepřítel přímo zaútočí na území islámu, jsou povinni se džihádu zúčastnit všichni bez rozdílu. Jde o tyto kategorie: **nezletilí, mladiství** (ti z nich, kteří nedostali povolení od rodičů se džihádu zúčastnit - tato výjimka vychází z velké úcty islámu k rodičům a k povinnosti dětí své rodiče poslouchat a starat se o ně; jedná se o individuální povinnost dětí vůči rodičům, která má vyšší váhu než kolektivní povinnost džihádu), další výjimkou jsou **nemocní, otroci, ženy** (z důvodu toho, že jejich tělo není uzpůsobeno k tak nadměrnému vypětí), **chudí a dlužníci** (ti, kteří nedostali povolení od svých věřitelů a nezanechali na místě dostatečný majetek či nesložili kauci).⁷⁴

⁷² Mendel, Miloš. *S puškou a Koránem*. Orientální ústav AVČR, Praha: 2008, s. 102-104.

⁷³ Mendel, Miloš. *Džihád*. Brno: Atlantis, 1997, s. 49-51.

⁷⁴ Mendel, Miloš. *Džihád*. Brno: Atlantis, 1997, s. 40-41, 46-48.

1.4.5 Postavení jinověrců

Pojem jinověrec se v islámu vyskytuje poměrně často. Myslí se jím především tzv. „lidé Knihy“ či „vlastníci Písma“ – tedy židé a křesťané. Islámské právo rozlišuje dva typy jinověrců:

- a) **zimní** – jinověrci trvale žijící v přibytku islámu
- b) **musta'min** – jinověrec dočasně se pohybující na území islámu

„Zimní jinověrci“ měli statut chráněnců (zimní, ahl-az-zimma). Mohli si podržet svoji víru, museli však platit „daň z hlavy“, byli zproštěni vojenské služby, měli plně zajištěnou osobní bezpečnost jakožto i ochranu svého majetku. Měli volnost při rozvoji vlastních forem náboženství (pokud veřejně nehanili islám a Proroka). Musta'min, jinověrci s dočasným pobytem na islámském území, měli především záruku bezpečnosti (amán), zvláště během války. Amán dále zahrnuje nedotknutelnost majetku a právo vykonávat své náboženské obřady. Muslimská moc má povinnost chránit jinověrce, jež získali amán jak proti nepřátelským projevům muslimů, tak dokonce proti vlastním souvěrcům. Po vítězném džihádu má být jinověreckým městům, vesnicím či vojsku udělen kolektivní amán (uděluje chalífa). Je to velkorysé gesto zbožnosti a zároveň první výzva k přijetí islámu. Existuje i individuální amán. Ten může být udělen kterémukoli dospělým a duševně zdravým muslimem či muslimkou. Amán má omezenou platnost, většinou do jednoho roku.⁷⁵

1.4.6 „Svaté války“ v ostatních náboženstvích

Pojetí džihádu je v dnešní době, jak již bylo řečeno, velmi různorodé. Zaznívají hlasy velmi umírněné, které zdůrazňují džihád srdce a charitativní misie, stejně jako hlasy radikální až fanatické. Vše vychází ze samotné obsahové rozporuplnosti pojmu džihádu. Musíme ovšem odlišovat hlasy, které sledují opravdu náboženské cíle od těch, jež používají termín „džihád“ jako nástroj k prosazování svých veskrze politických a mocenských ambicí.

Mendel píše, že málokteré islámské téma je na Západě obětí takového neporozumění a mylných interpretací jako otázka džihádu. Také vyjadřuje názor „...že každá lidská civilizace má ve svém duchovním odkazu zakódovanou jakousi představu o spravedlivém násilí. Jde více méně o systemizovaný souhrn věroučných postojů, morálních imperativů a návodů k individuálnímu i kolektivnímu chování. Daný souhrn má legitimizovat a ospravedlnit použití násilí, je-li to nutné k prosazení vlastních záměrů.“⁷⁶ A dále pokračuje: „Západ, který se při úvahách o islámu rád pyšní svými humanistickými tradicemi a novozákonní zásadou lásky k bližnímu, zapomíná, že i křesťanství (nemluvě již o judaismu, k jehož svatým knihám se křesťané také hlásí)

⁷⁵ tamtéž

⁷⁶ Mendel, Miloš. *Džihád*. Brno: Atlantis, 1997, s. 9.

mělo v dějinách svá teoreticky dobře propracovaná pozitivní vymezení a zdůvodnění útočné války za Boha. Nábožensky zdůvodňované konflikty v křesťanské Evropě skončily třicetiletou válkou a poté už křesťanství jako politická ideologie (resp. církev jako instituce s mocenskými zájmy) ztrácely na kolbišti novověkých dějin jednu bitvu za druhou. Proto se dnes křesťansky smýšlející Západ může pyšnit tím, že on je tolerantní, humánní a mírumilovný, že skutečně hlásá Ježíšovo poselství o lásce k bližnímu, zatímco islám si stále pohrává s nebezpečnou ideou legitimní „svaté války“. Západ to může tvrdit, otázkou však je, jakou hodnotu má okázalá hrdost západních křesťanů při bilancování dějinného střetu „civilizovaného“ a „demokratického“ Západu s „válečnickým“ či „totalitním“ islámem v období koloniálních válek i v době zcela nedávné.⁷⁷

V podobném duchu píše Jacoub, který tvrdí, že s výjimkou džinismu mají všechna náboženství svaté texty, které lze vykládat válečnický. Podle něj, zažila všechna náboženství velká štěpení, rozkoly, bujení různých teologických i právních škol, které sahají od umírněných až po extrémní. Žádné náboženství není imunní před fanatickými odchylkami. Autor spatřuje problém v reinterpretaci náboženství.⁷⁸

Podle Mendela západní kultura v sobě nosí falešnou tezi o tom, že „...křesťanství (případně judaismus) přináší zvěstování míru mezi národy, lásky k bližnímu a spravedlnosti ve společenských vztazích, zatímco islám přináší především násilí a nesnášenlivost.“⁷⁹ Toto polaritní rozdělení světa na „my“ a „oni“ je podle mého názoru naivní. Je zároveň ukázkovým příkladem psychologického fenoménu projekce. My lidé, a zdá se že i celé národy, máme tu vlastnost, že se snažíme ukazovat ze sebe před druhými jen to dobré a naše „horší“ části (v hlubinné psychologii nazývané „stíny“), kterými mohou být i kolektivní historické zkušenosti, rádi skrýváme. Naše „temnější stránky“ zatlačíme do nevědomí, kde jsou schované před druhými lidmi i námi samotnými - toto je jedna ze základních tezí psychoanalýzy. Stejně jako existuje individuální nevědomí, existuje paralelně s ním i kolektivní nevědomí, do nějž národy schovávají své nemorální činy. A ty poté projikují na jiné národy, neboť jejich připuštění si (zvědomění) by byl tvrdý zásah do národního (skupinového) ega.

Evropa se pasovala do pokrytecké moralistické role a dnes zavrhuje věci, které sama činila. Vůči východu se vymezuje jako moudrý stařec s patentem na pravdu

⁷⁷ Mendel, Miloš. *Džihád*. Brno: Atlantis, 1997, s. 28.

⁷⁸ Jacoub, Joseph. *Ve jménu Božím!* Praha: Themis, 2003. s. 7 a s. 46.

⁷⁹ Mendel, Miloš. *Džihád*. Brno: Atlantis, 1997, s. 9.

i spravedlnost a s arogancí přehlíží krvavé stopy ve své vlastní historii. Kolektivní nevědomí stejně jako to individuální ovšem nezapomíná. Koloniální expanze či křižácká tažení spojená s masovým vražděním domorodého obyvatelstva, násilnou konverzí, vnucováním evropské kultury jsou nesmazatelné stopy dějin Evropy, které jsou podle mého názoru dnes projikovány na ostatní národy. A islámský svět se stal terčem první linie.

2. EXTREMISMUS JAKO ZÁVAŽNÝ SOCIÁLNĚ-PATOLOGICKÝ JEV

2.1 Proč extremismus?

„ Revoluční utopie i ideologie neustálého pokroku jsou pokleslou podobou duchovní vize, upadlé do roviny politické; fundamentalistické obhajoby stávajícího řádu jsou politické modely, převlečené za duchovní vize. “ (Tomáš Halík)

Termín extremismus pochází z latinského „extremus“ vyjadřující „nejdále ležící pozici“. Přeneseně se tedy jedná o krajní, přemrštěný postoj.⁸⁰ Domnívám se, že mnohem podstatnější než konkrétní forma extremismu je vůbec samotný motiv k extremistickému chování jako takovému. **Lidé se nestávají náboženskými či politickými extremisty kvůli přitažlivosti té či oné ideologie, ale kvůli potřebě extremistického chování.** Lidé se stávají extremisty, protože to potřebují, nikoli proto, že by je k tomu primárně svedla nějaká skupina (sekta, strana). **Nikdo se nemůže stát extremistou, pokud to sám nechce – čili pokud v něm neexistuje tato potřeba a on se (ať už vědomě či nevědomě) nerozhodne tuto potřebu uspokojovat.**

Extremismus je výrazné vybočení z obecně uznávaných norem. **V demokratických zemích zahrnuje jednak souhrnné označení deviantního společenského jevu, jednak samotnou ideologii.** Projevuje se násilnými trestnými činy, poškozováním majetku a propagacemi idejí, které jsou v rozporu s právním řádem. Mezi varianty extremismu řadíme **krajní nacionalismus, xenofobii, antisemitismus, náboženský fundamentalismus.**⁸¹

Aktivity, které jsou označovány obecným a značně vágním termínem extremismus jsou často charakterizovány za pomoci dalších pojmů jako jsou **fundamentalismus, fanatismus nebo terorismus.** Je tomu tak, protože **základem pro extremistické chování bývá fundamentalistická či fanatická ideologie.** Proto nelze extremismus blíže zkoumat bez těchto pojmů. Najít jednoznačné definice a především stanovit jasné hranice mezi těmito termíny však není možné. Existují stovky definic a každý autor se ve své práci kloní k nějakému pojetí. I já se tedy pokusím nastínit vlastní rozlišení. První rozdíl tkví v právním vymezení výše uvedených termínů.

⁸⁰ Danics, Štefan. *Extremismus*. Praha: Triton, 2003, s. 10.

⁸¹ Kraus, Blahoslav a kol. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007, s. 273

Extremismus a terorismus jsou pojmy, které mají své definování v právu. Oba disponují i mnoha definicemi v sociologické rovině ale jsou **zakotveny přímo v legislativě** (byť opisnými pojmy jako extremistická trestná činnost nebo teroristický čin). Oproti tomu termíny **fundamentalismus a fanatismus nejsou ošetřeny zákonem a jejich definování je možné pouze v intencích psychologických či sociálních věd.**

Kromě právního hlediska vidím druhý podstatný rozdíl ve významové rovině. Všichni extrémisté se myšlenkově váží k určité ideologii. Jejich přístup k ní bývá fundamentální až fanatický. To znamená, že **základem extremismu je vždy určitá ideologie a vyhraněný (= fundamentální či fanatický) přístup k ní.**

(1) EXTREMISMUS

Jednoznačnou definici extremismu český právní řád nepodává. Pokusím se nejprve alespoň částečně vymežit pojem extremismus tak, jak ho používá při své koncepční činnosti **MVČR**:

„Pojmem **extremismus** jsou označovány **vyhraněné ideologické postoje, které vybočují z ústavních, zákonných norem, vyznačují se prvky netolerance a útočí proti základním demokratickým ústavním principům,** jak jsou definovány v českém ústavním pořádku. Mezi tyto principy patří:

- úcta k právům a svobodám člověka a občana (čl. 1 Ústavy),
- svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát (čl. 1 Ústavy),
- nezměnitelnost podstatných náležitostí demokrat. právního státu (čl. 9 odst. 2 Ústavy),
- svrchovanost lidu (čl. 2 Ústavy),
- volná soutěž politických stran respektujících základní demokratické principy a odmítajících násilí jako prostředek k prosazování svých zájmů (čl. 5 Ústavy),
- ochrana menšin při rozhodování většiny (čl. 6 Ústavy),
- svoboda a rovnost lidí v důstojnosti a právech, nezadatelnost, nezczizitelnost, nepromlčitelnost a nezrušitelnost základních práv a svobod bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národního a sociálního původu, příslušnosti k národnosti nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení (čl. 1, čl. 3 Listiny základních práv a svobod).“⁸²

Konstitutivními znaky extremismu jsou neomezený politický styl (tj. stav kdy se politický život zcela podřídí ideologii, v zájmu naplnění ideje je pak dovoleno vše), přímá akce bez diskuse (extremismus na rozdíl od demokracie přehlíží diskusi

⁸² MVČR: *Co je extremismus?* [online]. Dostupný z <www.mvcr.cz/clanek/co-je-extremismus.aspx>.

a požaduje, aby se rozhodnutí uskutečňovalo okamžitě, bez skrupulí a bez ohledu na postoj většiny), dělení světa na kategorie přítel - nepřítel, vůdcovský princip (na rozhodování vůdce se nevztahuje žádná norma, on sám je tvůrcem veškerých norem, vůdce určuje směřování skupiny a po případném převzetí moci i celého státu), přítomnost mýtu a symboliky (užitím mýtu skupina jednak skrývá svoji extremistickou podstatu a jednak legitimuje vlastní ideje) a spasitelské poslání (skupina se pasuje do role zachránce světa, která se realizuje zničením nepřítele, který vede svět do zkázy – v případě islamistů je takovým nepřítelem Západ v čele s USA).⁸³ Pro extremismus jsou charakteristické také určité **nástroje**, především jde o sociální demagogii, konspirativní teorie, historický revizionismus, aktivismus, podpora verbálního až fyzického násilí vůči oponentům a konkrétním sociálním skupinám. V České republice se setkáváme především s levicovým (motivovaný sociální záští a sympatizující s komunismem nebo anarchismem) a pravicovým politickým extremismem (sympatizující s historickým fašismem a nacismem).⁸⁴

V právu není slovo extremismus přímo definováno. „Zejména v souvislosti s rasově motivovanou trestnou činností se můžeme setkat s pojmem **extremistická trestná činnost** nebo **trestná činnost s extremistickým podtextem**. Pod tímto pojmem Ministerstvo vnitra rozumí ty formy trestné činnosti, o nichž je důvod se domnívat, že byly extremistickými postoji motivovány nebo ovlivněny. Alternativně lze v řadě případů používat i pojmu **kriminalita motivovaná rasovou, národnostní nebo jinou sociální nenávistí**. Jde o jednání, které naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu nebo přestupku a jeho pohnutkou je apriorní nenávist vyplývající z příslušnosti adresáta útoku k rase, národnosti, náboženství, třídě či jiné sociální skupině, přičemž specifickým typem zařaditelným do této kategorie kriminality jsou také útoky proti symbolům či představitelům existujícího společenského systému, jsou-li motivovaná apriorní nenávistí vůči němu. V praxi se může jednat především o následující trestné činy: obecné ohrožení, násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci, hanobení národa, rasy a přesvědčení, podněcování k národnostní a rasové nenávisti, výtržnictví, vražda, ublížení na zdraví, omezování osobní svobody, vydírání, omezování svobody vyznání, porušování domovní svobody, porušování svobody sdružování a shromažďování, poškozování cizí věci, genocidium, podpora a propagace hnutí

---

⁸³ Kotlán, Pavel. *Demokracie ve stínu*. Ostrava: Institut vzdělávání Sokrates, 2003, s. 16-34.

⁸⁴ MVČR: *Co je extremismus?* [online]. Dostupný z <www.mvcr.cz/clanek/co-je-extremismus.aspx>.

směřujících k potlačení práv a svobod člověka, persekuce obyvatelstva.“⁸⁵

Ze sociologického hlediska můžeme extremismus označit jako **souhrn sociálně patologických jevů s výrazným odmítáním základních hodnot a norem** platných v dané společnosti. Za **náboženský extremismus** je považováno **extremistické chování skupiny, jejich členů nebo příznivců ovlivněné náboženským zaměřením, které se projevuje v psychické manipulaci s lidmi, psychickým či jiným násilím nebo jiným závažnějším protiprávním či sociálně-patologickým jednáním.**⁸⁶ Nejvíce ohrožujícím se jeví pro demokratické země **politický extremismus, který popírá základní demokratické principy země a usiluje o svržení stávajícího politického systému a jeho nahrazení novým.** Sem patří i mnoho směrů radikálního islámu, který se účelově navenek prezentuje jako náboženský, v reálu však funguje na principech politického extremismu.

(2) TERORISMUS

Terorismus je obecně chápán jako násilná činnost extremistických hnutí, která svých cílů dosahuje pomocí nátlaku psychického či fyzického násilí. Násilí je tedy prostředkem k dosažení cíle. Čím je následek hrůznější, tím je pravděpodobnost dosažení cíle větší. Zpravidla jsou teroristické akce voleny tak, aby oběťmi útoku byly osoby, jejichž smrt vyvolá ve společnosti největší pobouření a ořes. Ořes, který je tak ve společnosti vyvolán, zanechá v psychice lidí dlouhodobé stopy a zajistí masivní zájem sdělovacích prostředků. Nejčastější formy teroristických útoků představují pumové a bombové útoky (snadná dostupnost nebo výroba bomby), žhářství (různé zápalné prostředky mohou být velmi malé a tudíž snadno schovatelné) a dále pak únosy dopravních prostředků (zejména letadel), atentáty, únosy osob a braní rukojmí (slouží k násilnému splnění požadavků – získání výkupného, propuštění vězňů atp.).⁸⁷

Jan Chmelík předkládá výčet motivů teroristických útoků:

- a) **ideologie** – nejnebezpečnější motivace; pachatelé jsou téměř výhradně profesionálové; následky těchto útoků bývají nejkatastrofičtější; jde o krajně politickou, rasovou, etnickou nebo náboženskou orientaci
- b) **experiment** – pachatelé zpravidla touží po rozruchu, jsou zvědaví na funkci a účinek zařízení, které při akci použijí; zejména mladiství

---

⁸⁵ tamtéž

⁸⁶ Chmelík, Jan. *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty*. Praha: Linde, 2001, s. 7-8.

⁸⁷ Chmelík, Jan. *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty*. Praha: Linde, 2001, s. 26-39.

- c) **vandalismus** – projevuje se zde až patologická touha vše ničit; pachatelé zejména mladiství; spouštěčem bývá zpravidla alkohol a drogy
- d) **zisk** – při těchto teroristických akcích je zpravidla použito vydírání, únos apod.; napojení na organizovanou trestnou činnost
- e) **afekt** – ojedinělý motiv, který je charakteristický pro psychopatické osobnosti; typickým startovacím mechanismem je neřešitelná životní situace, zklamání, stres
- f) **získat uznání** – pachatel umístí na určitém exponovaném místě výbušný systém, který pak sám odhalí a očekává projevy uznání a vystupuje jako hrdina (zpravidla však nepředpokládá, že hrozí panika a velké lidské a materiální škody)⁸⁸

Mezinárodní terorismus se projevuje velmi různě, stejně jako jsou různorodé profily pachatelů a jejich motivace. V současné době je zřejmě jeho nejrozšířenější formou tzv. „náboženský terorismus“. Chtěla bych podotknout, že termíny „islámský“ nebo „arabský terorista“ jsou podle mého názoru zavádějící, stejně jako například pojem „irský terorista“. Mnoho odborníků se dnes přiklání k názoru, že terorista nemá národnost. **Teror páchaný skupinami, jež se samy označují za islámské, však nese některé charakteristické rysy:** (1) Předně mu nejde o kompromis, nebojuje za něco. Odmítá současný svět a každý jinověrec je pro něj nepřitelem. (2) Jediným přijatelným výsledkem je nastolení islámské teokracie s dodržováním práva šaría. (3) Náboženskými motivy ospravedlňuje použití jakýchkoli prostředků. (4) Neohlíží se na názor veřejnosti, neboť jsou fanaticky přesvědčeni o správnosti věci a neváhají za ni položit vlastní život. (5) Operuje v malých buňkách nebo samostatně. (6) Používá často metodu sebevražedných útoků, při kterých šance obětí na obranu je minimální.⁸⁹

V právním pojetí rozlišujeme dvě podoby terorismu: **státní terorismus** je definován jako formu krutovlády, použití násilí v rozporu s mezinárodním právem za účasti státních orgánů na vlastním nebo cizím státním území k dosažení většinou politických cílů; **mezinárodní terorismus** zasahuje obyvatele a území zpravidla více než jednoho státu a projevuje se rovněž v násilných činech, které mají vytvářet strach, nejistotu v okolí a paniku.⁹⁰

(3) FUNDAMENTALISMUS

Fundamentalismus je v psychologickém slovníku definován jako „**důsledný příklon člověka k principům určité víry při striktním dodržování všech pravidel**

⁸⁸ Chmelfík, Jan. *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty*. Praha : Linde, 2001, s. 26-39.

⁸⁹ Danics, Štefan. *Politologické problémy světové politiky II*. Praha: PAČR, 2005, s. 76-77.

⁹⁰ David, Vladislav a kol. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. Praha: Leges, 2008, s. 354.

a zákonů této víry, přičemž nerozhoduje druh náboženství nebo víry; často přerůstá v povahový sklon být autoritativní, netolerantní a impulzivní. Takováto osobnost s sebou nese silné pocity strachu a viny, neschopnost otevřeně mluvit o zážitcích, pocitech smutku, osamělosti, sebedoceňování, odporu k autoritám; pokud je takový člověk uvnitř fundamentalistického systému, je chráněn a je mu dobře...⁹¹

Kořeny slova „fundamentalismus“ tkví u protestantského hnutí v USA, které počátkem 20. století odmítalo přicházející moderní proudy v myšlení společnosti, zvláště kritiku Bible a evoluční teorii. Vydali soubor brožur, který nazvali „*The Fundamentals*“ a sami sebe označovali za fundamentalisty. Termín fundamentalismus v této době odpovídal jeho původnímu teologickému významu – lpění na přímočaře doslovném výkladu Bible.⁹² Až postupným vývojem se k výkladu tohoto slova připojily negativní aspekty spojené s fanatismem a terorismem. Fundamentalismus není totožný ani s jedním z nich.

Profesor Halík hovoří o fundamentalismu jako o **překompenzované a jen zdánlivě vyléčené nejistotě**.⁹³ Za fundamentalismem se skrývá nedostatek sebeironie. Schopnost nadhledu je pro harmonické fungování lidské psychiky nezbytná. Lidé, kterým nadhled chybí, se berou příliš vážně a jsou schopni extrémních činů k obranně svého ega. Fundamentalismus je spojen se **strachem ze zhroucení pseudojistit, odmítnutí, opuštění, upadnutí do neznáma**.

Je důležité říci, že ne každé hlubší projevy zbožnosti a důraz na islámskou etiku lze označit jako fundamentalismus, to by byl hluboký omyl. Muslim, který se denně pětkrát modlí nebo žena, která si ze svého přesvědčení zahaluje šátkem vlasy, nemusí být v žádném případě fundamentalista. To bychom výrazem „fundamentalista“ museli označit i například křesťana chodícího každou neděli do kostela. **Kde je tedy ona hranice mezi normalitou a fundamentalismem?** Podle Kropáčka věřícímu, který vykonává svoji víru a hájí své přesvědčení bez nesnášenlivosti a násilí, nepřísluší nálepka fundamentalisty.⁹⁴

(4) FANATISMUS

Fanatismus je v psychologickém slovníku definován jako „**nadměrné**

⁹¹ Hartl, Pavel, Hartlová, Helena. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, s. 173.

⁹² Kropáček, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 11-12.

⁹³ Halík, Tomáš. *Co je bez chvění, není pevné*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 273.

⁹⁴ Kropáček, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 32-33.

nekritické nadšení bez rozumové kontroly, oddanost určité víře, vyvolávající silné citové postoje a horlivou činnost.⁹⁵

Hole vidí fanatismus jako na omezené obsahy a hodnoty vztažené osobní přesvědčení s vysokým stupněm identifikace, které je udržováno se značnou intenzitou, stálostí a důsledností. Pro boj s vnějším nepřítelem, který představují jiní lidé a systémy, se nasazují všechny prostředky v souladu s vlastním svědomím. Neexistuje zde místo pro kompromis. **Fundamentalismus je de facto psychologickým předstupněm fanatismu.**⁹⁶

Existuje mnoho dělení fanatismu, Hole rozlišuje⁹⁷:

A/ Podle vzniku fanatických způsobů chování v osobnosti jako takové:

- a) **esenciální fanatismus** (klasický, strukturální)
  - vyskytuje se u typu člověka, k jehož osobnostní struktuře fanatický element podstatně (esenciálně) patří, tedy u člověka který má primárně sklony k fanatickému následování přesvědčivých idejí jakéhokoli druhu
- b) **indukovaný fanatismus** (infikovaný, částečný)
  - indukovaný fanatic se rekrutuje z prvotně nenápadných a sociálně přizpůsobených skupin lidí, nechá se však esenciálními fanaticky a hnutím strhnout, tedy sekundárně vyvodí (indukuje) spolupráci
  - hraje zde důležitou roli skupinová a davová ovlivnitelnost

B/ Podle vnějšího projevu rozlišujeme fanaticky:

- a) **průbojně, expanzivní ideové fanaticky**
  - tito lidé jsou fanaticky posedlí určitou ideou, za kterou s velkou intenzitou bojují a kterou se snaží všemi prostředky šířit
  - podnětem k boji může být víra, že všem jinak smýšlejícím je nutno přinést domnělé štěstí, případně odklidit z cesty vzpouzející se bezvěrce
- b) **aktivní fanaticky, kterým jde o vlastní zájem**
  - rovněž se jedná o aktivní fanatický postoj, který ovšem vychází ze zcela osobních zájmů
  - výchozím bodem je často nezpracovaná osobní urážka nebo ublížení, postižení jsou zpravidla lidé s nedostatečným sebehodnocením, kteří se přes domnělé či reálné ublížení nemohou přenést
- c) **tiché, introvertované fanaticky z přesvědčení**
  - navenek zpravidla tiší, zaměstnání sami sebou, obrácení do sebe (introvertovaní)
  - tito lidé jsou ovšem velmi silně a často po celý život závislí na neotřesitelném přesvědčení a jsou dokonce ochotni hájit ho až „do smrti“
  - nepotřebují následovníky

⁹⁵ Hartl, Pavel, Hartlová, Helena. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000.

⁹⁶ Hole, Günter. *Fanatismus*. Praha: Portál, 1998, s. 20-27.

⁹⁷ Hole, Günter. *Fanatismus*. Praha: Portál, 1998, s. 28-59.

- v málo konfliktní formě jsou to např. někteří zastánci zdravé výživy

d) mdlé, neurčité skupinové fanatiky

- nemají jasnou představu o zastávaných idejích, vztah k případným cílům je mdlý, neurčitý a dotyčný je dále nepromýšlí; absence vlastního názoru je zde kompenzována výraznou tendencí k agresi na základě jednoduchých hesel
- zároveň převládá silná emocionální identifikace se skupinou, výrazná ochota k činům
- např. fanatičtí přívrženci pravicově extrémních hnutí, kteří potřebují skupinu jako zdroj a stabilizátor svého postoje

e) konformní, závislé řadové fanatiky

- tento typ fanatiků je permanentně orientován na předem danou linii náboženského, politického nebo jiného směru; k této předloze zaujímají konformní, tedy přizpůsobený postoj a nejsou schopni vlastních dílčích myšlenek
- forma indukovaného fanatismu, který vyniká výjimečně silnou závislostí na autoritách, jde tedy o „autoritativní charakter“, kterému odpovídá většina fanatických přívrženců hnutí

f) smíšené formy

- jde o kombinace popsaných typů
- také v časovém průběhu se může například tiše introvertovaný fanatik nečekaně stát aktivním nebo dokonce expanzivním zastáncem svých idejí

První tři typy jsou samostatné, ostatní závislé.

D/ podle vnějšího chování dále rozlišujeme **individuální fanatiky** (často „tiší fanatici“), kteří nepotřebují následovníky a **davové fanatiky**.

C/ z čistě obsahové hlediska rozlišujeme **fanatismus náboženský, politický, rasový, fanatismus spravedlnosti, pravdy, sportovní fanatismus, výživový fanatismus** a další.

Náboženský fanatismus je nejhlubší forma fanatismu. Identifikace s centrálním náboženským pojetím a silný strach ze ztráty tohoto fundamentu plodí **prudké emoce**. Náboženské rozčilení, které je jejich výrazem, si vehementně vyžaduje akci. **Náboženské vzrušení tvoří afektivní předpolí fanatických bouří. A vzrušení směřuje k vybití.** Iniciátoři sledují jeden radikální záměr, následovníci jsou oproti tomu strženi výbuchem fanatismu. Jak píše Hole, věta „Bůh s námi!“ udělá z každé lidské záležitosti absolutně „božskou věc“ pro kterou musí být i absolutní nasazení.⁹⁸ V případě islámského fundamentalismu se však velmi často jedná o politický extremismus oblečený do náboženského hávu.

Podle profesora Halíka, „...se fundamentalista zaklíná ortodoxií, ale přitom

⁹⁸ Hole, Günter. *Fanatismus*. Praha: Portál, 1998, s. 44-46.

je heretik (heretik si vybírá jen to, co se mu hodí)...“⁹⁹ Podle něho jedinec, který vykládá slova písma doslovně, dochází k odlišné interpretaci, než kterou zamýšleli jeho pisatelé. Říká, že dříve lidé uměli zacházet se symboly jako se symboly. **Fundamentalismus však zachází se symboly jako s fakty.** Podle Halíka je **motivem fundamentalistických postojů obava z narušení vlastní vnitřní integrity a snaha potlačit vlastní pochybnost, protože slabá víra neunesla vlastní pochybnosti a vlastní kritické otázky.**¹⁰⁰

Jak se vlastně z fundamentalisty stává fanatik? Na tuto otázku je velmi nesnadné nalézt uspokojivou odpověď. Podle Hala mají oba pojmy společné rysy jako strach a silné obranné reakce. Rozdíl mezi nimi je v tom, že **fundamentalismus klade otázku pravdy, odůvodňuje svoji věc a požaduje její závaznost. Fanatismus ji chce za jakoukoli cenu prosadit,** sleduje svůj absolutní cíl s brutální důsledností. Fanatici jsou hnáni slepým vášnivým nadšením. **Čím více se projeví touha po důslednosti (sklon k extrému), tím více se bude hlásit potřeba důsledného prosazení za každou cenu a fundamentalismus tak bude přecházet do fanatismu.**¹⁰¹

Na závěr této kapitoly se pokusím o stručné **shrnutí.** Jádrem **extremismu** je vždy nějaká fundamentalistická či fanatická ideologie. To, co tyto tři pojmy odlišuje v právním pojetí, je způsob, jakým jedinec ideologii prosazuje – tedy zda přitom porušuje zákon. Abychom jedince mohli označit za extremistu, musí své extrémní postoje projevit vnějším jednáním (členství v extremistické skupině, veřejná prohlášení popírající principy demokracie, násilí páchané v duchu ideologie atp.). Pokud dojde na základě vyhraněné ideologie k porušení právních norem či přímo ohrožení demokratických principů země, považuje se toto jednání za extremismus. **Fundamentalismus** představuje společensky vyhraněné chování projevující se silnou vazbou k určitému fundamentu, ideologii či světonázoru, přičemž je požadována doslovnost a odmítáno přizpůsobování aktuálním podmínkám. Od **normality** se fundamentalistický postoj odlišuje nepřístupností k jakémukoli dialogu, kompromisu a vlastnímu přehodnocování v dané otázce. Brání se něčemu, čemu se bránit nelze – životu samému s jeho přirozenou pohyblivostí a proměnlivostí. Stručně řečeno, fundamentalistou není každý, kdo pevně trvá na svém názoru. Fundamentalista však odmítá cokoli měnit ve své otázce, zásadně nepřipouští, že by mohl mít pravdu také

⁹⁹ Forum 2000/2008/Mezináboženský dialog: *Kořeny náboženského extremismu*. Wikikonference [online]. Dostupný z : <http://cs.wikiversity.org/wiki/Forum_2000/2008/Mezináboženský_dialog>.

¹⁰⁰ Forum 2000/2008/Mezináboženský dialog: *Kořeny náboženského extremismu*. Wikikonference [online]. Dostupný z : <http://cs.wikiversity.org/wiki/Forum_2000/2008/Mezináboženský_dialog>.

¹⁰¹ Hole, Günter. *Fanatismus*. Praha: Portál, 1998, s. 93-98.

někdo jiný a už vůbec ne, že by se mohl zmýlit. Taková pochybnost by totiž vážně ohrozila sebeklam, ve kterém žije, a tím přivodila zhroucení jeho dosavadního myšlenkového systému. A to by zase s sebou přineslo mnoho vnitřního utrpení a hledání, které fundamentalisté na rozdíl od zbytku světa nejsou ochotni snášet! Inu proto se stávají fundamentalisty. Fundamentalismus může přejít ve **fanatismus**, který je typický naprostým odmítnutím kritického posuzování věci. Jedinec je zcela názorově uzavřený, je zaslepený. Pokud je obtížný dialog s fundamentalistou tak s fanatikem už je téměř nemožný. Ale i ve fanatismu existují různé stupně. Jak fundamentalismus tak fanatismus se často pojí s nenávistí, netolerancí, popřípadě násilím vůči vnějším objektům nesdílejících totožnou ideologii.

2.2 Role Sociální pedagogiky v prevenci extremismu

V širším pojetí můžeme **sociální pedagogiku** definovat jako vědní obor transdisciplinární povahy, který se zaměřuje na roli prostředí ve výchově, a to nejen v souvislosti s problémy potenciálně deviantně jednajících, ohrožených či nějak znevýhodněných skupin ale v souvislosti s celou populací. Sociální pedagogika by podle této koncepce měla vytvářet soulad mezi potřebami jedinců a společnosti, tj. přispívat k optimálnímu způsobu života v dané době a daných společenských podmínkách.¹⁰² **Předmětem** sociální pedagogiky jsou sociální aspekty výchovy a vývoje osobnosti s orientací na ohrožené a sociálně znevýhodněné skupiny dětí, mládeže, ale i dospělých. Jejím **cílem** je výchova ke svépomoci, prevence dysfunkčních procesů, popř. obnovení normality člověka a zlepšování společenských podmínek, ve kterých žije.¹⁰³

Sociální pedagogika má **dvě základní funkce** - profylaktickou (preventivní) a kompensační (terapeutická). Rozvíjí především primární prevenci (např. podpora zdravého životního stylu obecně celé populace; realizuje se v prostředích, kde patologický jev zatím nenastal) a sekundární prevenci (zaměřenou na skupiny lidí, které jsou z hlediska sociální patologie rizikové nebo se již deviantního jednání dopustily). V oblasti kompenzace jde o snahu vyrovnat nedostatky vzniklé nevhodným působením prostředí. Jde o osoby deviantně jednající (trestaní, nepřizpůsobiví atd.) a osoby nějak společensky znevýhodněné (zdravotně a sociálně slabí, nezaměstnaní). Kompensační činnost probíhá ve spolupráci s dalšími disciplínami (psychoterapie, sociální práce aj.).¹⁰⁴

V případě kteréhokoli sociálně-patologického jevu je samozřejmě po všech ohledech efektivnější mu předejít než kompenzovat jeho následky. Ne jinak je tomu u extremistického smýšlení a jednání. **Extremismus** jako **závažný sociálně-patologický** jev v ČR výrazně narostl po roce 1989 v souvislosti s příchodem nových subkultur a ideologií. Jedná se o deviaci, na kterou lze obecně vztáhnout teorie deviantního chování. **Teorie kulturního přenosu** tvrdí, že deviantní chování se učí stejně jako chování konformní, proto vzniká v určitých subkulturách, v nichž je pokládáno za normální. **Teorie strukturálního tlaku** předpokládá, že v každé

¹⁰² Kraus, Blahoslav, Poláčková, Věra a kol. *Člověk – Prostředí – Výchova*. Brno: Paido, 2001, s. 12.

¹⁰³ Hroncová, J. a kol. *Sociální pedagogika a sociální práce* et: Kraus, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, s. 49.

¹⁰⁴ Kraus, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, s. 46-47.

společnosti vznikají situace či dlouhodobé stavy, na které určitá část populace reaguje chováním odchylným od normy (př. teze, že chudoba plodí zločin). **Kontrolní teorie** vysvětluje deviaci oslabením nebo absencí sociální kontroly. **Etiketizační teorie** chápe deviaci jako následek efektivního označování některých lidí za devianty jinými sociálně významnými lidmi.¹⁰⁵

Extremismus pramení v **intolerantních náladách společnosti**. Jako intoleranci můžeme označit nesnášlivý postoj, neschopnost či neochotu respektovat odlišný názor (náboženství, kulturu apod.).¹⁰⁶ Já osobně jsem přesvědčena, že problém extremistického chování netkví v ideologiích, ale vždy v konkrétním jedinci a jeho individuálních a aktuálních životních podmínkách, které mu vytvořily potřebu extremistického chování. Bez této potřeby by vyhraněná ideologická hnutí byla zcela impotentní v získávání svých členů. Proto by se, podle mého, názoru sociální pedagogika a další společenské obory, které se snaží těmto krajním jevům předcházet, měly zaměřovat primárně na obecnou etiologii extremismu jako závažného sociálně patologického jevu a nepřeceňovat jeho konkrétní podoby (pravicový, levicový, islámský, katolický atd.). Domnívám se, že **všechny druhy fanatického a extremistického chování mají své společné jmenovatele v oblasti psychologie s často přidruženými socio-ekonomickými faktory. Ideologie je instrument a v ní problém primárně netkví, byť se nám může zdát opak. Extrémisté se nechovají radikálně proto, že jim to stanovuje jejich ideologie. Extrémisté si stanovují své radikální ideologie či se k nim přidružují, protože je potřebují.**

Příklon k extremismu vyjadřuje u jedince velkou potřebu jasné identifikace. Ideologickou základnou tohoto postoje je fundamentalismus nebo ještě vyhraněnější fanatismus, které jsou typické silnou touhou po jednoznačném ztotožnění se skupinou či ideou bez jakýchkoli pochyb, která poskytuje jedinci pocit bezpečí. Pravdou je, že dnešní dynamická doba bořící náboženská dogmata, vědecká paradigmata, hranice jednotlivých států i kontinentů, tradice a další hodnoty, se kterými značná část identity mnoha lidí přímo souvisela, klade vysoké nároky na psychiku člověka. Zdálo by se, že to bude činit největší problém starší generaci. Ve skutečnosti to však způsobuje stejný problém i mladým lidem. Je to právě skupina mládeže, která během svého psychického vývoje hledá objekty, se kterými se bude identifikovat. Hledání vlastní identity není lehký proces, ba je to proces velmi náročný, který bývá často provázen obrovskou

---

¹⁰⁵ Mühlpachr, Pavel. *Sociopatologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 36-37.

¹⁰⁶ Kraus, Blahoslav, Hroncová, Jolana a kol. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007, s. 273.

vnitřní nejistotou a utrpením. Není na místě ho nijak zlehčovat. Naše doba je však v tomto smyslu **postheroická**. Chybí jasné autority a hrdinové, se kterými je možné se identifikovat a vzhlížet k nim. Mladí lidé vždy hledají vzory, dnes již ale nemají k dispozici tradiční autority, jakými byli dříve učitelé, vedoucí kroužků, národní hrdinové, lidoví vůdci opěvováni v legendách a další. Dnešní doba nabízí pseudohrdiny, často záporného charakteru, neboť zlo a lhostejnost je dnes bohužel více „in“ než dobro a sounáležitost. Mladí lidé každé doby však hledají autority, kterým by mohli věřit; autority, které mají vize. Pak je to otázka sociálního okolí, zda a jaké autority se v něm nacházejí. Mladí lidé mohou narazit na prosociálního člověka respektující hodnotový systém společnosti stejně jako na vyhraněného antisociálního extremistu. A právě z této pozitivně neuspokojené potřeby identifikace částečně těžší v ČR politický extremismus a ve Francii islámský extremismus u stejné věkové kategorie. **Zásadní** (ne však jedinou) **příčinou extremismu se tedy jeví nedostatek pozitivních autorit ve společnosti**. Olej do ohně přilévají často nuzné ekonomické a sociální podmínky. **Neexistence smyslu života** či **neschopnost seberealizace** v dané společnosti bývají dalšími faktory extremismu i u materiálně dobře zajištěných osob. A právě na tomto poli má **sociální pedagogika svůj nejtěžší úkol – pomoci (nejen mladým) lidem při hledání jejich vlastní identity, smyslu života a vnitřního zakotvení, popřípadě jejich přeorientování z destruktivního zaměření směrem ke konstruktivnímu**. Jedná se o náročnou ale zcela **zásadní preventivní aktivitu**. Kompenzační metody v oblasti extremismu jsou však neméně náročné, neboť následná intervence do antisociální skupiny je velmi obtížná, především pokud se jedná o organizačně silná a mediálně známá hnutí politického či islámského extremismu. U těchto hnutí je také obtížné je izolovat, neboť, jak již bylo zmíněno, je jim věnována vysoká mediální pozornost, což problém jen umocňuje. Nicméně jedna z efektivních a možných metod prevence zde již byla předeslána. Měli bychom se zaměřovat na **pomoc při uspokojování důležitých potřeb jedince, ke kterým patří nejen jídlo, teplo a bezpečí, ale rovněž potřeba nalezení vlastní identity a vnitřního zakotvení, potřeba smyslu života a seberealizace**. Tyto potřeby bývají často frustrovány napříč sociálními skupinami, skupiny **imigrantů** jsou však v tomto ohledu potenciálně více ohrožené. V případě muslimských imigrantů **začíná integrace u jejich dětí**. Účinek je dvojitý – dobrá integrace muslimského dítěte zásadně předchází jeho případnému vstupu do extremistické skupiny a rovněž působí pozitivně na jeho rodiče; jde o integraci rodiče skrze dítě.

V případě **etnických minorit** lze v rámci sociální pedagogiky uplatňovat **komunitní sociální práci**. Tato metoda napomáhá k uspokojování potřeb skupiny i jednotlivců, řešení dosud neřešených problémů a integraci do marginální společnosti a to za pomoci aktivizace všech členů komunity.¹⁰⁷ Je také nanejvýš vhodné spolupracovat s komunálními politiky, školskými a zdravotnickými zařízeními, úřady práce, sociálními odbory a řešit potřebné věci ne jen v konkrétní rovině ale docílit změn i na koncepční úrovni.

Přispívání do **koncepční politiky týkající se přistěhovalectví** je další možností uplatňování preventivní role sociální pedagogiky. Ta se může týkat **imigračních strategií státu, koncepcí péče o přistěhovalce** v rámci státního i nestátního sektoru či **multikulturní výchovy**. Sociální pedagogika k tomu má více než dobré předpoklady, neboť je oborem interdisciplinárním a své poznatky využívá z mnoha humanitních věd. V problematice extremismu u muslimských imigrantů je to kromě psychologie také sociální a kulturní antropologie, ke které má těsný vztah. Druhá jmenovaná pomáhá pochopit jedince v kontextu jeho vlastních kořenů a jeví se tedy jako důležitý nástroj k vzájemnému porozumění v multikulturní společnosti na území EU. Napojení sociální pedagogiky na politologii ji zase umožňuje pochopit roli státu v sociální, přistěhovalecké a výchovně-vzdělávací oblasti.¹⁰⁸ Může tak kompetentně přispívat k formování imigračních strategií státu, konkrétně ovlivňovat podmínky života imigrantů v zemi a přispívat k prevenci jejich maladapace.

Dotkla jsem se otázky seberealizace jedince ve společnosti. S tím nutně souvisí otázka **vzdělávání** a **zaměstnanosti**. Většina lidí k tomu, aby prožívala pocit štěstí a spokojenosti, potřebuje práci. Nezaměstnanost s sebou nese pouze důsledky v oblasti socio-ekonomické ale rovněž negativně ovlivňuje psychiku jedince, rodiny, popřípadě všech členů postižené komunity. **Pomoc v nalézání vhodného zaměstnání**, které je nejlépe v souladu se schopnostmi a vnitřní aspirací jedince, vidím jako podstatný úkol sociální pedagogiky v otázce prevence extremismu ve společnosti. Domnívám se, že systém **profesních poradců**, kteří by působili už na středních školách (byť například nepravidelně externí formou), pracovních úřadech, v zařízeních ústavní péče, věznicích, azylových centrech, oblastech s vysokou měrou nezaměstnanosti (například romská ghetta u nás nebo muslimské ghetto Felix Piat v Marseille ve Francii) by byla velmi přínosná. Tito poradci by mohli vzejít z řad sociálních pedagogů

---

¹⁰⁷ Kraus, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, s. 194-195.

¹⁰⁸ Kraus, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, s. 54-55.

s následným výcvikem v oblasti vzdělávání (včetně rekvalifikace, doplnění vzdělání apod.) a praktické pomoci klientům vhodnou prací získat.

Závažným faktorem v problematice extremismu je **způsob trávení volného času** mladých lidí. Nevhodně trávený čas v asociálním společenství zvyšuje riziko deviantního chování. Ovšem to, jak děti a mládež tráví svůj volný čas, značně ovlivňuje jejich rodina. Rodiče, kteří se zajímají o své děti a jejich přání, neváhají zaplatit různé kroužky v rámci uměleckých škol, Domů dětí a mládeže, klubů apod. Nabídka těchto institucí je více než pestrá, od kultivace uměním až po vybití sportem. Pokud se však podíváme na nabídku kroužků, které jsou poskytovány zdarma, zjistíme, že je kromě nízkoprahových klubů, ve kterých je škála takovýchto aktivit z finančních důvodů dost omezená, jiné subjekty téměř neposkytují. Z vlastní zkušenosti vím, že právě ty nejvíce rizikové děti, respektive děti z rizikových či mnohoproblémových rodin, nenavštěvují žádné placené kroužky a pokud se nepotloukají bezprizorně na ulici, uchylují se výhradně do péče **nízkoprahových zařízení**. Většinou je to z důvodu neochoty jejich rodičů za volnočasové aktivity platit. Tato zařízení však mají velmi nízké rozpočty a proto i nabídka organizovaných činností pro jejich mladé klienty bývá značně omezená. Stát význam nízkoprahových klubů neprávem podceňuje. Vždyť právě tato zařízení vykonávají důležitou roli v prevenci sociálně-patologických jevů ve společnosti. Je tomu tak, protože se v nich výrazně koncentrují děti a mladiství z rizikového a deviantního prostředí a pedagogům se tak naskýtá možnost nápravy zkresleného hodnotového systému či chování odchýleného od normy ještě předtím, že by způsobily závažnější následky než je dvojka z chování ve škole. Sociální pedagogové v těchto zařízeních děti nenásilně převychoávají v principu her a korigují tak jejich další vývoj v souladu s normami společnosti. Tato práce je stále naprosto nedocenená – finančně, politicky i lidsky.

Dotkla jsem se otázky **práce s mnohoproblémovými rodinami**. Tato oblast skýtá také mnoho možností, jak předcházet vzniku extremismu ve společnosti, byť spojitost na první pohled nemusí být zjevná. Vliv této činnosti na extremismus se může projevit až za několik let. Musí se však jednat o práci poctivou, nikoli o úředničinu, která se na sociálních odborech praktikuje namísto skutečné sociální práce. Problém netkví jen v přístupu těchto pracovníků ale také v systému, neboť počet klientů značně převyšuje možnosti pracovníků. Sociální práce se pak omezuje na papírování, zbytečné odebrání dětí z rodin, které jen potřebují pomoci, ale jinak jsou funkční. Pokud existuje jakákoliv možnost nápravy problému při zachování fungování rodiny, mělo by se k ní

sáhnout. Posílání dětí do ústavů skutečný problém neřeší. Navíc to zásadní, co je ke zdravému formování osobnosti (a tím i prevenci extremismu) zapotřebí – tedy láska a skutečný zájem o člověka jako o lidskou bytost – ústavy dětem nedávají.

Sociální pedagogika má v prevenci extremismu nezastupitelnou roli. Domnívám se, že je otázka času, kdy se na toto téma začne hojněji diskutovat mezi odbornou i laickou veřejností a zájem o ni stejně jako její popularita bude nadále vzrůstat.

3. ISLÁMSKÝ EXTREMISMUS NA ÚZEMÍ EU

3.1 Pojmosloví

Islámský extremismus je velmi široký pojem a vyžaduje více než jen definovat slovo „extremismus“ a přidat k němu adjektivum „islámský“. Tato problematika je stejně tak široká jako hluboká a není v možnostech této skromné práce podat její dostatečný přehled. Přesto jsem se pokusila nabídnout čtenáři fakta, která já osobně považuji za nezbytná pro vytvoření alespoň základního přehledu. Předpokladem pro správné vymezení a charakterizování islámského extremismu je definování nejčastěji užívaných termínů, které se s ním spojují či zaměňují. Hranice mezi nimi však nejsou ostré. Takovými pojmy jsou:

islámský fundamentalismus – tradicionalismus – radikál – islamismus – integrismus – neofundamentalismus – sekularismus – muslimská diaspora

Islámští **fundamentalisté** usilují o nápravu způsobu života návratem ke Koránu a sunně (tj. vzoru, který učil Muhammad). Jde tedy o návrat k základům, kořenům a autentickým tradicím. Zatímco **islamisté (radikálové)** jejich snahy výrazně politizují a dotvářejí organizovanou akci.¹⁰⁹

Prostý **tradicionalismus** spíše moralizuje, než aby hledal sociální spravedlnost a udržuje se více ve venkovském prostředí. Tradicionalistu může pohoršovat moderní technika jako nežádoucí novota, zatímco **fundamentalista** a ještě více **radikál** se jí snaží ovládnout a využít. Tradicionalista vzhlíží k autoritě duchovních (ulamá), kdežto fundamentalista se podřizuje hnutí.¹¹⁰

Slovo „**islamismus**“ se v Evropě zabydlelo jako další označení pro intenzivní projevy islámu. V češtině je s tímto termínem problém, neboť slovem „**islamista**“ označujeme odborníka, který se zabývá studiem islámu – islamistikou. Přesto česká média někdy používají označení „islamista“ pro stoupence militantní ideologie, které bychom ovšem správně měli nazývat **islámskými radikály** či **aktivisty**. Islamismus je chápán především jako **politický islám**, který zahrnuje jak politickou ideologii tak praktickou politickou angažovanost. Otázka zda a v jaké míře je legitimní zapojovat islám do politického života a kdy jde o jeho zneužívání je v islámském světě předmětem

¹⁰⁹ Kropáček, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 26-27.

¹¹⁰ tamtéž

neustálých politických diskusí. Radikální islamismus se ukazuje jako účinný nástroj útočné opozice, získá-li však moc, obnaží se jeho slabé stránky. V krajích polohách sahá islamismus k **extremismu** a **terorismu**. Z náboženského hlediska jde o heretické vybočení, násilně orientované sektářství. Zvláštní variantou islamismu je tzv. „**revoluční islám**“, který nese zřetelné stopy marxismu a ideologií třetího světa, a přemáhá se zajímat o tradiční otázky teologie.¹¹¹ Současný politický islám razí tyto hlavní teze:¹¹²

1. Suverenita patří jedině Bohu, jen On je výhradním soudcem a zákonodárcem. Vláda má být vykonávána jen prostřednictvím Božího zákona, a to celého.
2. Nic z jeho ustanovení není dovoleno upravovat, pozastavovat nebo pokládat za relativní, nebo zastaralé.
3. Současná společnost propadla pohanství a je třeba ji od základů změnit.
4. Jsou jen dvě strany: Boží (tj. vůdci a stoupenci islamismu) a satanova (zahrnující všechny jejich protivníky). Boží strana je povolána vést nelítostný džihád až do ustavení Boží vlády.

Pojem **integrismus** je často užíván francouzskými médii ve spojení s islámskými radikály. V obecné rovině integrismus vyznívá jako zarytý konzervatismus odmítající veškerý vývoj vpřed a proměnu. Historicky se však pojí s katolicismem a arabština pro něj nemá jazykový ekvivalent.¹¹³

Neofundamentalismus klade požadavek spontánního dodržování šari'yy bez okamžitých politických ambicí. Tento proud se často projevuje v muslimských diasporách v Evropě.¹¹⁴

Sekularizmus je klasickému islámu cizí, stejně jako rozlišování duchovního a světského. Fundamentalisté sekularizaci odsoudili jako dovezenou infekci. Sekularizovaný člověk se totiž podle něj odloučil od Boha. Jako první stát muslimského světa se k sekularismu přihlásilo kemalovské Turecko, které jej přímo zakotvilo v ústavě.¹¹⁵ Obecně znamená sekularizace „zesvětšování“, proces vytlačování náboženského vlivu z jednotlivých oblastí lidské činnosti (např. laicizace školství).¹¹⁶ V rámci EU můžeme jako příklad uvést Francii, která je nábožensky zcela neutrální. Víra zde byla vytlačena z veřejného prostoru do soukromého života každého občana.

Pojem **diaspora** pochází z řečtiny, kde původně znamenal „rozptýlení“. Označuje etnické nebo náboženské společenství žijící (rozptýleně) v rámci jiného

¹¹¹ Kropáček, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1966, s. 29-32.

¹¹² Kropáček, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 66-67.

¹¹³ Kropáček, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 29-31.

¹¹⁴ tamtéž

¹¹⁵ Kropáček, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 50-51.

¹¹⁶ Kraus, Jiří a kol. *Nový akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia, 2005, s. 718.

společností.¹¹⁷ Členové diaspory se obvykle vyznačují pocitem vzájemné sounáležitosti, vazbou na velkou domovskou komunitu a vědomím tradice.¹¹⁸

Muslimskými diasporami rozumíme ta muslimská společenství, která mají menšinová postavení v zemích, kde žijí.

Vyvstává přirozeně otázka, kde má mezi těmito pojmy místo **extremismus**. Fundamentalistický i neofundamentalistický proud islámu může tvořit základ pro extremismus. Islamismus (radikálové) vedle toho již nese zcela zřetelně známky vyvinutého extremistického postoje a jednání. Připomeňme také, že extremismus je (narozdíl od fundamentalismu) pojem právně definován.

Podle Gombára však islamistický extremismus nereprezentuje legitimní islám a islamistické radikály nelze považovat za reprezentanty islámu. Jejich extremistické aktivity často bývají v přímém rozporu s právem šarí'a. Tyto laické extremistické skupiny islám démonizují a podávají značně pokřivený obraz reality muslimského světa.¹¹⁹

---

¹¹⁷ Kraus, Jiří, et al. *Nový akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia, 2005.

¹¹⁸ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001, s. 61.

¹¹⁹ Gombár, Eduard. *Kořeny islamistického terorismu*. Fontes Rerum [online]. Dostupný z WWW: <http://www.fontes-rerum.cz/index.php?id=1&pg=gombar>

3.2 Historický vývoj islámského extremismu

„Islám měl vždy celou řadu různě motivovaných příznivců, stejně tak i množství kritiků a odpůrců. V posledních letech však dochází k výrazné změně způsobu argumentace, jež stále méně přihlíží k historickým faktům i realitám a silně se ideologizuje pod vlivem aktuálních, často ovšem zcela okrajových událostí.“

(Miloš Mendel)

Islámský extremismus je značně vágní pojem. Při snaze o jeho charakterizaci se odborná literatura nejčastěji opírá o pojem islámský fundamentalismus. **Fundamentalismus je nutné odlišovat od tradičního islámu. Fundamentalisté chtějí pomocí očištěných principů řešit současné problémy a vybočují z hlavního proudu islámu tím, že odmítají cizí podněty a hodnoty. Mezi fundamentalisty a muslimy hlavního proudu zůstává velký rozdíl jak ve výkladu koránského učení, tak v návodu jak žít.** Do arabštiny se slovo fundamentalismus překládá jako *usúlija* (usúl = základy). Je důležité připomenout, že již sám fundamentalismus je v islámu krajností. Fundamentalistické myšlení se zakládá na přesvědčení o majetnictví pravdy a vyznačuje se neústupností, nesnášenlivostí a tvrdostí srdce. Z Koránu si účelově vybírá jen některá témata a symboly.¹²⁰

Mendel podává **základní charakteristiky islámského fundamentalismu**.¹²¹

1. Sdružuje aktivistické skupiny v rámci nábožensky formulovaných akčních programů.
2. Jejich cílem je mravní obroda zkažené společnosti a její ochrana před zkorumpovanými a despotickými režimy, které se tváří jako islámské ale ve skutečnosti jsou ateistické a mravně zkažené.
3. Vidí spiknutí mezi vlastními domácími režimy, které považují za zkorumpované a západními nepřáteli islámu (materialisté, sekularisté, sionisté atd.).
4. Náprava je spatřována v různých formách odporu – dlouhodobá agitace ve spojení s infiltrací do režimních struktur (Muslimští bratří), naprosté odmítnutí současného zkaženého stavu a odchod do ústraní, který má být završen slavných džihádem, radikální akce (atentáty na politiky, sebevražedné akce), kdy cílem je destabilizace poměrů; připomínám, že sebevražda je v islámu výslovně zakázána.

¹²⁰ Kropáček, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 25-32.

¹²¹ Mendel, Miloš. *S puškou a Koránem*. Praha: Orientální ústav AVČR, 2008, s. 66-67.

Devatenácté století přineslo islámskému světu nevyhnutelnou konfrontaci s dynamicky se rozvíjejícím evropským kapitalismem a kolonialismem. Islámský svět na tento pokus o „kulturní globalizaci“ zareagoval různě v rámci tradic a aktuálních poměrů každé země. Hlavním společným rysem byla snaha o reformu islámu a to však ani ne tak v pokroku jako v idealizaci původního vzoru a pokusu o jeho návrat s využitím některých hodnot a dovedností Západu. Návrat k tradici měl sloužit k obraně muslimů proti tlakům Západu, v nichž bylo spatřováno reálné ohrožení islámské kultury a její hodnoty.¹²² Původní snahy o uchránění vlastního duševního dědictví však vzaly u dnešních radikálů za své.

Nedůvěra k Západu a také domácím sekulárním režimům narostla po uzavření egyptsko-izraelských dohod z Camp Davidu (1978), izraelském vpádu do Libanonu (1982) a irácko-iránské válce (1980-1988). Sovětská okupace Afghánistánu (od r. 1979) vyburcovala muslimskou stranu k tvrdé odvetě. Devadesátá léta přinesla další dramatické události, například Irácká okupace Kuvajtu s následnou válkou v Zálivu, teroristické atentáty v Egyptě, vývoj v Súdánu, protiizraelské akce Hamásu a Hizballáhu.¹²³

Na tomto stručném průřezu historií fundamentalismu můžeme vidět, jak významnou roli v jeho vývoji hrála politika západu. Americká politická strategie je sama o sobě plná rozporů. Nekompromisně zapsala některé islámské země na tzv. „osu zla“ (Irák, Sýrie, Libye), zatímco s jinými, které evidentně podporují mezinárodní terorismus, bez problému spolupracovala. Rovněž nejednotný přístup Evropy a Ameriky k palestinské otázce jen dál zvětšuje zmatek a vytváří prostor pro spekulace. A právě z nedostatku informací těží většina extremistických vůdců. Udržují své příznivce v uměle vytvořené ideologii bez korektivu reality. Svým „ovcím“ podávají jen informace, které podporují skupinovou ideologii, a zamlčují či degradují vše, co ji protiřečí. Osobně se vůbec nedivím, že tolik fanatických skupin „zatahuje“ do své ideologie Boha. Neboť spolu s ním (nikoli však s jeho souhlasem) se každá, i ta nejprofánnější věc, může stát „posvátnou“ a tudíž hodnou, abychom pro ni nasadili všechny naše duševní i fyzické síly, osobní identitu, peníze i čas. Pak si možná nebudeme v tomto světě připadat tak nepatrní a bezmocní ale budeme symbioticky součástí něčeho velkého a posvátného. To byla, je a bude lákavá cesta pro hodně lidí.

Současná obroda islámu se jeví jako vzestup účinné ideologie, která přináší

---

¹²² Mendel, Miloš. *S puškou a Koránem*. Praha: Orientální ústav AVČR, 2008, s. 45-46

¹²³ Kropáček, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 22-23.

domácí a zároveň sakrální sociálně politický projekt, poté co ztroskotaly uměle naroubované ideologie jako socialismus, nacionalismus apod. Na demokracii mají islámská hnutí rozličné názory. Některá ji pokládají za podružnou otázku nebo za pouhý dopravník na cestě k moci, jiná ji přijímají v upravené podobě.¹²⁴

Islámský fundamentalismus je do jisté míry výsledkem střetu západních liberálních hodnot s arabsko-islámskou kulturou. Většina odborníků pokládá současný fundamentalismus nikoli za recidivu středověku, nýbrž jako jev vycházející z moderní doby, na niž také reaguje. J. Berque hovoří o deviaci modernosti a ukazuje, že nemusí jít ani tak o duchovní obrodu jako spíše snahu pevně sevřít oštěže společnosti, která prochází akulturací pod západním vlivem.¹²⁵

Mnoho muslimů bylo znechuceno životním stylem západních obyvatel. Religiózní Východ těžce překousává fakt, že Západ postavil na místo Boha jiné své modly, které v dnešní době představují luxusní značky, celebrity, hospodářský růst či věda. Na druhou stranu byli zklamáni i vlastními domácími režimy, které se objevily v éře probouzejícího se nacionalismu, a nebyly nakonec schopny dostát svým slibům o zastavení narůstajícího vlivu Západu. Islám je systém zahrnující duchovní otázky, sociální, rodinné i politické. Není divu, že v něm tolik lidí hledalo východiska. Ovšem fundamentalismus není ten proud islámu, který by se snažil přinášet odpovědi a řešení na současné otázky vývojem kupředu a reinterpretací duchovních tezí v souladu s novými aktuálními podmínkami. To je příznačné pro muslimskou intelektuály v řadách duchovenstva. Fundamentalismus není ochoten k proměnám a přizpůsobení.

Fukuyama hovoří o **potřebě o uznání**. Touha po uznání a důstojnosti je přirozená každému člověku a v kolektivním smyslu může tvořit základ nacionalismu. Fukuyama vysvětluje sílu islámského obrození nezdarem islámských společností zachovat tradiční kulturu a zároveň úspěšně přijmout technologii a hodnoty Západu. Fundamentalismus tak byl reakcí na otřesenou důstojnost islámských zemí v konfrontaci s expanzivní západní kulturou.¹²⁶ Důstojnost a čest hraje v muslimské společnosti významnou roli a to napříč sociální strukturou.

Etiologické výklady fundamentalismu také operují se slovem **krize**. Militantní hnutí jsou zobrazována jako příznak nebo produkt krize, případně reakce na ni. S takovýmto pojetím Dekmejian pracuje i Kropáček. Říká, že se muslimské

¹²⁴ Kropáček, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 36-37, 70.

¹²⁵ Kropáček, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 38.

¹²⁶ Fukuyama, Francis. *Konec dějin a poslední člověk*. Praha: Rybka Publishers, 2002, s. 200 a 231.

společnosti v moderní době ocitly pod tlakem euroamerické společnosti, jejíž globální vliv je ze všech kultur nejsilnější. Krize v muslimském světě se projevuje na úrovni místní, společné i nadnárodní a má šest atributů: **krize identity** (která zaznamenala posun od nacionalismu ke ztotožnění s islámem, **legitimity** (vládnoucích elit a institucí), **špatné vlády**, **třídního konfliktu** (obrovské sociální rozdíly), **vojenské nemohoucnosti** (proti Izraeli) a krizi **modernizace** a **kultury** (neuspokojivá řešení napětí, které vzniká ze střetu vtíravé západní kultury a domácích hodnot).¹²⁷

Zajímavé je zjištění, že **islamismus** se ujímá, co se univerzity týče, především u studentů technických a přírodovědeckých oborů – tedy oborů vyučovaných často anglicky nebo francouzsky. Technická inteligence „voustých inženýrů se ujímá islamistických hnutí jako jejich vůdci nebo mluvčí. Do čela islamistů se tak dnes staví nová inteligence, odlišná od tradičního duchovenstva i sekularizovaných intelektuálů. Jak píše Kropáček, této nové generaci se dostalo vzdělání, ale nikoli už uplatnění. Posbírali různé znalosti a osvojili si západní kritičnost vůči vládnoucím strukturám. Korán nestudovali, ale rádi se na něj odvolávají. Představuje pro ně řád, podobně jako exaktní vědy, zatímco humanitní obory se svými „relativními“ poznatky evokují pocit ohrožení. V novodobých radikálních skupinách je skutečná teologie téměř nepřítomna. Výmluvně to dokládá následující fakt. Procesy s egyptskými „islámskými“ teroristy prokázaly, že z náboženských věd znají pramálo a závažné části Koránu nedokáží vůbec vyložit. A právě na této půdě bují v extremistických skupinách sektářství, prosycené pocitem vlastní výlučnosti a nepřátelství k ostatním.¹²⁸

Příčinu silné role islámu v politikách tolika zemí vidí Mendel v únavě a rozčarování části islámské společnosti z roubování západních (a tedy cizích) hodnot do jejich světa. Muslimští radikálové v tomto „vývozu západní civilizace“ vidí úmyslný a organizovaný záměr oslabit, pokořit a nakonec rozložit islámskou civilizaci jako takovou.¹²⁹ Západ je tedy v očích radikálů nepřítel, zlo, stejně jako všichni muslimští spoluobčané, kteří proti západu nezbírají spolu s nimi.

Společenský a politický projekt islámského řádu je zaměřen proti nápodobě Západu. Muslimští horlivci se dnes snaží vytlačovat západní vzory okázalou islamizací všech oblastí života, od úpravu zevnějšku, rodinný života až po prožívání náboženského kalendáře. Kropáček připomíná, že samotná snaha o uchování vlastního kulturního

¹²⁷ Kropáček, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 40-41.

¹²⁸ Kropáček, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 45-46.

¹²⁹ Mendel, Miloš. *Islámská výzva*. Brno: Atlantis, 1994, s. 43.

dědictví, rozvíjení vlastního kritické myšlení a životní styl v souladu s muslimkou identitou ještě rozhodně není fundamentalismem, pokud ji doprovází snášenlivost a úcta k druhým. Jsou-li ale uvedené snahy prosyceny nesnášenlivostí, netolerancí, neúctou k odlišnému či dokonce násilím, pak již hovoříme o fundamentalismu. Hraniční čarou v tomto případě je etický postoj lidí.¹³⁰

Shrnout tuto komplikovanou problematiku se Kropáček pokouší takto: **islámská hnutí dnes tvoří nesourodá spojení různých sociálních skupin s různými cíly, spájené soubory hesel se společným jmenovatelem islámu, který se tu osvědčuje jako vysoce efektivní ideologický mobilizační prostředek a psychický regulativ moderní politické akce.**¹³¹

---

¹³⁰ Kropáček, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 59-60.

¹³¹ Kropáček, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 47.

3.3 Islámský extremismus na území EU a jeho etiologie

Extremismus v muslimských diasporách na území EU představuje komplexní fenomén, jehož vznik a rozvoj nelze vysvětlit jedinou teorií. Etiologii tvoří v tomto případě mnoho faktorů. Rozebereme podrobně podmínky psychologické, sociální, ekonomické a náboženské, jež mohou spoluutvářet a podporovat extremistické smýšlení a chování. Nejprve si však dovolím stručně zmínit vývoj muslimské menšiny v Evropě.

Muslimskou diasporou rozumíme společenství muslimů, žijících na území cizího státu. Existence muslimských komunit v Evropě byla určena dvěma rozdílnými historickými procesy. Starší typem jsou muslimské skupiny na Balkáně a ve východní Evropě jako důsledek tatarských migrací a expanze Osmanské říše. Novější typ představují muslimové v západní a severní Evropě, kteří se sem hromadně stěhovali za prací, obchodem nebo bezpečím, a to převážně v posledních šedesáti letech. Jedinou členskou zemí EU, jejíž muslimské obyvatelstvo patří výraznou většinou ke staršímu balkánskému typu, je Řecko. Ve všech ostatních státech EU se muslimské menšiny utvářely postupným přistěhovalectvím ve 20. století. Podmínky k němu daly nejprve koloniální nadvláda nad muslimskými zeměmi a následná dekolonizace po 2. sv. válce, dále hospodářská konjunktura v západní Evropě od 50. let a později souhlas se spojováním rodin.¹³²

Koloniální minulost se nejvíce odrazila v utváření muslimských komunit ve Francii a Velké Británii. Ve **Francii** se pohybuje početnost muslimské diaspory okolo 7% obyvatelstva a patří tak k nejvyšší v rámci EU. Muslimové bojovali za Francii již za 1. sv. války. Jako projev vděčnosti francouzská vláda přispěla ke zřízení velké mešity otevřené v Paříži roku 1926. Od 60. let rychle rostl počet muslimů přijíždějících do Francie za prací. Zatímco zpočátku přijížděli jen muži s představou vydělat si peníze a vrátit se domů (do Alžírsko, Tunisko, Maroko aj.), od 70. let, kdy byl nábor pracovních sil ze zámoří zastaven, si zvali do Francie i své rodiny a usadili se v zemi natrvalo. Sílila tak skupina muslimů tzv. druhé generace, kteří se narodili ve Francii a získali právo na francouzské občanství a k Francii skutečně přilnuli jako ke svému domovu. **Velká Británie** zažívala podobný scénář. Od 50. let prováděla nábor pracovních sil pro svoji prosperující ekonomiku v Karibské oblasti, v Indii a Pákistánu. Nejvíce muslimů přišlo z Paňdžábu, kašmírského Mírpúru a severního Bangladéše. Muslimští gastarbeitři

---

¹³² Kropáček, L., Gombár, E., Marková, D. *Variace na Korán: Islám v diaspoře*. Orientální ústav AVČR, Praha: 1999, s. 14-20.

(zvláště Pákistánci) nalézali práci hlavně v železárnách, ocelárnách, v potravinovém, textilním průmyslu a usazovali se nejvíce v Manchesteru, Glasgowě, Yorkshiru a Midlands. Velká Británie byla první evropskou zemí, která se rozhodla rozsáhlé přistěhovalectví zastavit, a to konkrétně vydáním zákona, který zastavoval imigraci nekvalifikovaných (po novele i polokvalifikovaných) pracovních sil (1962) mimo spojování rodin. **Irsko** naproti tomu nepotřebovalo cizí pracovní síly, samo se totiž potýkalo s vysokou nezaměstnaností až do roku 1985. Do země tehdy přišel jen menší počet muslimů, především studentů a odborníků s vysokoškolským vzděláním. Od konce 80. let však došlo k hospodářské konjunktuře a země zaznamenala potřebu cizích pracovníků. V **Německu** tvoří nejpočetnější skupinu Turci jakožto důsledek vlídných vztahů mezi pruským královstvím (později Německým císařstvím) a Osmanskou říší. **Rakousko** se stalo útočištěm pro přechodný či trvalý azyl po 2. sv. válce. Přicházeli sem uprchlíci z bývalé Jugoslávie a ekonomičtí emigranti z Turecka, Pákistánu a arabských zemí, později také muslimští pracovníci mezinárodních institucí ve Vídni. Přítomnost muslimů v **Belgie** je dána hospodářským vzestupem od 50. let. Proces usnadnily mezistátní dohody s Marokem a Tureckem. Do Belgie tehdy přesídlilo mnoho Maročanů z Francie a Turků z Německa. První vlnu muslimské imigrace do **Nizozemí** tvořili lidé z holandských kolonií z Moluk a Indonésie. Ve druhé vlně je následovali ekonomičtí emigranti, gastarbeitři z Maroka, Tunisu, Turecka a Jugoslávie. Naposledy Nizozemí ve větším počtu přijímalo uprchlíky z Bosny, Somálska, Iráku a Íránu. Dnes je imigrace do této země možná jen v rámci spojování rodin. Koloniální vazby na muslimský svět rovněž ovlivnily v tomto ohledu **Itálii**, kam mířili Libyjci, Somálci, Etiopané, Tunisané, Egypťané, Albánci a Kurdové. Muslimská přítomnost ve **Španělsku** se spojuje se středověkou Andalusií a koloniálními vazbami na Maroko. **Dánsko** je známé svoji liberální politikou a dobrou hospodářskou prosperitou. Přijímalo muslimské přistěhovalce zvláště v období 1967-1973 a šlo především o Turky (přicházející ze SRN) a kurdské a íránské emigranty. Dnes je imigrace možná jen v rámci spojování rodin. **Švédsko** přijímalo uprchlíky také liberálně, až do 80. let. Dnes v něm převažují Turci, Íránci a imigranti z Bosny. Přes opatření omezující přistěhovalectví za prací počty muslimů v evropských diasporách stále rostou. Porodnost v muslimských rodinách je znatelně vyšší než v evropských.¹³³

V následujících dvou tabulkách předkládám přehled zdrojových zemí

---

¹³³ Kropáček, L., Gombár, E., Marková, D. *Variace na Korán: Islám v diaspoře*. Orientální ústav AVČR, Praha: 1999, s. 20-27.

současných muslimských obyvatel v Evropě (Tabulka č. 1) a procentuální zastoupení muslimů v jednotlivých zemích EU (Tabulka č. 2):

Tabulka č. 1: Migrační cílové a zdrojové země evropských muslimů

Cílová země	Zdrojová islámská země
Belgie	Maroko, Turecko
Francie	Alžírsko, Maroko
Německo	Turecko, Írán
Nizozemí	Indonésie, Surinam
Španělsko	Maroko, Alžírsko
Švédsko	Somálsko, Írán
Švýcarsko	Turecko
Velká Británie	Pákistán, (Indie)

Zdroj: <<http://www.defenceandstrategy.eu/cs/archiv/rocnik-2004/1-2004/muslimove-a-evropska-bezpecnost.html>>.

Tabulka č. 2: Počty muslimů v jednotlivých státech Evropské unie

Stát	Celkový počet obyvatel	Muslimové %	Počet muslimů
Belgie	10 289 100	3 %	350 000
Bulharsko	8 612 800	14 %	1 205 800
Česká republika	10 249 200	>1 %	20 000
Dánsko	5 384 400	2 %	100 000
Estonsko	1 408 600	>1 %	6 000
Finsko	5 190 800	>1 %	5 000
Francie	60 180 500	7 %	4 082 200
Kypr	771 700	18 %	245 700
Irsko	3 924 100	>1 %	5 000
Itálie	57 998 400	2 %	1 000 000
Litva	3 592 600	>1 %	2 700
Lotyšsko	2 348 800	>1 %	300
Lucembursko	454 200	1,5 %	6 000
Maďarsko	10 045 400	>1 %	20 000
Malta	400 400	14 %	52 600
Německo	82 398 300	3,5 %	3 200 000
Nizozemí	16 150 500	4 %	600 000
Polsko	38 622 700	>1 %	5 100
Portugalsko	10 102 000	>1 %	20 000
Rakousko	8 188 200	2 %	170 000
Řecko	10 666 000	1.5 %	158 100
Slovensko	5 430 000	>1 %	5 000
Slovinsko	1 935 700	1 %	19 500
Španělsko	40 217 400	1 %	450 000
Švédsko	8 878 100	3,6 %	320 000
Švýcarsko	7 318 600	5 %	350 000
Velká Británie	58 490 000	2.7 %	1 579 200
Celkem	582 373 200	3,8 %	22 259 900

Zdroj: <<http://www.defenceandstrategy.eu/cs/archiv/rocnik-2004/1-2004/muslimove-a-evropska-bezpecnost.html>>.

Noví muslimští obyvatelé byli ve svých hostitelských zemích ovlivňováni různými přístupy k integraci. Baršovi hovoří o **modelech integrace** a rozlišují:

- a) etnicko-exkluzivistický model – souvisel s tureckými gastarbeitry v Německu, kam přicházeli původně na dočasnou dobu; nepočítalo se s jejich usazením a proto možnost jejich integrace nebyla původně zamýšlena; naopak vstřícný postoj Německo zaujalo vůči imigrantům německého původu
- b) asimilační model – praktikovaný ve Francii umožňoval přistěhovalcům stát se rovnoprávnými členy společnosti za podmínky jejich asimilace, tedy přijetí domácí kulturu; vychází z jakobínského ideálu nedělitelného národa složeného ze sobě rovných jednotlivců a ne skupin
- c) multikulturní model – tento britský model uznává odlišnost menšin; vychází z principu skupinové integrace, která předpokládá nerovnost členů ve společnosti¹³⁴

Stejně jako islámský svět, nemohou být tedy ani muslimské diaspory v Evropě vnímány jako monolit. Náboženská identita evropských muslimů se formovala především islámskými proudy působícími v zemích, ze kterých přišli, a přistěhovaleckými politikami nových zemí. V Británii tak existují odnože indo-pákistánského islámu, ve Francii maghribské a další arabské a africké formy, v Německu turecké proudy. Kropáček charakterizuje muslimskou společnost v Evropě šesti základními kategoriemi:¹³⁵

- 1) **duchovně zaměřené skupiny** – převážně súfisté (směr islámské mystiky se spirituálními prvky); jsou často kritizovány fundamentalisty
- 2) **ritualistické či pietistické skupiny** – nemají politické ambice; své působení zaměřují do vlastních muslimských řad s cílem uchovat vlastní kulturní identitu; např. misijní hnutí *Tablīgh*
- 3) **militantní či revoluční skupiny** – navazují na politický islamismus; tato hnutí usilují o svržení domácích režimů které obviňují z bezvěrectví; evropský prostor jim k tomu dává útočiště, odkud mohou v bezpečí

---

¹³⁴ Baršová, Andrea, Barša, Pavel. *Přistěhovalectví a liberální stát*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2005, s. 36-40.

¹³⁵ Kropáček, L., Gombár, E., Marková, D. *Variace na Korán: Islám v diaspoře*. Orientální ústav AVČR, Praha: 1999, s. 40-43.

získávat prostředky a působit z exilu domů různými formami propagandy; např. teroristické výbuchy ve Francii v 80. a 90. letech

- 4) **aktivistická sdružení hlásící se k cílům islamistů ale ne násilnými metodami** – *Muslimští Bratři* v umírněné podobě nebo dogmaticky přísná islámská centra v Evropě financovaná *Muslimskou světovou ligou* (podporuje ji Saúdská Arábie)
- 5) **skupiny intelektuálů** – zpravidla levicové islámské orientace; islámské intelektuálské osobnosti žijící v Evropě a píšící převážně francouzsky nebo anglicky; např. pařížský Egypt'an Anouar Abdel-Malek
- 6) **významné osobnosti islámského duchovenstva** – jedná se o imámy, kteří mohou patřit jak k umírněnému typu islámu tak k radikálům

Všechny evropské země dnes zaručují přistěhovalcům svobodu náboženského vyznání a kultu. Způsob jejich uplatnění v praxi se však značně liší. Ve všech zemích EU mohou muslimové uplatňovat své náměty a požadavky prostřednictvím svých asociací a organizací náboženské či kulturní povahy. Muslimští imigranti v naprosté většině přijímají jako samozřejmý předpoklad soužití s domácím obyvatelstvem dodržování místních zákonů. Vlivní představitelé muslimů v Evropě zdůrazňují, že jejich souvěrci usilují především o to, aby byli zcela přijati jako plnoprávní členové společnosti ve smyslu integrace, nikoli však asimilace, pokud by měla znamenat odložení vlastní kulturní identity. Islám podle nich nebrání jejich plnohodnotnému zapojení do života moderní občanské společnosti. Leckde se muslimové dostávají do čela obcí (anglický Bradford). Muslimové v Evropě vydávají svá periodika, knihy, mají přístup do masmédií, pořádají tematické semináře. Téměř všude mohou muslimské komunity zakládat vlastní konfesní školy. Někde dostávají dokonce tyto soukromé školy státní dotace (Dánsko, Irsko, Nizozemsko).¹³⁶

Jiné dělení „islámu v Evropě“ nabízí Baršovi. V zásadě můžeme v současném evropském sociálním prostředí rozlišit tři formy jakéhosi islámského obrození: džihadismus, pietismus a umírněný islamismus. Džihadismus i pietismus jsou větve salafismu, který byl od 60. let šířen do celého světa ze Saúdské Arábie. Hlásá návrat ke způsobu života předků (salaf). Prosazuje de facto jediný model každodenního chování závazný pro všechny muslimy bez ohledu na jejich etnické zvyky. (1) **Pietisté** požadují striktní dodržování každodenních praktik islámu (zahalování žen, modlitby, zákaz

---

¹³⁶ Kropáček, L., Gombár, E., Marková, D. *Variace na Korán: Islám v diaspoře*. Orientální ústav AVČR, Praha: 1999, s. 28-34.

alkoholu atd.), odmítají však násilí. Vnímají území nevěřících jako „příbytek smlouvy“, což jim umožňuje pokojnou koexistenci. Na rozdíl od (2) **džihadistů**, kteří toto území považují za „příbytek války“. Oba proudy se projevují politicko-násilnický a v ideologické rovině sektářsko-nábožensky a jsou tak považovány za fundamentalistické. Navzájem si přetahují členy. Někteří militanti evropských teroristických sítí měli nejprve „vymytou hlavu“ pietistickým kazatelem Tablighi Jamaat a teprve pak se nechali naverbovat do džihadistických akcí. (3) **Umírnění islamisté** žádají veřejné uznání muslimské identity institucemi evropských společenství a respekt k islámským morálním normám a zvykům (šátky, modlitebny atd.). Zároveň však respektují pluralistický model západních společností a na rozdíl od prvních dvou skupiny jsou otevřeni k „hybridizaci“ islámu. Vidím jako pozitivní, že se umírnění islamisté zaměřují ve své činnosti na chudou přistěhovaleckou mládež, které nenabízejí pocit „vykořisťovaných“, nýbrž příslušnost k univerzálnímu společenství věřících. Orientují se také na skupiny, které jsou schopny studovat na univerzitě (například *Muslimští studenti Francie* nabízí sociální služby studentům ze severoafrických rodin). Umírnění islamisté odmítají terorismus a odsoudili všechny dosavadní džihadistické útoky v Evropě.¹³⁷ Hovoří se však o jejich dvojí tváři, tzn. oficiálních výrocih a skutečných postojích.

3.3.1 Psychologické faktory

Fundamentalismus a ještě více fanatismus je z psychologického hlediska obranný postoj. Je odrazem neuspokojených vnitřních potřeb jedince či kolektivního ega. Hole pod pojmem „fundamentalismus“ rozumí nastavení na danou základní hodnotu, základní názor, formulované pravidlo nebo historický dokument, které nesmějí být zpochybňovány. Obsahy mohou být religiózní nebo sekulární povahy, jsou většinou zakotveny v tradici a lze do nich proniknout jen při zpětném pohledu. Historickému dokumentu příslušní naprostá religiózní autorita (Korán, Bible) nebo všeobecná politická závaznost (Komunistický manifest). Jmenované hodnoty a formulace, speciálně v náboženské oblasti, musí být přísně střeženy a důsledně dodržovány, aby nedošlo k jejich ztrátě vytvářením kompromisů nebo kvůli novotám.¹³⁸

Hole rozlišuje šest typických prvků tohoto vnitřního postoje ve formě šesti zvláštních psychických potřeb. Jsou to:¹³⁹

¹³⁷ Barša, Pavel, Baršová, Andrea. *Přistěhovalectví a liberální stát*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2005, s. 197-203.

¹³⁸ Hole, Günter. *Fanatismus*. Praha: Portál, 1998, s. 20.

¹³⁹ tamtéž

- **potřeba bezpečí**, tedy odstranění všech dalších možností a všech nejistot ohledně správnosti zvolené cesty
- **potřeba zakotvení**, tj. pevné uchycení na spolehlivém fundamentu, který má být stálou oporou
- **potřeba autority**, tedy podřízení se obsahové předloze dané jednou osobou nebo jedním spisem, jejichž kompetence jsou nepochybné
- **potřeba identifikace**, tedy úplného osobního souhlasu nebo splynutí se zastávanou ideou nebo společenstvím, které je jejím nositelem
- **potřeba dokonalosti** jako výraz přání dokonalosti zastupovaného postojem, který nežadá doplnění nebo opravy
- **potřeba jednoduchosti**, tj. redukce komplexních, mnohoznačných souvislostí na několik principů nebo pouček, které lze formulovat jednoznačně a prostě

Tento stručný výčet představuje jakési záchytné body pro tendence, které budou platit rovněž u fanatismu. Neboť, jak již bylo řečeno, fundamentalismus je psychologickým předstupněm fanatismu.

V mentalitě fanatiků nesmí existovat nic, co by mohlo ohrozit **přímočarost** a **nekompromisnost** jejich názoru. Účinná je i potřeba **absolutní platnosti** zastávané myšlenky. To opět ukazuje na hluboký zájem o vlastnictví nesporné pravdy. Teprve pak není daná osoba ohrožená a její hodnota nemůže být zpochybněna. Fanatik zná jen postoj buď, anebo. Proto také dělí svět podle schématu přítel – nepřítel na dobrý – zlý. Typický je také sklon ke **zjednodušování**, který souvisí s potřebou vyloučit rozporuplná fakta. Fanatik se musí cítit stále obklopen světem nepřátel. Typičtí fanatici mají **narušené emocionální vztahy**. **Nedokáží milovat, chybí jim empatie**. Předpokladem empatie je otevřenost a schopnost lásky. Vytvářejí si silný citový vztah k myšlence, osobní vztah k lidem je však blokován. Nedostatek schopnosti lásky může dát propuknout pudovosti (rozvážněné fanatické akce jako mučení, popravy, bitky). Fanatické chování je typické svoji **tvrdostí, intenzitou a důsledností**. Podobně intenzivně jsou mobilizovány síly při ohrožení života. Je to **potřeba sebepotvrzení**, tedy podpora vlastní hodnoty, co ho tak enormně vnitřně aktivizuje. Osobní nedostatky a neúspěchy jsou pro fanatika nesnesitelné, proto se je snaží kompenzovat. Fanatik si musí vytvořit **pocit vlastní dokonalosti**, protože je pro něj nesmírně důležitá nenapadnutelnost jeho cílů a tím znovu **sebeoptvrzení**. Tyto potřeby ukazují na

hluboký vnitřní **narcistický problém**.¹⁴⁰

Fromm píše, že individuální narcismus může plynule přejít ve **skupinový narcismus**. Narcismus je charakteristický nedostatkem objektivnosti a rozumové úsudku. Nezbytným předpokladem existence skupiny je, aby do ní lidé (její členové) investovali svoji narcistickou energii. K tomu potřebují dostatečnou motivaci, kterou vůdcové vzbuzují vytvářením dojmu, že právě jejich skupina a její cíle jsou mimořádné. Fromm připomíná důležitou sociologickou funkci skupinového narcismu v případě, že společnost nemůže uspokojovat potřeby svých příslušníků, hrozí nepokoje a její destabilizace. Poskytnutí narcistického uspokojení ve stylu „my jsme mimořádní a jedineční“ (což ale vyžaduje aby všechny ostatní skupiny na světě byly horší a jedna z nich úplně nejhorší) může úspěšně kompenzovat jiné frustrované potřeby společnosti (či nějaké sociální skupiny). Týká se to především ekonomicky či kulturně chudých zemí ale rovněž tento princip může stejně tak platit pro materiálně dobře zabezpečenou skupinu obyvatel.¹⁴¹ Může jít o muslimskou mládež žijící od narození na území Evropy, které však schází smysl života, sociální sounáležitost či jednoduše seberealizace ve vnějším světě. Příslušnost k nějaké extremistické skupině, která potají organizuje konspirační akce či naopak okázale vyhlašuje „džihád proti bezvěrcům“ může uchlácholit jejich nespokojené ego, eskalovat přirozený narcismus do jeho patologické chladné varianty a kompenzovat tak původní frustrovanou potřebu smyslu života. Jaký je rozdíl mezi touto skupinou muslimské mládeže žijící ve Francii a skupinou mladých politických extremistů žijící v České republice? Podle mého názoru, každého jejich příslušníka k extremismu dohnal zcela individuální „mix“ neuspokojených potřeb v kontextu s jeho životními podmínkami a psychickým založením. Ale to, co mají tito lidé společné, je způsob, jakým reagují na své frustrované potřeby – odchodem do extremismu.

V muslimských diasporách hraje svoji roli také specifický **silný pocit odcizení** uprostřed společnosti, kterou fundamentalista vnímá jako zkaženou a nepřátelskou, jako svět džáhílije. Pseudořešení přináší vstup do militantního společenství, někdy spojený s úplným přerušением starých vazeb. Jde o moment zlomu, o „druhé narození“. Radikál je nově nabytou vírou, vzniklou jako kvapně zformované totální dogma, zcela pohlcen. Jeho původní pocity odcizení a méněcennosti se v novém společenství falešně promění ve svůj opak – v pocit nadřazenosti. Přesvědčení o majetnictví pravdy vede

---

¹⁴⁰ Hole, Günter. *Fanatismus*. Praha: Portál, 1998, s. 59-62.

¹⁴¹ Fromm, Erich. *Lidské srdce*. Praha: Simon and Simon Publishers, 2000, s. 88-89.

k intoleranci, autoritářství a agresivitou vůči jinak smýšlejícím. Koránské učení o milosrdném promíjejícím Bohu zcela vymažou z hlavy. Celý vnější svět považují za nepřítele, který se soustavně snaží zničit ten islámský. Vůči věci, jíž se zasvětili, chovají velmi idealistický pocit odpovědnosti a podřizují jí svůj život ve všech směrech. Typická je také bezvýhradná poslušnost vůči vůdcům hnutí.¹⁴²

Fundamentalismus může být také **obranou před degradací či ztrátou vlastní kultury**. Proto se fundamentalismu „daří“ také v muslimských diasporách. Muslimové v diasporách pocítují obavu ze ztráty své vlastní autentické kultury asimilací kultury země, v níž nyní žijí. Obava, že jejich děti přijmou životní styl nového domova, nahání mnoha rodičům strach a snaží svým dětem bránit v jinak přirozeném sociálním vývoji, v rámci něhož by jistě převzalo některé prvky hostitelské země. To je důvod, proč mnoho evropských muslimských dětí a mládeže nenavštěvuje standardní školský systém ale dochází pouze do islámských škol.

Nesmíme ani zapomenout na roli tzv. „islamofobie“, která se Evropou šíří. Neustálé odkazy k islamofobii mohou vytvořit v některých muslimech **pocit obětí**. S takovýmto pocitem jsou někteří jedinci pak zase o něco více náchylní k extremismu.¹⁴³ Sociální pedagogice důvěrně známá „etiketizační teorie“ působí i v této oblasti.

3.3.2 Socio-ekonomické faktory

Nezaměstnanost je jedním z nejdůležitějších sociálních problémů současnosti. Psycho-sociální aspekty nezaměstnanosti působí na lidskou psychiku nezávisle na tom, zda jde o jedince z majoritní či minoritní společnosti. Nezaměstnanost je vnímána jako sociální pokles z finančních důvodů. Ztráta práce je často následována zhroucením plánování a změnou v sociálních kontaktech. Může být doprovázena pocitem, že je jedinec pro společnost nepotřebný. Mohou se vyskytnout pocity studu a viny k příbuzným nebo také závist či agrese vůči těm, kteří práci mají. Čím déle nezaměstnanost trvá, tím typičtější a silnější jsou reakce na ni. Hlavně mladí nezaměstnaní sahají od spolčení s radikálními skupinami přes stálé doufání ve zlepšení situace až k rezignovaně apatickému přežívání. Celkové prožívání, které je podmíněno nezaměstnaností, se může podílet na spuštění fanatického chování.¹⁴⁴

¹⁴² Kropáček, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 148.

¹⁴³ Barša, Pavel, Baršová, Andrea. *Přistěhovalectví a liberální stát : Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*, s. 193.

¹⁴⁴ Hole, Günter. *Fanatismus*. Praha: Portál, 1998, s. 14-17.

Problému „nezaměstnanosti“ se ráda chytají různá hnutí, která postiženému nabízejí pseudořešení jeho bezradné situace. Postižený, který prožívá svou nezaměstnanost jako absenci budoucnosti, musí samozřejmě pozitivně přijímat vše, co mu opět nějakou budoucnost slibuje. Znovu se u něj aktivuje „pocit smyslu“. A z domnělých viníků neblahé situace se udělají „černé ovce“, na kterých se vybíjí nashromážděný vztek. Toto je destruktivní forma řešení situace, která reálně nepomůže jedinci s jeho problémem, alespoň ho však zbaví pocitů viny a odpovědnosti za svoji nezaměstnanost a udělá viníkem někoho jiného. Není až tak podstatné, kdo se oním nepřítelem stane. Důležité je si vůbec nějakého vybrat. Jedním z konstruktivních řešení této problematiky je samozřejmě podpora vzdělanosti a zaměstnanosti, jelikož obojí spolu nerozlučně souvisí. Současně je, podle mého názoru, důležité podporovat existenci poradenských služeb zaměřených na imigranty a jejich specifické životní situace a z toho vyplývající problémy. Vzdělanost a zaměstnanost je jednou z nejlepších forem prevence kriminality a nezáleží, zda hovoříme o imigrantech z arabsko-islámského světa, východní Evropy nebo o většinové české populaci. Tato prevence je účinná napříč národnostmi.

Vykořenění je další situací, kdy u člověka dojde ke zhroucení dosavadních nosných životních podmínek.¹⁴⁵ Globalizace a imigrace vedou často k pocitu vykořeněnosti. Oba procesy tlačí lidi k opouštění stávajících zaměstnání a k získávání nových. Mají značný vliv i na ty jedince, kteří se nestěhují. Kladou na ně totiž nároky v podobě přijetí nových zvyků, způsobů myšlení a přehodnocování. Globalizace je opakem uzavřenosti. Přetrhává pouta, která drží společenství pohromadě. Vykořeněnost dává vzniknout velkému množství lidí, kteří se ocitají v podobné situaci.¹⁴⁶ Fundamentalistická hnutí si to uvědomují a vytvářejí pro tyto lidi ideologie typu „všelék“, která primárně zahání úzkost. Ta je o to větší, jestli není vykořenění kompenzováno alespoň zlepšením ekonomické situace, jež bývá častým důvodem migrace. Je opět otázkou individuálních reakcí každého jedince, zda vykořenění a potřeba znovunalezení bezpečí a uznání v nové sociální skupině povede k fanatismu.

Vznik předměstských **ghett** a **chudinských čtvrtí** představuje další faktor, který hraje důležitou roli v problematice fundamentalismu imigrantů, muslimských nevyjímaje. Ghetto je vysoce segregovaná skupina lidí tvořená především jedinci

---

¹⁴⁵ Hole, Günter. *Fanatismus*. Praha: Porál, 1998, s. 16-17.

¹⁴⁶ Milanovič, Branko. *Na prahu třetí globalizace*. Sedmá generace [online].

náležejícími k jednomu rasovému etniku nebo sociální skupině.¹⁴⁷ V imigrantských ghettech se často vyskytuje zvýšená nezaměstnanost. Problém umocňuje v některých evropských zemích štědré sociální dávky (např. Švédsko) nemotivující k práci, dále vyšší porodnost imigrantů, malá nebo žádná znalost místního či některého ze světových jazyků. Diskriminace v práci nebo bydlení rovněž zvyšuje napětí v ghettech, které je pak kompenzováno například obratem k fundamentalistickému hnutí a způsobu života. Především „nezpevnění mladiství“ se připojují k „důrazně dynamickým, mladým hnutím“. Jejich hospodářská a duševní nouze z nich dělá nejprve sympatizanty a později následovníky a horlivé vyznavače.

Výše uvedené situace – nezaměstnanost, vykořenění, vznik ghatt – nemohou vést přímo k rozvoji fanatismu. To vše ale bezpochyby představuje zvýhodňující předpolí fanatických postojů. Zda fanatická idea ovládne celého jednotlivce nebo masu závisí na psychologických vlastnostech osobnosti jedince a konkrétních životních podmínkách a „spouštěči“.

3.3.3 Náboženské faktory a potřeba smyslu života

Hans Küng říká, že světový mír není ohrožován střetem různých náboženství, ale střetem mezi fundamentalisty (křesťanskými, muslimskými, židovskými, aj.). Jejich dogmatismus brání vzájemnému dialogu.¹⁴⁸

V islámu, stejně jako v judaismu i křesťanství existují verše, které se dají vykládat válečnický či dokonce k boji otevřeně vyzývají. Připomeňme si, že „džihád“ má v islámu mnoho podob sahajících od upevňování vlastní zbožnosti, přes solidární pomoc druhým až k válce. Dochází však ke zneužívání těchto veršů radikály, kteří sužují islámský svět neméně jako ten západní.

Lze také říci, že **islám funguje** v adaptaci muslimů v Evropě **jako integrující i separační faktor**. Různá umírněná islámská sdružení pomáhají muslimům v získávání vzdělání i zaměstnání, poskytují psychologickou i materiální pomoc, předávají umírněné islámské učení a dělají osvětu pro domácí obyvatelstvo. Na druhou stranu extremistické větve jdou proti veškerým integračním snahám a podporují izolovanost a uzavřenost muslimských komunit.

Já osobně se domnívám, že islámský fanatismus a extremismus netkví ve své podstatě v islámu, podobně jako teror v Severním Irsku nevycházel z křesťanství.

¹⁴⁷ Jandourek, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001, s. 92.

¹⁴⁸ Globalisation and its Impact to Society, Regions and States. Tadeusz Siwek, Vladimír Baar (editors). Ostrava: University of Ostrava, 2006, s. 86.

Teroristé se v západní společnosti snaží vytvořit dojem, že islám je bojovné, fanatické a nenávistné náboženství. Jejich snahou je vyvolat nenávistnou zpětnou reakci a začít a ospravedlnit válku. Manipulují s muslimským světem, aby ho obrátili proti Západu a se západním veřejným míněním tak, aby ho obrátili proti světu muslimskému. Podle mého názoru, vše, co teroristé dělají a říkají, je účelové. Jen nechápu, proč se jimi západní veřejnost, jejímž dalším náboženstvím se stala věda, kritičnost a objektivita, nechává stále naivně klamat.

Dotkla jsem se problematiky **smyslu života**. Konkrétně mi nyní vyvstávají na mysl slova psychologa V. E. Frankla o existenciálním vákuu. Obloukem se tím dostáváme na začátek k psychologickým faktorům. Když nám chybí smysl života, pocítujeme existenciální vakuem, které vede zase k pocitům úzkosti. Někteří jedinci reagují na díru, která po smyslu života zbyla, kompenzací nějakou destruktivní náhražkou. Ta sice nepřináší pravé uspokojení a pocit naplnění, alespoň však částečně zažene nesnesitelnou úzkost. Takovou kompenzací může být kariérismus, workholismus, promiskuita, alkoholismus, narcismus, fanatismus, extremismus aj.

Zmínka také patří sebevražedným akcím. Jejich původ netkví v islámu, neboť sebevražda je v něm přísně zakázána. Na Západě však bohužel existuje určitý druh mučednictví mezi neintegrovanými muslimů, k nimž patřili i piloti z 11. září. Tito lidé žijí v představě, že svět je ovládán zlem a nelze zde důstojně žít. Jediné východisko vidí v aktu, kterým zabijí sebe a ostatní „spojence zla“. Jedná se o extrémně destruktivní postoj, protože cílem není lepší svět, nýbrž jeho konec – sebevražedný akt má urychlit konec světa.¹⁴⁹

Kromě psychologických a socio-ekonomických důvodů je dalším subjektem přiživující islámský fundamentalismus činnost **médií**. Západní média se zaměřují především na extrémní jevy a velmi skupě informují o standardní islámské kultuře – tedy o realitě, kterou žijí denně tisíce muslimů. Tato tendenčnost značně přispívá ke zkreslování obrazu Evropanů o islámu na jedné straně a z toho plynoucímu pocitu nepochopení na straně druhé. V České republice je mediální obraz cizinců problematický. Medializují se ty případy, kdy se cizinci dopouštějí kriminální činnosti. Cizinci jsou tak většinou spojováni s problémy a v povědomí veřejnosti dochází k negativnímu zobecňování.

Rovněž **politika** západních mocností hraje důležitý faktor v otázce islámského

---

¹⁴⁹ Müller, Zdeněk. *Svaté války a civilizační tolerance*. Praha: Academia, 2005, s. 46-47.

fundamentalismu. Nejednotný přístup Evropy a USA k palestinské otázce, nedostatečná koordinace jednotlivých zemí EU při výměně informací, problematika utečeneckých táborů, které jsou lůžní mnoha islamistických a teroristických skupin, sólové akce USA proti zemím na tzv. „ose zla“ bez souhlasu OSN jsou pro laickou veřejnost možná méně zjevnými, za to však zcela nespornými podněty, které někde přímo zapálily oheň sváru, jinde ho udržují při životě.

3.4 Zkušenosti vybraných zemí EU s islámským extremismem

Záměrně jsem pro tuto kapitolu zvolila příklady Velké Británie, Francie a Německa, neboť jsou to země s nejpočetnějšími muslimskými komunitami v EU. Česká republika disponuje malým počtem muslimů. Pro potřeby této práce však načrtnu i její kontakt s islámským světem.

3.4.1 Francie

Od r. 2001 začaly ve Francii narůstat protižidovské incidenty ze strany potomků severoafrických přistěhovalců, kteří žili ve sociálně znevýhodněném prostředí. Vyjadřovali tak solidaritu s Palestinci zápasícími s izraelskou okupací. Souběžně s tímto chuligánstvím se ve Francii začaly šířit sektářské a striktní formy islámu. Projevilo se to mj. rostoucím počtem ošátkovaných mladých muslimek. Narůstající napětí vyústilo do **přijetí zákona, který zakazuje náboženské symboly na francouzských školách v únoru 2004**. Tento zákon platící pro druhý stupeň základních škol a státní gymnázia reagoval na vášnivé debaty o nošení šátků ve francouzských školách, veřejnosti známé pod pojmem „šátková aféra“. Ta začala v říjnu 1989, když ředitel školy v Creil vyloučil tři studentky za to, že si nechtěly při vyučování sundat muslimský šátek. O čtrnáct let později získal pozornost francouzské veřejnosti případ Almy (16 let) a Lily (18 let) Levy – dětí židovského otce a berberské matky, které byly rovněž vyloučené kvůli nošení islámského šátku v říjnu 2003 z gymnázia v Aubervilliers. Tehdy byla reakce politických stran jednoznačná: Národní shromáždění i Senát zákon podpořily. Tento zákon zakazuje ve školách nápadné náboženské symboly, kterými je i islámský šátek, židovská kipa, sikhský turban či křesťanské kříže „zjevně excesivních rozměrů“.¹⁵⁰

Aféra šátku ukázala na fakt, že vztah francouzské veřejnosti k náboženství je stále sekularistický (zákon z roku 1905 o oddělení církví od státu). Republika zajišťuje svobodný výkon náboženství ale ruší institut „uznaných církví“ a tím se stává nábožensky zcela neutrální. Církev přestaly být veřejnými institucemi a spadají do soukromého života. Neexistuje státní náboženství a žádné náboženství nemá zvláštní

---

¹⁵⁰ Barša, Pavel, Baršová, Andrea. *Přistěhovalectví a liberální stát*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2005, s. 184-186.

veřejný status.¹⁵¹

A jaký byl hlavní důvod přijetí výše zmíněného zákona? Do školy nemají být vpuštěny symboly skupinových příslušností, které činí žáky odlišnými, neboť právě ve škole je utvářena ta příslušnost, v níž budou jakožto občané stejnými, a to příslušnost k francouzskému národu. Ředitel školy v Creil dokonce hovořil o sekularitě veřejných škol jako o „tavícím kotli“, v němž prostřednictvím alchymie vzdělání mizí mezi dětmi rozdíly, aby mohl vzniknout národ.¹⁵²

Odívání v **hodinách tělocviku** se stalo dalším jablkem sváru. Konzervativním muslimským rodičům kromě lehkého sportovního úboru vadilo také společné cvičení chlapců a dívek. Oba spory mají velký symbolický význam pro obě strany. Konzervativně pojatý islám se dostává v tomto případě do střetu s definicí francouzského občanského národa, který má být založen jak na oddělení náboženství a politiky, tak na rovnosti příslušníků obou pohlaví a jejich společném sdílení soukromého i veřejného prostoru. Od 90. let se na francouzské politické scéně postupně uchytila myšlenka, že tyto a obdobné problémy soužití s muslimským obyvatelstvem by měly být řešeny **proměnou „islámu ve Francii“** ve „**francouzský islám**“. Takový islám by byl uzpůsobený liberálním pravidlům Západu. Hlavní roli v dosahování této proměny mělo hrát **zapojení muslimských představitelů do reprezentativních orgánů zřízených státem** a současně **zapojení státu do finanční i jiné podpory muslimských obcí**. Obě ideje uskutečnil až pravicový ministr vnitra Nicolas Sarkozy v roce 2003 zřízením *Francouzské rady muslimského vyznání*. Sarkozy rovněž navrhl ve své knize „*Republika, náboženství, naděje*“, aby se tento problém řešil přímým financováním výstavby mešit a vzděláním imámů. Tato idea získala zvláštní naléhavost po 11. září 2001, kdy si francouzské a evropské elity náhle uvědomily realitu, že mnohé mešity a muslimské školy byly financovány vládami muslimských států jako Saúdskou Arábií či Alžírskem a také, že většina imámů byla vyškolená mimo Evropu.¹⁵³ Uzavřením muslimské modlitebny v obci Clamart blízko Paříž skončilo odhalení, že místní imám Salem Chaftar hlásal nenávisť k jinověrcům a Západu. Toto místo bylo navštěvováno i mladými lidmi, především těmi nezaměstnanými.¹⁵⁴

Příčin islámského fundamentalismu ve Francii – stejně jako v kterékoli další zemi – je celá řada. V této kapitole ukazuji na některé nejviditelnější z nich. Je jasné, že

---

¹⁵¹ Robbers, Gerhard (ed.). *Stát a církev v zemích EU*. Praha: Academia, 2001, s. 134-136.

¹⁵² Barša, Pavel, Baršová, Andrea. *Přistěhovalectví a liberální stát*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2005, str. 186-188.

¹⁵³ tamtéž

¹⁵⁴ Müller, Zdeněk. *Svaté války a civilizační tolerance*. Praha: Academia, 2005, s. 89.

zákaz islámských šátků musel pobouřit mnoho muslimů žijících (nejen) ve Francii. Já osobně v přijetí výše zmíněného zákona, jež zakazuje nošení náboženských symbolů ve školách, vidím klady i zápory. Pozitivum je, že maže některé rozdíly mezi dětmi a posiluje identitu francouzské příslušnosti. Děti tak mají lepší podmínky pro úspěšnou integraci, pokud jim však jejich rodiče nadále dovolí do školy docházet. Negativum je tak zjevné. Někteří velmi konzervativní rodiče prostě vzali své dcery z francouzských veřejných škol a buď se tyto dcery přestaly vzdělávat úplně nebo mohly navštěvovat pouze islámské školy, které ne všechny jsou umírněného typu. Francouzská legislativa totiž umožňuje existenci dvou vzdělávacích systémů, jeden veřejný (nezávislý) a druhý soukromý (převážně vyučující náboženství).

Sarkozy dobře věděl, proč navrhuje podporu státu vůči umírněným islámským školám a spolkům. **Čím větší vliv bude mít v muslimské diaspoře umírněný islám, tím menší prostor zbývá pro radikalismus.** Navíc tímto krokem může stát nad islámskými organizacemi provádět monitoring. Totéž platí pro vzdělávání imámů. **Je více než užitečné, aby muslimští duchovní vůdci a učitelé byli seznámeni s evropským prostředím, alespoň několik let zde pobývali. Imámové pocházející ze zemí podporující terorismus, navíc neintegrování mezi domovské obyvatelstvo a neovládající jeho jazyk, jsou potenciálními šířiteli radikálních forem islámu a představují pro bezpečnost země velké riziko.**

Podle Baršových je základní otázkou současnosti hledání způsobů, **jak posunout organizační i kulturní těžiště duchovního života francouzských muslimů ze Středního východu do Evropy**, a tak přispět k oslabení těch islámských zásad, které kolidují s požadavky liberálně-demokratických veřejných institucí. V tomto procesu europeizace islámu budou hrát **klíčovou roli muslimské organizace**. Za nejdůležitější považují *Svaz islámských organizací Francie* se svou mládežnickou větví *Muslimská mládež Francie* a také *Spolek francouzských muslimů*. Tyto organizace dávají muslimům pocházejícím z různých koutů světa jednu společnou islámskou identitu. Programem jsou blízké umírněné verzi islamismu *Muslimských bratří*. Zmiňme také „*Výbor pro muslimské náboženství*“, který také rozvíjí muslimské náboženství na základě umírněného islámu. Tato cesta umožní udržet uzavírající se islámskou komunitu v hlavním proudu společenského dění.¹⁵⁵

---

¹⁵⁵ Barša, Pavel, Baršová, Andrea. *Přistěhovalectví a liberální stát*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2005, str. 188.

3.4.2 Velká Británie

K první mobilizaci evropských muslimů došlo při demonstracích za zákaz „*Satanských veršů*“ Salmana Rushdieho v roce 1989, které pobouřily tisíce muslimů po celém světě. Z těchto demonstrací vzešlo několik islámských organizací v čele s *Radou Britských muslimů*. Ve stejném roce vypukla ve Francii první „šátková aféra“. Zajímavé je, že v Anglii, na rozdíl od Francie, většina škol souhlasí s islámským oblečením a souhlasí také s tím, aby při tělesné výchově byli chlapci a dívky oddělení. Spory se vyskytují de facto jen ve školách, kde jsou nařízeny uniformy. Výjimečné stížnosti proti islámským šátkům byly doposud řešeny většinou ve prospěch ošátkovaných či kompromisem – např. doporučením, aby šátek odpovídal barvě uniformy. Je tomu tak z důvodu zcela odlišného přístupu Británie k náboženství. V této zemi je veřejný prostor s náboženstvím bezprostředně propojen. nikdy neprovedla formální odluku státu a náboženství. Od poloviny 16. století měla Británie svoji národní církev, privilegovanou a státem podporovanou anglikánskou církev. Anglie místo stanoviska „neutrality“ veřejně uznala umírněné islámské proudy a vyhlásila hon na extremisty. Zatímco ve Francii a Německu mají soukromé náboženské školy jen okrajovou roli, v Anglii zabezpečují vzdělání takřka třetiny žáků základních škol a 15% studentů středních škol. Náboženské školy dodržují rámcový národní vzdělávací program, mohou však upřednostňovat žáky i učitele své víry. Dnes dostávají státní subvence soukromé anglikánské, katolické, muslimské, židovské školy, dále školy Sikhů, hinduistů, adventistů sedmého dne a řecko-pravoslavné církve.¹⁵⁶

Po atentátech v Londýně z července 2005 Velká Británie i Francie shodně začaly pracovat na **zákonných opatřeních**, která jim umožní **deportovat a zbavovat občanství imámy a propagandisty hlásající netolerantní islám a násilí**.

3.4.3 Německo

Německo se také hlásí k oddělení církve od státu a k neutralitě státu ve vztahu k církvím. Rozdíl je však v odlišném pojetí chápání této neutrality. Zatímco neutralita ve francouzském pojetí v praxi vyloučila náboženské organizace z veřejného prostoru, v Německu je chápána spíše jako rovnost různých náboženství uvnitř tohoto prostoru.¹⁵⁷

Německá muslimská diaspora zahrnuje početnou tureckou komunitu. Její

¹⁵⁶ Barša, Pavel, Baršová, Andrea. *Přistěhovalectví a liberální stát*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2005, s. 184-194

¹⁵⁷ Barša, Pavel, Baršová, Andrea. *Přistěhovalectví a liberální stát*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2005, s. 188-190

současné problémy byly z části zapříčiněny tím, že se turecká vláda dlouho nijak nestarala o náboženské potřeby své německé diaspory, což umožnilo islamistickým skupinám vstoupit do tohoto prostoru a zapustit v něm kořeny. Díky absenci náboženského vyučování pro muslimské děti v německých školách se rozvinuly koranické školy, které jsou často vedeny stoupenci striktních a sektářských forem islámu. Teprve v roce 1982 byla v Kolíně ustavena odnož tureckého *Direktorátu pro náboženské záležitosti – Turecko-islámský svaz pro náboženské otázky*. Ale přitom již od 70. let operoval v Německu radikální islamistický *Svaz islámských kulturních center*. Vyzývá turecké muslimy v Německu, aby se nemísili s německými křesťany a nevěřícími a místo toho vytvářeli paralelní společnost vedle německé společnosti. Mnohem vlivnější je však umírněná organizace *Národní pohled*. Rozvíjí především kulturní, sportovní a vzdělávací činnosti pro mladé.¹⁵⁸

V Německu proběhla aféra podobná „šátkové aféře“ ve Francii. Zde se však neřešil zákaz šátků u studentek, kterým je povolen, nýbrž **u učitelek**. V roce 2000 potvrdil Ústavní soud předcházející výrok, který se týkal rozhodnutí ministryně kultury Schavanové. Ta rozhodla o nepřijetí Feresthy Ludinové do učitelského sboru pokud bude trvat na nošení šátku na hlavě ve vyučování. Ministryně šátek tehdy označila za symbol kulturního vyčlenění a politický symbol. Soud rozhodnutí odůvodnil tak, že Ludinová má sice právo na vyznání víry ale nošení islámského šátku ve třídě současně znamená demonstrativní symbol víry, jemuž se děti při vyučování nemohou rozumně vyhnout a mohly by ho následovat. Správní soud také připomněl výrok ústavního soudu z r. 1995, který kritizoval bavorské školy, že musí mít ve třídách povinně vyvěšený kříž, což odporuje principu náboženské svobody.¹⁵⁹ Výhrady se tedy netýkají pouze islámského šátku ale jakýchkoli náboženských symbolů a oděvů, například i židovské kipy či křesťanského kříže.

Otázka se poté dostala do zemských parlamentů díky tomu, že v roce 2003 vydal Ústavní soud Spolkové republiky Německo rozhodnutí, podle něhož se musí každý zákaz islámského šátku ve veřejných institucích a školách opírat o legislativní rozhodnutí jednotlivých zemí. Řada spolkových zemí od té doby projednává zákony, které zakazují u učitelek nošení náboženských symbolů.¹⁶⁰

---

¹⁵⁸ Barša, Pavel, Baršová, Andrea. *Přistěhovalectví a liberální stát*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2005, s. 188-190

¹⁵⁹ Senková, Zita. *Kolik islámu unese německá škola?*. MF Dnes. 30.6.2003, s. A9.

¹⁶⁰ Barša, Pavel, Baršová, Andrea. *Přistěhovalectví a liberální stát*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2005, s. 188-190

Nejvíce mešit na území SRN patří k síti, která je kontrolována tureckým vládním *Náboženským prezidiem (Diyanet)*, které vysílá do Německa úředně pověřené imámy. Toto pověření trvá 3-5 let. Tento systém má jednu velkou slabinu: imámové neznají dobře němčinu, ani nejsou s německým nebo evropským prostředím dobře obeznámeni, natož v něm integrování. Vystává tak velká potřeba kvalifikovaných imámů, kteří nejsou odtrženi od reality, neboť toto je závažný faktor v procesu integrace muslimské komunity v evropském prostředí. Imám je vůdce, kterého mnozí muslimové poslouchají, naslouchají jeho kázáním, radám a doporučením. Značná část muslimské diaspory je názory imámů znatelně ovlivňována. **První předpoklad úspěšné integrace muslimů v Evropě je tedy úspěšně integrovaný islámský imám!** Za tím účelem se rozvinuly aktivity zaměřené na přípravu těchto duchovních pro práci v Evropě a na prohlubování vzájemného poznání. Na islámské teologické fakulty v Turecku jezdí hostovat křesťanští profesori, aby posluchače blíže seznámili s křesťanstvím. Ve Francii byly otevřeny dva instituty pro výchovu imámů, např. *Islámský vysoký institut* v Nièvre (otevřený 1992), jež si klade za cíl připravovat imámy pro celou Evropu. V Británii se takovéto instituty nacházejí v Londýně a Coventry. Podobně je na tom Rakousko, ve kterém byla v roce 1999 otevřena *Islámská pedagogická akademie*, která si klade za cíl přenášet plnou šíři islámských právních směrů a tradic do evropského pluralitního prostředí tak, aby byl vyloučen extremismus a v dialogu se uplatňovaly ryzí nauky islámu.¹⁶¹

Podle mého názoru je velmi důležité, aby stát – pokud chce některá islámská společenství podporovat – důsledně a pečlivě vybral ta společenství, která hlásají umírněný a nenásilný islám. Nelze se ovšem spokojit pouze s oficiálními výroky, protože mezi umírněnými výroky a realitou některých islámských hnutí bývají velké rozdíly. Stát musí nad těmito společenstvími provádět praktický monitoring, který odhalí skutečný stav věci. Za druhé je podstatné, aby při dodržování demokratických principů nebyla porušována jiná lidská práva. Svoboda vyznání nesmí být v demokratické zemi realizována na úkor ostatních základních lidských práv a svobod. Pokud někdo někoho bezdůvodně zabije a snaží se to ospravedlnit tím, že to byla vražda ze cti, demokratická země by toto v žádném případě neměla respektovat a měla by naopak jasně ukázat, že zákon platí pro všechny. Pokud chce minoritní společnost mít stejná práva v dané zemi jako majoritní, musí plnit i stejné povinnosti včetně

---

¹⁶¹ Kropáček, Luboš, Gombár, Eduard, Obuchová, Lubica. *Variace na Korán: Islám v diaspoře*. Praha: Orientální ústav AVČR, 1999, str. 36-37.

održování zákonů. Jakékoli úmyslné porušování základních lidských práv, ať už je odůvodňováno náboženskou ideologií nebo čímkoli jiným, nesmí být v demokratických zemích respektováno.

3.4.4 Česká republika

Muslimská komunita se v České republice vyvíjela odlišně od komunit v západní Evropě. První generace dosáhla vysoké míry socio-ekonomické integrace také díky vysokoškolskému vzdělání, které často získala právě u nás. Se studiem v Česku přirozeně souvisela i jejich dobrá jazyková vybavenost. Tento úspěšný začátek výrazně ovlivňuje situaci české muslimské diasporu a odlišuje ji od diaspor v západní Evropě.

České země se nikdy nedostaly do trvalejšího přímého styku s islámským světem vzhledem ke své zeměpisné poloze. O muslimech jsme se tak dozvídali především zprostředkovaně. Nejstarší písemná zpráva o muslimech na našem území pochází z doby Velké Moravy (9.st.n.l.) v rámci legendy „Života sv. Konstantina-Cyrila“, která informuje mj. o jeho misích k Arabům.¹⁶² K významnějšímu usazování muslimů u nás dochází až po okupaci a anexi (1908) Bosny a Hercegoviny Rakousko-Uherskem. Balkánské muslimy záhy následovali muslimští emigranti ze Sovětského svazu (Čerkesové, Tataři). Koncem roku 1934 založila skupina pražských muslimů „*Muslimskou náboženskou obec pro Československo s ústředím v Praze*“. Na svém počátku měla jen okolo 700 členů.¹⁶³

Obraz Čechů o muslimech byl po listopadu 1989 značně ovlivněn zostřujícím se mediálním konfliktem Západu s radikálními islámskými proudy. Antiislámská a antiarabská xenofobie dosáhla vrcholu během zavádějících interpretací irácké okupace Kuvajtu, přílivu pravdivých i lživých románů vypovídajících o postavení ženy v islámu a jednostranných interpretací arabsko-izraelského konfliktu. Tyto a jiné faktory značně přispěly ke zkreslenému vnímání muslimů, které Češi stále hodnotí více emotivně než racionálně. První mešita v Brně byla slavnostně otevřena v roce 1998 za účasti zástupců místních křesťanských církví a židovské obce. O rok později byla rovněž otevřena mešita v Praze v Blatné, která nahradila nevyhovující provizorní modlitebnu v Krči (od roku 1992). **Čeští muslimové jsou dobře integrováni.** K jejich pozitivnímu obrazu ve společnosti bezesporu přispělo odsouzení teroristických útoků v USA a úspěšná intervence představitele brněnských muslimů Muníba Hasana ve prospěch českých

¹⁶² Mendel, Miloš a kol. *Islám v srdci Evropy*. Praha: Academia, 2007, s. 156.

¹⁶³ Mendel, Miloš a kol. *Islám v srdci Evropy*. Praha: Academia, 2007, s. 333-336.

novinářů unesených v Iráku v roce 2004. **Počet muslimů žijících na našem území se odhaduje mezi 10 000 a 20 000 osob.** Tento počet zahrnuje cizince s českým občanstvím, cizince bez českého občanství žijící zde na základě povolení k pobytu a české konvertity. Pohybují se zde také žadatelé o politický azyl, jejichž počet bude pravděpodobně narůstat. Mimo statistiky leží počty nelegálních muslimských migrantů. Cizinci s českým občanstvím sem přišli především v 70. a 80. letech v souvislosti se socialistickou podporou zemí „třetího světa“. Arabští studenti zde po ukončení studií založili rodiny a získali české občanství. **Většinu muslimů u nás tvoří Arabové především ze Sýrie, Iráku a Egypta.** Žijí zde rovněž Bosňáci, Albánci, Makedonci, Turci, Pákistánci, Čečeni a příslušníci bývalých sovětských středoasijských republik.¹⁶⁴ I mezi českými muslimy existují značné rozdíly co se týče hloubky jejich vztahu k islámu, čili do jaké míry se řídí jeho ustanoveními v praktickém životě. Nejstarší organizací, která koordinovala aktivity muslimů u nás, je *Svaz muslimských studentů v ČR.* Známé jsou také *Islámská nadace v Brně a Praze.* Jejich představitelé vystupují často v médiích a snaží se uvádět na pravou míru polopravdy i nesmysly vyprodukované českými médii. Jednou z nejrozšířenějších publikací podávající informace o islámu se u nás stala kniha H. Abdallatiho *Zaostřeno na islám,* jejíž elektronické verze je volně ke stažení ze stránek Islámské nadace. Jediným muslimským periodikem je v současnosti u nás časopis *Hlas.* Za zmínku rovněž stojí vynikající odborná činnost českých arabistů, orientalistů a islamistů. Časopis *Nový Orient* je k dispozici odborné i laické veřejnosti k dispozici již přes šedesát let. Islámem se u nás odborně zabývají Orientální ústav Akademie věd České republiky a Ústav Blízkého východu a Afriky FF Karlovy univerzity v Praze. Co se týče internetu, najdeme na něm všechny stereotypy týkající se přístupů k islámu jako jinde ve světě. Oficiální stránky Islámské nadace (www.islamweb.cz) přibližují učení islámu a obsahují praktické informace pro muslimy. Zpravodajsky zaměřené www.muslimskelisty.cz nabízejí množství aktuálního informativního materiálu, jsou však anti-americky zaměřené. Velmi kriticky až fobicky se k islámu staví stránky www.pravdaoislamu.cz. V podobném duchu působí stránky www.eurabia.cz, které vycházejí z premisy o hrozbě pronikání islámu do Evropy a rovněž nepřispívají žádnými hlubšími analýzami. Kritickou diskusi na téma migrace nabízí web Multikulturního centra Praha (www.mkc.cz, www.migraceonline.cz). Ve srovnání se zeměmi západními Evropy

---

¹⁶⁴ Mendel, Miloš a kol. *Islám v srdci Evropy.* Praha: Academia, 2007, s. 378-409.

Česká republika zatím disponuje poměrně malou muslimskou komunitu a islám se u nás zatím nestal závažným tématem společenských diskusí ani žhavou politickou kartou. A nebude tak ještě zřejmě dlouhou dobu, a to nejen kvůli malému počtu muslimů žijících u nás ale také vzhledem k vysokému stupni integrace a jejich umírněnosti.¹⁶⁵

Samotní muslimové odhadují svůj počet na 15000 věřících. Jejich způsoby začleňování jsou velmi pestré, přičemž vztah k původní zemi, postoje české veřejnosti a zkušenosti se začleňováním muslimů první generace hrají v tomto procesu důležité role. Někteří na české prostředí reagují snahou za každou cenu ochránit svoji náboženskou a etnickou identitu, jiní jsou schopni ji zcela opustit. Marginalizace a separace jsou v procesu začleňování muslimů u nás okrajovou záležitostí. Podle Topinky je separace pravděpodobná spíše u malých uzavřených národních skupin, které se nezapojují do aktivit muslimské komunity jako celku. Z jeho výzkumné zprávy (*Integrační proces muslimů v České republice*) vyplývá, že převážná část muslimů u nás prochází procesem **semiasimilace** nebo **integrace** s občasnými prvky separace. Termín semiasimilace v tomto případě znamená, že se muslim hlásí k islámu, ale nepraktikuje všechna jeho pravidla v každodenním životě – jde např. o ústupky v oblékání, kdy ženy nenosí šátek. Integrovaní jsou ti muslimové, kteří se začlenili do české společnosti, aniž přitom ztratili svoji etnokulturní identitu. Tito muslimové se snaží praktikovat islám v souladu s moderní dobou, nebojují proti ni. Nejlépe integrovaní jsou muslimové první generace, z nichž velká část získala v česku univerzitní vzdělání a jazykovou vybavenost. Jinou situaci zažívají nově příchozí imigranti, kteří právě postrádají jazyk a minimální sociální a ekonomický kapitál.¹⁶⁶

Čeští muslimové kladou velký důraz na rodinu a vzdělání. Jádro muslimské komunity tvoří velmi často vysokoškoláci; svého vzdělání si velmi cení a kladou důraz na vzdělání svých dětí. Muslimové z okrajových částí komunity si vzdělání také velmi váží, vidí v něm šanci na lepší budoucnost svých dětí, než jakou by měli v původní zemi. Co se týče vztahu k náboženství, jádro komunity tvoří praktikující muslimové, kteří představují tolerantní a univerzalistickou (nezohledňuje rozdílné etnokulturní identity) formu islámu. U okrajové části muslimské komunity je naopak etnokulturní identita velmi výrazná, dodržují různé zvyky a tradice, které nemají s islámem nic společného a neholdají se jich vzdát. Především Turci a Čečenci začínají utvářet etnické

---

¹⁶⁵ Mendel, Miloš. a kol. *Islám v srdci Evropy*. Praha: Academia, 2007, s. 410-466.

¹⁶⁶ Topinka, Daniel (ed.). *Integrační proces muslimů v České republice*. 2006-2007, s. 59-62.

komunity, které se chtějí řídit vlastními pravidly.¹⁶⁷

Topinka také poznamenává, že se do zvláštní pozice dostávají muslimové druhé generace, tzn. děti první generace. Na jednu stranu jsou vychovávány v islámských hodnotách, jejich rodiče se je snaží uchránit před riziky moderní české společnosti, na druhou stranu dochází do škol a s touto moderní realitou se přímo setkávají. Jsou tak socializovány do dvou vzájemně se vymezujících realit.

---

¹⁶⁷ Topinka, Daniel (ed.). *Integrační proces muslimů v České republice. 2006-2007*, s. 72-81.

3.5 Možnosti prevence islámského extremismu na území EU z pohledu Sociální pedagogiky

Pro každého, kdo se přestěhuje do nové země, vyvstanou dvě otázky: Co si chci uchovat ze své původní kultury? a Co chci přijmout z nové kultury? Člověk si pak volí jednu z těchto cest¹⁶⁸: **asimilace** je proces, kdy se imigrant vzdává původní kultury a přijímá kulturu novou; **separace** znamená návrat do původní kultury a odmítání nové kultury; **marginalizace** představuje zaujatý postoj vůči nové kultuře, současně ale také ztrácení kontaktů s příslušníky vlastní kultury; **integrace** je vhodná kombinace vlastní kulturní identity s kulturou novou.

Počet muslimů v Evropské unii neustále roste a s tím i požadavky na jejich efektivní začlenění do domácích společností. Z dlouhodobého hlediska se jeví jako nejúspěšnější **integrace**. Akulturační proces však často komplikuje mnoho překážek a je provázen akulturačním stresem. Návrhy přicházejí z řad politiků, pedagogů, psychologů, teologů, islamistů, sociálních pracovníků, politologů i muslimů samotných. Většina zemí EU již zrealizovala některá preventivní či represivní opatření ve vztahu k islámskému extremismu. **Uceleným účinným systémem** však zatím nedisponuje žádná z nich. Důvodem je **multifaktoriální etiologie** islámského extremismu a tím i **interdisciplinární požadavky** na jeho prevenci. Domnívám se, že právě **sociální pedagogika** má více než dobré předpoklady pro vybudování **celistvé koncepce prevence islámského extremismu** právě pro její komplexní znalost humanitních věd, především pak psychologie, kulturní antropologie a sociální práce. Její praktická činnost probíhá rozličnými cestami. Patří k ní¹⁶⁹:

- a) vlastní výchovná činnost spojená především s pedagogikou volného času
- b) sociálně-výchovná práce ve výchovných zařízeních včetně škol
- c) resocializační a reedukační činnost
- d) poradenský a depistážní činnost
- e) management volnočasových aktivit
- f) vědecko-výzkumná činnosti (na půdě rezortních institucí, univerzit aj.)

Profese sociálního pedagoga se uplatňuje v rámci státního aparátu v **resortu školství, sociálních věcí** (např. sociální asistenti a kurátoři), **zdravotnictví, spravedlnosti**

¹⁶⁸ Dvořáková, Jitka, Horská, Jana a kol. *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi*. Praha : Triton, 2008, s. 25.

¹⁶⁹ Kraus, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, s. 51-52.

a resortu **vnitř** (koncepce imigrační politiky, práce v utečeneckých táborech). Kromě toho působí v mnoha **nestátních oblastech** – organizace **dobrovolnické činnosti**, sdružení zabývající se **multikulturní osvětou** ve společnosti aj. Sociální pedagogika hraje klíčovou roli v systému služeb sociální prevence. **Služby sociální prevence** napomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou tímto ohroženy pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí a ohrožení práv. Cílem služeb sociální prevence je napomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů.¹⁷⁰

A jaké má sociální pedagogika konkrétní možnosti v prevenci islámského extremismu na území Evropské unie? Její klíčová působnost spočívá od oblasti vzdělávání, sociálních služeb rozličného charakteru až po politiku. Tyto oblasti podrobně rozebírám níže.

3.5.1 Prevence v oblasti vzdělávání

Vzdělávání může být faktorem jak zvyšujícím tak zmírňujícím konflikty mezi skupinami, protože svým působením (podle použitých metod a obsahu) může podporovat lidskou důstojnost, toleranci, spolupráci ale i konfrontaci. Výchova je často účinnější než zákon, protože je schopna nejen řešit následky poškození ale i předcházet jejich vzniku.¹⁷¹

Ideální je, když dítě imigrantů navštěvuje již **mateřskou školu**, kde se přirozeně učí jazyku, domácí kultuře a navazuje první sociální kontakty v nové zemi. Předškolní a mladší školní děti se ve školách většinou dobře adaptují, ale i ony čelí rozličným obtížím kvůli nedokonalému zvládnutí jazyka. Integrace také probíhá na straně rodičů, kteří se takto adaptují skrze dítě. Více než účelné se jeví nabídnout všem dětem-imigrantům zdarma **doučování domácího jazyka**. Tato pomoc by měla být samozřejmě dostupná pro studenty všech stupňů škol. Velké množství „integračních aktivit“ bylo rozjeto např. v Holandsku v roce 2004 po vraždě Theo Van Gogha. Mimojiné studenti imigranti, zažívající ve škole neúspěch, mohou využívat služeb **soukromého učitele své národnosti**.¹⁷² Ve většině zemí EU je imigrantům poskytován kurz mateřského jazyka, ze kterého následně musí vykonat zkoušku. Ostatně v tomto duchu je

¹⁷⁰ Česká asociace streetwork, o.s.. *Pojmosloví Nizkoprahových zařízení pro děti a mládež (NZDM)*. Praha: 2008, s. 3. Dostupný z <www.StreetWork.cz>.

¹⁷¹ Tolerance a mediální gramotnost v multikulturním prostředí. Alena Kroupová. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008, s. 39-40.

¹⁷² Dvořáková, Jitka, Horská, Jana a kol. *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi* : Příručka pro pedagogy. Praha : Triton, 2008, s. 31-32.

konstruován dokument Evropské unie „**Rámec integrační politiky**“, který byl primárně určen vládám členských a kandidátních zemích ale využít jej mohly i nevládní subjekty. Dokument zdůrazňuje mimořádnou důležitost rovných příležitostí imigrantů ve vzdělávání. Neboť prevence v mládí je podstatně výhodnější (sociálně i ekonomicky) než kompenzace následků takového znevýhodnění v dospělosti. Dokument hovoří o důležitosti předškolní jazykové výuky a mimoškolních aktivitách pro děti imigranty.¹⁷³

Systém **profesních poradců** fungujících pro všechny studenty středních škol je další možnou primární preventivní aktivitou sociálně-patologických jevů ve společnosti. Každý člověk potřebuje nějaký úkol, potřebuje zažívat pocity potřebnosti a úspěchu. Někteří jedinci však v případě dlouhodobé neschopnosti či nemožnosti nalézt či dosáhnout takového konstruktivního úkolu se uchýlí k destruktivní činnosti (alkoholismus, vstup do extremistické strany). Absence uspokojující pracovní činnosti a nadbytek volného času bývají častým důvodem ke vstupu do extremistických hnutí. U dospělých imigrantů se nabízí pomoc k **dovzdělání a rekvalifikaci**.

Jak již bylo předesláno dříve, **nízkoprahová zařízení** u nás hrají nenahraditelnou roli v sekundární prevenci sociálně-patologického chování dětí a mládeže. Nízkoprahové kluby byť s velmi omezenými rozpočty vyplňují čas dětem a mladistvým jedincům, kteří by se jinak poflakovali na ulici a mnozí z nich by překročili hranici delikvence a kriminality. Tato zařízení navštěvují z velké části rizikové děti, které jsou ohroženy sociálními deviacemi více než jiné. Pocházejí často z mnohoproblémových rodin, rodin postižených nezaměstnaností, alkoholismem, trpí různými formami zanedbávání. Podle *Zákonu o sociálních službách* „...Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují ambulantní, popřípadě terénní služby dětem ve věku od 6 do 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy. Cílem služby je zlepšit kvalitu jejich života předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících se způsobem jejich života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Služba může být poskytována osobám anonymně“. Přičemž „služba“ obsahuje tyto základní činnosti:

- a) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,
- b) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,

---

¹⁷³ Hladík, Jakub. *Multikulturní výchova*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2006, s. 59.

- c) sociálně terapeutické činnosti,
- d) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.¹⁷⁴

„Posláním NZDM je usilovat o sociální začlenění a pozitivní změnu v životním způsobu dětí a mládeže, které se ocitly v nepříznivé sociální situaci, poskytovat informace, odbornou pomoc, podporu, a předcházet tak jejich sociálnímu vyloučení.“¹⁷⁵ Cílovou skupinou jsou klienti od 6 do 26 let ale v praxi s sebou děti berou i své mladší sourozence předškolního věku. Skrze **výchovu ve volném čase** má sociální pedagogika široké možnosti k primární i sekundární prevenci extremismu u muslimských imigrantů. Platí, že sportovní aktivity uvolňují napětí, umění kultivuje duši a „kdo si hraje, nezlobí“. Prostřednictvím her se lidé sblíží a poznávají. Měla by být proto zajištěna dostatečná nabídka volnočasových aktivit i pro děti-imigranty, které třeba zatím neovládají dokonale jazyk, a to jak v rámci běžných domů dětí a mládeže, multikulturních centrech tak nízkoprahových zařízeních.

Do vzdělávacích osnov se v poslední době dostává **mediální** a **multikulturní výchova**. Ta první se snaží u žáků rozvíjet schopnost efektivně využívat informace z rozličných mediálních zdrojů a zároveň posilovat jakousi obranyschopnost proti jejich negativnímu vlivu. Multikulturní výchova seznamuje žáky s různými kulturami ale rovněž působí na jejich postoje. Jejím cílem je dosažení takových kognitivních a afektivních změn osobnosti žáka, aby jeho jednání dosáhlo požadavkům na fungující soužití v multikulturní společnosti. To, co spojuje multikulturní výchovu a sociální pedagogiku, je jejich základ v pedagogice. Pedagogika tvoří rámec, v němž se obě tyto vědy pohybují.¹⁷⁶ Následující tabulka předkládá metody, kterými lze multikulturní výchovu realizovat na všech úrovních vzdělávání:

Tabulka č. 3:

Stupeň vzdělávání	Metody multikulturní výchovy
Předškolní vzdělávání	jednoduché hry
Základní vzdělávání	hry, diskuse, využití videa, pracovních listů
Středoškolské vzdělávání	diskuse, projekty, kritické myšlení
Vysokoškolské vzdělávání	diskuse, projekty, analýzy dokumentů, mediální analýzy

Zdroj: *Multikulturní výchova (Hladík, J.)*

¹⁷⁴ Zákon č. 108/ 2006 Sb.

¹⁷⁵ Česká asociace streetwork, o.s.. *Pojmosloví Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež (NZDM)*. Praha: 2008, s. 3. Dostupný z <www.StreetWork.cz>.

¹⁷⁶ Hladík, Jakub. *Multikulturní výchova*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2006, s. 19-20.

Podobně, jako byl kdysi kostel pro člověka pramenem nejrůznějších informací o světě a místem, kde se získával jakýsi klíč k jeho porozumění, jsou dnes pramenem informací o světě média. Většina konzumentů ani tvůrců programů si neuvědomuje, že jsou také i způsobem interpretace tohoto světa: už tím, co zdůrazňují a co ignorují.¹⁷⁷ Bohužel stále platí výrok Karla Poppera, že média jsou jednou z oblastí, kde logika trhu a volné soutěže nevede ke zvýšení kvality, nýbrž právě opačným směrem – k větší stupiditě.

Masmédia plní v životě člověka a společnosti celou řadu funkcí. Masmédia jsou předně nositeli informací (informativní funkce), uskutečňují spojení mezi určitou událostí a příjemcem (funkce komunikativní), vytváří modely člověka a světa a vedou nás ke konfrontaci s nimi (formativní funkce) a navozují podmínky pro náš odpočinek a regeneraci (rekreativní funkce). V rámci formativní funkce vyvstala v důsledku globalizace společnosti specifická funkce akulturační. Média napomáhají imigrantům přicházejících z odlišného etnického prostředí se adaptovat na kulturu hostitelské země. Především ve spojení s multikulturní výchovou a zvláštními vzdělávacími programy mohou adaptační proces významně usnadnit a urychlit. Zároveň mohou výrazně ovlivnit postoje majoritní společnosti vůči imigrantům směrem k toleranci.¹⁷⁸ Velkým problémem je otázka objektivit médií. Pomineme-li záměrné zkreslování informací s cílem zvyšovat sledovanost, již samotným výběrem informací, způsobem jejich zpracování a prezentací příjemcům se celý proces subjektivizuje.

Odvrácenou stranou masmédií je devalvace hodnot a morálky. Vždyť v komerčních médiích je dnes „in“ zlo a lhostejnost a naopak jako směšné se prezentuje čestné chování, empatie k druhým a účast. Svým nezodpovědným přístupem ohrožují především smýšlení a chování mladé generace, zvyšují toleranci k násilí, boří morální zábrany, dávají velký prostor agresivitě a egoismu, manipulují s veřejným míněním výběrem informací i jejich prezentací.

Pedagogové nemohou výrazně ovlivňovat programovou nabídku, kterou masmédia dětem předkládají. V jejich kompetenci je však ovlivňovat alespoň výběr toho, co budou děti přijímat. Pedagog může značně oslabit negativní působení masmédií tím, že konkrétní pořad (časopis atp.) podrobí důkladné analýze a na konkrétních situacích ukáže jeho nedostatečnosti (tendenčnost, nereálnost obsahu, způsob

---

¹⁷⁸ Kraus, Blahoslav, Poláčková, Věra a kol. *Člověk – Prostředí – Výchova*. Brno: Paido, 2001, s. 64-69.

zpracování apod.). Pedagog má rovněž možnost vzbudit u svých svěřenců zájem o určité oblasti (umění, věda) a aktivity a stimulovat jejich touhu po opravdovém prožívání opravdových věcí.¹⁷⁹ Současný problém vzdělávání už není v získávání informací, ale v jejich filtrování.

Jedním z cílů **multikulturní výchovy** je zvyšování tolerance ve společnosti. **Výchova k toleranci** v multikulturní společnosti vychází z vědomí svébytnosti (osobní i kulturní), respektu a uznání k ostatním (jednotlivcům i příslušníkům etnických skupin), vědomí příslušnosti, smyslu pro sociální odpovědnost a uznání důležitosti vzdělávání. Multikulturní výchova je užší pojem u nás používaný pro předmět zařazený ve školních osnovách. Obecnějším pojmem je **multikulturní vzdělávání**, které může zahrnovat vzdělávání o odlišných kulturách, pro odlišné kultury i vzdělávání prostřednictvím interakcí lidí odlišných kultur. Základním principem všech je uznání hodnoty odlišnosti kultur ve škole i ve společnosti.¹⁸⁰ Dobrou cestou se vydala Rada Evropy a to *Doporučením č. 1162 z r. 1991*, kterým jasně odlišila islám od islámského fundamentalismu. Zároveň pro lepší poznání navrhla evropským zemím, aby zajistili vyvážené a správné poučení o islámu v rámci školní výuky. Médii doporučila produkovat a šířit programy o islámské kultuře.¹⁸¹

V Holandsku běží projekt s názvem „*Cizinci jsou našimi sousedy*“, jehož cílem je informovat studenty o nových obyvatelích, zlepšit schopnost komunikace s nimi, přistěhovalcům pomáhat a tím přispívat k rozvíjení klidné multikulturní společnosti.¹⁸² V České republice funguje projekt **Varianty**, který organizuje Člověk v tísní (www.varianty.cz). Jedná se o multimediální vzdělávací program, který podporuje zavádění interkulturního vzdělávání a globálního rozvojového vzdělávání do českého školství. Prostřednictvím seminářů proškoluje především studenty i pedagogy na všech stupních škol a pracovníky veřejné správy.

V neposlední řadě zde musím zmínit další faktor, který v prevenci islámského extremismu hraje důležitou, byť stále podceňovanou, roli. Jedná se o **koránské školy** působící na půdě evropských států. Se silícím přílivem muslimských imigrantů umožnily evropské země svým novým obyvatelům zakládat vlastní náboženské školy. Bohužel došlo k fatálnímu podcenění ze strany vlád a některé islámské školy podobně

¹⁷⁹ Kraus, Blahoslav, Poláček, Věra a kol. *Člověk – Prostředí – Výchova*. Brno: Paido, 2001, s. 75-76.

¹⁸⁰ Tolerance a mediální gramotnost v multikulturním prostředí. Alena Kroupová (editor). Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008, s. 43-45.

¹⁸¹ Kropáček, Luboš. *Blízký východ na přelomu tisíciletí*. Praha: Vyšehrad, 1999, s. 263-264.

¹⁸² Dvořáková, Jitka, Horská, Jana a kol. *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi : Příručka pro pedagogy*. Praha : Triton, 2008, s. 31-32.

jako **mešity** byly zneužity radikály, což vedlo k rozvoji a podpoře islámských extremistických skupin. Bohužel se zdá, že existence islámských škol (které studenti absolvují jako povinnou školní docházku, čili nedocházejí do státních nenáboženských škol) mají spíše dezintegrující než spojující vliv na adaptaci muslimů do evropské společnosti. Oblast kontroly islámských škol spadá do prevence vzdělání a politiky zároveň. Jen politici v tomto případě mohou uzákonit taková opatření, která zabrání, aby se v islámských školách a mešitách ozývaly hlasy radikální a intolerantní. Jasně legislativní nástroje ve spojení s důsledným monitoringem ze strany státních i nestátních subjektů (např. sdružení orientující se na podporu multikulturalismu a tolerance) se jeví jako efektivní a v současné době již nezbytné opatření v boji s islámským extremismem. Vlády některých evropských zemí jako například Velká Británie již vyhošťují radikální imámy a v některých dokonce existují přímo školy pro imámy. V nich imám získává znalosti evropské společnosti, určitou dobu se integruje mezi domácí obyvatelstvo a až pak může vykonávat funkci imáma. Nefunguje to však v každé zemi EU.

3.5.2 Prevence v oblasti sociální a ekonomické

Nezaměstnanost může vést k chudobě, která vylučuje postižené jedince z realizace společenských cílů a v důsledku toho může vznikat sociální napětí. Chudoba nastoluje otázky sociální spravedlnosti a narušuje stabilitu společnosti.¹⁸³ Různé extremistické skupiny **sociální napětí** vždy dobře vycítí a lákají své nové členy skrze jejich neuspokojené potřeby – nabídnou jim práci (popř. svěří „důležitý úkol“), přátele, seberealizaci, finanční pomoc, pocit sounáležitosti a jednoty se společenstvím, náplast za chybějící smysl života, objekt k vybití skryté sebenenávisti, možnost naplnění volného času, sejmou vinu. Extremistické skupiny vlastně „suplují“ sociální služby, kterých se postiženým jedincům nedostává. Svě ryze účelové chování maskují nejčastěji politickými či náboženskými idejemi. Ke skutečným motivům však mnozí lapení členové skupiny nedohlédnou. Někteří to nedokážou, jiní nechtějí. Zdá se, že s těmi, co skryté motivy skupiny zatím prostě jen nepochopili, je práce z pohledu sociálních služeb snazší. Poskytnutí informací a zároveň **pomoc s uspokojením socio-ekonomických potřeb** jedince jsou v rámci sociálního systému většiny zemí Evropské unie možné. Problém však nastává s „přetáhnutím“ těch extremistů, kteří skutečné motivy skupiny nechtějí vidět nebo k nim dokonce cítí afinitu. Zde sehrává zásadní roli lidský charakter, životní zkušenosti a individuální preference jedince. Co se týče

¹⁸³ Kraus, Blahoslav, Hroncová, Jolana a kol. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007, s. 262.

nezaměstnanosti, rizikovou kategorií mezi muslimskými imigranty jsou mladí lidé, ať už bez vzdělání nebo absolventi škol. Šance na získání zaměstnání nesnižuje u těchto lidí jen absence praxe ale také separace v ghettu, xenofobní přístup společnosti a někdy i rezignace samotných muslimů. Mladí nezaměstnaní se pak poflakují znuděně na ulici bez práce, bez smyslu, bez finančních prostředků, za to s přemírou volného času a mnohdy pocitem nespravedlnosti, který jim do hlavy vlije nějaký radikální vůdce. Mezi sociálně slabou muslimskou mládeží sílí vliv hnutí *Salafíja*, které neskrývá svoje netolerantní postoje vůči nemuslimům. Já osobně se domnívám, že pokud by mladí nezaměstnaní extremisté neměli k dispozici „náboženské“ extremistické hnutí, je dost možné, že by vstoupili do jiné patologické skupiny jako kompenzace svého bezútěšného stavu.

Problém **nezaměstnanosti mladých muslimů** je zjevný například v Amsterdamu či Marseille. Mnoho z nich má nedostatečné vzdělání a následně problém s nalezením práce. Někteří si zaměstnání ani nehledají a frustrace z pocitu vyčlenění ze společnosti vybíjejí vstupem do extremistické skupiny či vandalstvím. V Holandsku se rozhodli tento tíživý problém řešit starší muslimové, kteří odstartovali **projekt „Maročtí otcové“**. Večer vycházejí do ulic a hovoří s marockými chlapci potloukajícími se kolem. Jako velmi přínosné se jeví **kontaktování mladých muslimů prostřednictvím jejich integrovaných souvěrců**, kteří jim mohou zprostředkovávat další pomoc mezi úřady a státními i nestátními službami. V Anglii se k této problematice váže například dokument *Improving Opportunities: Strengthening Society* (2005), jehož hlavním cílem byla větší rovnost příležitostí minorit. Předložil konkrétní strategie v oblastech zaměstnanosti, vzdělávání, bydlení a zdravotní péče ale i v systému trestního soudnictví. Podstatné je, že vychází z důsledného monitoringu a snaží se pro každou komunitu připravit specifický program. Navrhuje také větší podporu žáků, pro které je angličtina druhým jazykem, větší kvalifikovanost učitelů a zvýšení podílu menšin ve vyšším stupni vzdělávání (např. prostřednictvím sociálních stipendií).¹⁸⁴ V Německu byly přistěhovaleckým zákonem z roku 2005 zavedeny tzv. integrační kurzy, které se skládaly z kurzu Němčiny a tzv. Orientačního kurzu, který obsahuje základní poznatky o německém státním uspořádání, historii a kultuře. Institucí pro koordinaci integračních opatření se stal *Bundesamt für Migration und Flüchtlinge*. V roce 2007 spustil spolkový úřad pro migraci a uprchlíky web s názvem *Integration in*

---

¹⁸⁴ Fajglová, Kristýna. Vztah imigračních a integračních politik a integrace muslimů – komparace Velké Británie a Německa. Brno, 2008. Masarykova univerzita, s. 22.

Deutschland. Ve čtyřech jazycích (Nj, Aj, Rj, Tj) nabízí informace o integraci, informace a potřebné formuláře pro imigranty a informace pro investory v oblasti integrace. Své služby zde nabízí i poradenský servis.¹⁸⁵

Jako přínosné se mi jeví zapojovat nezaměstnané muslimy do projektu charitativního rázu a to alespoň na přechodnou dobu, než získají zaměstnání. Tím by si mohli odpracovat sociální podporu, zaplnit volný čas, navázat pozitivní sociální kontakty a získat pocit potřebnosti a užitečnosti v tamní společnosti. **Zapojení muslimů do dobrovolnické sociální činnosti** může výrazně přispět k jejich přirozené integraci do domácí společnosti.

Závažným problémem pro řadu evropských zemí představuje existence a stav **muslimských ghett**. Život v nich jde často proti všem sociálně-pedagogickým snahám o integraci jejich obyvatel do majoritní společnosti. S prostředím ghett se obecně pojí vysoká nezaměstnanost, gradující napětí, špatné hygienické podmínky, separace od domácího obyvatelstva a tím i pozitivních pro-integračních kontaktů a příležitostí. Již jednou jsem v této souvislosti zmínila muslimské ghetto v Marseille. V takovýchto podmínkách vládne vysoká frustrace, agrese, beznaděj, rezignace na možné zlepšení stavu. Ovšem jak zabránit vzniku takových ghett? To je podle mého názoru otázka **sociálně-pedagogické práce s přistěhovalci ihned od jejich vstupu do nové země**. Sociální pedagogové mají celou řadu nástrojů, kterými mohou pomáhat imigrantům s hledáním ubytování, prací, jazykových kurzů, příležitostí k dalšímu vzdělávání, pomoc ve styku s úřady, získáním sociálních příspěvků apod. Je také více než důležité poskytovat evropským muslimům **dostatečný prostor pro legitimní uchování a rozvíjení vlastní kultury** za současného respektování demokratickým principů Evropského společenství. V souvislosti s ghetty se také nabízí **komunitní sociální práce**. Obecně rozlišujeme komunity místní, městské a regionální. Ghetta, etnicky odlišné lokality, gangy, místa s vysokou kriminalitou patří do kategorie místních komunit. Cílem komunitní práce je dosáhnout takových změn, které povedou ke zlepšení situace a podmínek života členů komunity. Vychází přitom z předpokladu, že komunita ví nejlépe, co je pro ni dobré (mohou jí však chybět schopnosti, možnosti či ochota změny uskutečnit).¹⁸⁶ Podstatné je členy komunity zaktivizovat a zapojit do hledání i realizaci řešení jejich problémů.

V souvislosti s náboženským extremismem není od věci zmínit také **specifickou**

---

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 32.

¹⁸⁶ Kraus, Blahoslav, Poláčková, Věra a kol. *Člověk – Prostředí – Výchova*. Brno: Paido, 2001, s. 121-122.

péči o jedince, kteří opustili extremistickou skupinu. Vyjdeme přitom z problematiky sekt, neboť nemálo směrů islámského extremismu fungují na tomto principu. U etiologie vstupu do sekty je známá tzv. „**patologická triáda**“: patologická komunikace, hledání identit a patologické prostředí (rodina, ghetto, vrstevníci, nedostatek možností k volnočasovým aktivitám, negativní vliv médií, uctívání destruktivně zaměřených osobností komunitou - extremističtí islamističtí vůdci). Z toho pak podle Mühlpachra vyplývají rizikové faktory jako deprese bezútěšného stavu, diskreditace i těch nejvyšších idejí, ztráta důvěry a víry na zlepšení, zahlcování neosobními pseudohodnotami a zároveň neschopnost se adaptovat na proměny společnosti, neschopnost konstruktivně řešit problémy ve studiu, práci, mezilidských vztazích.¹⁸⁷ Jedinec, který z takového extrémního společenství odejde, často potřebuje pomoc s nalezením či vrácením vlastní identity, s obnovením zprerhaných či narušených mezilidských vazeb. Tito jedinci potřebují pomoc psychologickou i sociálně-pedagogickou, které by jim pomohla s životem mimo sektu. Mezi pomáhajícími profesemi by se mohli profilovat **specialisté na pomoc právě obětem extremistických skupin sektářského typu**, což by samozřejmě vyžadovalo další odbornou přípravu v oblasti náboženství a sekt.

3.5.3 Prevence v oblasti politické

Politická prevence spočívá předně v **imigrační politice a bezpečnostní strategii** země. Politici rozhodují o možnostech, způsobech i nástrojích práce s přistěhovalci. Záleží z velké části na politických rozhodnutích, zda budou mít imigranti k dispozici sociálně-pedagogickou pomoc od počátku svého příchodu do země, čili v době kdy jsou možnosti prevence patologického chování (extremismus) nejvyšší, nebo až ve formě penitenciární péče o odsouzeného extremistu, který připravil o život nevinné oběti. V roce 2005 byl ve Velké Británii přijat dokument *Controlling our borders: Making migration work for Britain*. Jde o pětiletou strategii pro oblast imigrace a azylu, která pojímá imigraci z ekonomického hlediska. Navrhuje příliv jen těch profesí, které země potřebuje, přičemž největší šanci na trvalé usazení budou mít kvalifikovaní pracovníci. Dokument také ukončuje řetězovou migraci spojování rodin.¹⁸⁸

O nutnosti integrace muslimských imámů zde již byla řeč. Domnívám se, že by vlády měly dát jasně najevo, že radikální imámové šířící intoleranci a nenávist nemají

¹⁸⁷ Mühlpachr, Pavel. *Sociopatologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 102-103.

¹⁸⁸ Fajgllová, Kristýna. Vztah imigračních a integračních politik a integrace muslimů - komparace Velké Británie a Německa. Brno, 2008. Masarykova univerzita. S. 20.

na evropské půdě své místo. Rovněž legislativní zázemí pro legální **podporu a monitoring umírněných islámských škol**, měsit a sdružení by z velké části zamezilo financování radikálních islámských směrů ze zahraničí. Dále je potřeba, aby porušování lidských práv bylo zcela nepřipustné a platilo pro všechny občany bez ohledu na jejich náboženskou příslušnost.

Co se týče konkrétních opatření ze strany evropských států vůči **džihadistům** navrhuje Baršovi především **taktiku infiltrace** jejich **sítí** tajnými službami počínaje a policejní a soudní represí konče. U **pietistů** hrozí nebezpečí, že se stanou přestupnou stanicí k džihadismu. Demokratickému státu tak nezbyvá nic jiného, než používat policejní a soudní represí tam, kde se pokoušejí šířit svůj autoritářský světonázor či porušují lidská práva. Vystává zde otázka, zda právě **umírnění islamisté** se stanou **spojencem Evropy v boji proti extremismu**. Pro Evropu je velmi důležitý proces **zapojení a udržení muslimské komunity v hlavním proudu veřejného dění a její orientace na umírněné formy islámu**, které musí dostat jednoznačnou podporu státních institucí. Stejně tak je podstatné odstraňovat sociálně-ekonomická znevýhodnění, která vedou především mladé muslimy k fundamentalismu.¹⁸⁹

Zapojování muslimských autorit do veřejných debat a diskusí v mnoha zemích EU již probíhá a otevírá dveře dialogu mezi muslimy a domácím obyvatelstvem. Ostatně sami politici by měli jít příkladem a ve svých prohlášeních dotýkajících se tématu muslimů by měli **jasně odlišovat mezi islámem a terorismem** a podporovat ve společnosti duch tolerance namísto xenofobie.

Rovněž **politická podpora neziskových společností a malých médií, která se věnují osvětě v oblasti multikulturalismu** je žádoucí. Tím se dostáváme oblohou k zpět k mediální výchově. Její přímá realizace spadá sice do rukou pedagogů, vychovatelů a tvůrců pořadů, ovšem legislativní rámec udávají opět politici. Domnívám se, že větší podpora multikulturních pořadů v otevřeném a tolerantním duchu by například České republice jenom prospěla. S příchodem ekonomické krize vzrostlo v naší společnosti napětí a logicky se vyostřují postoje i vůči minoritám. To samozřejmě nahrává extremistickým stranám, které lákají ovečky na průhledná avšak stále účinná jednoduchá hesla aktivizující nejnižší lidské pudy. Je to stát, kdo určuje, **co se považuje za extremismus a za jakých podmínek může být extremistické politické uskupení zrušeno**. Tuto roli nemůže suplovat žádná organizace.

---

¹⁸⁹ Barša, Pavel, Baršová, Andrea. *Přistěhovalectví a liberální stát*. Mezinárodní politologický ústav, Brno: 2005, s. 197-203.

V neposlední řadě spadá do preventivně-represivních politických aktivit **monitoring islámských charitativních organizací**. Vedle oficiálního islámu v Evropě existuje řada radikálních proudů, z nichž se některé realizují právě skrze charitu. Tento problém byl nejmarkantnější ve Francii, Británii a Německu. Konkrétně hnutí *Salafija* se netají svými vyhraněnými a netolerantními názory vůči Západu a žije zřejmě z dotací ze Zálivu. *Muslimské Bratrstvo* vytvořilo mezinárodní síť charitativních, finančních a společenských organizací. Využívá hojně média, v nichž se snaží vytvářet o sobě pozitivní obraz. Za jeho oficiálními slovy však bývají někdy jiné názory a postoje. Toto hnutí má v rukou většinu muslimských mládežnických organizací, proto je jeho důsledná kontrola velmi důležitá. V Anglii v důsledku rostoucího zneužívání charit netolerantními proudy islámu zpřísnili systém pro kontrolu charit. *Úřad pro charity* disponuje značnými pravomocemi, například právem auditu, kontrolou korespondence, zmrazováním účtů. Všechny charity v Británii s příjmem nad 10 tisíc liber/10 měsíců od konce fiskálního roku mají povinnost předložit své účetnictví. Nedodržení je důvod ke zrušení charity. Beránek, Ťupalík navrhuje v tomto ohledu vytvořit síť státem placených, a tedy poměrně nezávislých duchovních, kteří by razili cestu umírněnosti a tolerance.¹⁹⁰

---

¹⁹⁰ Beránek, Ondřej, Ťupek, Pavel. Dvojí tvář islámské charity. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008, s. 173-180.

3.6 Možnosti represe: Vytýčení některých legislativních nástrojů ČR a EU v boji s extremismem a terorismem

Pro demokratickou společnost je po všech směrech efektivnější vzniku islámského extremismu předcházet než ho následně potírat. Jelikož však Evropské společenství nedisponuje žádným uceleným komplexním systémem, který by rozvoji islámského extremismu stoprocentně zamezil, musí používat i řadu nástrojů represivního typu. Sociální pedagogika má své nezastupitelné místo v prevenci islámského extremismu. Existují však jisté průnikové oblasti prevence a represe, v nichž se sociální pedagogové rovněž plnohodnotně uplatňují. Takovými oblastmi jsou imigrační a bezpečnostní politika státu.

Extremismus ohrožuje základní principy demokratického řádu. Zejména jeho politická forma narušuje vnitřní bezpečnost státu s cílem převzít moc a změnit celý politický systém. Demokratická společnost vůči němu a jeho příčinám postupuje státními i nestátními prostředky. Příkladem takového státně-mocenského prostředku je **protiextremistická politika** jako součást bezpečnostní politiky státu. V ČR je spojena s komplexní činností státu, jejímž prostřednictvím se stát snaží vytvářet soubor politických, sociálně-ekonomických a kulturních podmínek, které mu zabezpečují legitimitu u občanské společnosti. Stát se tedy snaží vytvářet takové podmínky, v nichž by se lidé cítili bezpečně a zároveň by neměli potřebu měnit demokratické mechanismy, územní integritu či státní suverenitu. Opatření vůči extremismu u nás přijímají především **Ministerstvo vnitra, Bezpečnostní a informační služba (BIS), policie a justice**, dále jsou sekundárně zapojeny **Ministerstvo obrany, Vojenské obranné zpravodajství (VOZ), Vojenská zpravodajská služba (VZS), Úřad pro zahraniční styky a informace (ÚZSI)**, státní orgány zaměřené na školství, kulturu a lidská práva. Svůj vliv má rovněž akademická sféra, která se přímo i nepřímo zapojuje do protiteroristické politiky. Protiextremistická politika je v naší zemi vyvíjena na úrovni lokální, regionální, celostátní i mezinárodní. Konkrétně **celostátní strategie** využívá různé metody, mezi než patří:

- a) **ústavně-právní ochrana** demokratického zřízení (př. zákazy politických stran, shromáždění)
- b) **správně-právní ochrana** demokratického zřízení (zřizování nebo pověřování institucí a bezpečnostních orgánů k monitorování a potlačování extremismu; jako

ústřední orgán zde působí MVČR, ze zpravodajských služeb BIS)

c) **trestně-právní ochrana** demokratického zřízení – různé právní normy, které přímo nebo nepřímo slouží k potlačování extremismu

d) **diskurzivní ochrana** demokratického zřízení – stát zde působí prostřednictvím informování veřejnosti o extremismu, pořádáním osvětových kampaní; občanská iniciativa zase vznikem organizací zaměřených na monitorování a potlačování extremismu; činnost médií, vědecké výzkumy.¹⁹¹

Demokratický stát garantuje základní práva a svobody ale žádná z těchto práv a svobod nejsou až na výjimky absolutní, zvláště to platí u politických práv. **Omezení politických práv** a svobod spočívá v omezení účasti na veřejném životě těm subjektům, které se staví proti základním hodnotám, na nichž demokratická společnost funguje. Již jsem se zmínila o bezpečnosti státu, která je v *Listině základních práv a svobod* považována za veřejný zájem. **Bezpečností státu** se podle zákona 110/1998 Sb. rozumí zajištění svrchovanosti, územní celistvosti, ochrany demokratických základů státu, ochrany životů, zdraví a majetkových hodnot. Po 11. září 2001 začaly být ve veřejném zájmu V Evropě přijímány právní předpisy, které rozšířily omezení základních práv a svobod. „**Evropský soud pro lidská práva zastává při výkladu svobody náboženského vyznání stanovisko, že Úmluva o ochraně lidských práv a svobod nechrání každé jednání motivované náboženstvím nebo vírou a nezaručuje jednotlivci, aby se za všech okolností mohl na veřejnosti chovat tak, jak mu přikazuje víra.**“¹⁹² V této souvislosti připomeňme „**šátkové případy**“ (Francie, Švýcarsko, Turecko), které se dostaly až k evropskému soudu. V případě muslimské studentky na turecké univerzitě bylo rozhodnuto v neprospěch její stížnosti. Toto rozhodnutí bylo odůvodněno mj. faktem, že zákaz nošení šátků u žen (v případě mužů vousy nebo pokrývka hlavy) je opatření chránící turecké studenty před nátlakem fundamentalistických náboženských skupin a tím i veřejný pořádek a práva druhých. Černý se domnívá, že by tzv. „**šátkový zákon**“ bylo možné přijmout i v rámci české legislativy, byť to prozatím není nezbytné. Mohl by se vztahovat na úředníky a učitele, u kterých je potřeba zachovat jejich vnější náboženskou neutralitu. Odkazuje přitom na čl. 2 odst. 1 Listiny práv a svobod: „Stát je založen na demokratických hodnotách a nesmí se vázat ani na výlučnou ideologii ani na náboženské vyznání.“. Dodává, že je třeba vždy zvažovat svobodu projevovat své náboženství na jedné straně a veřejný

¹⁹¹ Danics, Štefan. *Extremismus*. Praha: Triton, 2003, s. 39-57.

¹⁹² Černý Petr. *Právní ochrana před extremismem*. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 49-72.

zájem na tom, aby nebylo (zvláště před dětmi, které nemají vlastní ucelený hodnotový systém) upřednostňováno některé náboženské vyznání.¹⁹³ Dalším příkladem omezení práva politického je rozhodnutí Evropského soudu z roku 2005 v případě jedné z nesilnějších stran v Turecku - Strany Prosperity. Její představitelé ve svých prohlášeních porušovali nábožensky neutrální princip politické strany, který byl zakotven v turecké ústavě, a byla rozpuštěna. Tato strana chtěla v zemi oficiálně zavést islámského právo šarí'u. Evropský soud rozhodl v neprospěch rozpuštěné strany s odůvodněním, že by multi-právní systém navržený stranou vnesl do všech právních vztahů rozlišování mezi jednotlivci založeném na náboženském vyznání, rozdělil by je do kategorií podle náboženské příslušnosti a přiznal by jim práva a svobody nikoli jako jednotlivcům ale na základě jejich náboženské příslušnosti. To by vedlo k diskriminaci podle náboženského vyznání. Jako další důvod uvedl ESPL fakt, že strana, která směřuje k nastolení šarí'y, nemůže být považována za sdružení existující v souladu s demokratickými ideály, na kterých stojí celá Evropská Listina práv a svobod. Toto rozhodnutí lze zobecnit tak, že **v demokratické zemi je nepřípustné působení skupin, které by chtěly zavést šarí'u.** Zde se nabízí jedna z cest, jak posuzovat ústavnost islámských stran a sdružení – zjišťováním jejich postoje k šarí'y.¹⁹⁴

V oblasti **terorismu** se prvním speciálním mezinárodněprávním dokumentem stala Úmluva o trestných a některých jiných činech spáchaných na palubě civilních letadel (**Tokijská úmluva**), která vstoupila v platnost v roce 1969. O dva roky později vstoupila v platnost Úmluva o potlačení protiprávního zmocnění se letadel (**Haagská úmluva**), v roce 1991 byla v Montrealu přijata Úmluva o označování plastických trhavin pro účely jejich identifikace (cílem byla kontrola a omezování používání neoznačených a neodhalitelných plastických trhavin), v roce 1997 byla přijata **Mezinárodní úmluva o potlačení teroristických bombových útoků** a v roce 1999 velmi důležitá **Mezinárodní úmluva o potlačení financování terorismu.**¹⁹⁵ K zásadní aktivizaci v oblasti protiteroristických strategií došlo po 11. září 2001. USA aplikuje nekompromisní přístup - s teroristy nejedná, s teroristy bojuje. Strategie evropského typu spočívají na snaze o dialog a s co největším dodržováním lidských práv, a to i v případě boje s terorismem.¹⁹⁶ V rámci **Evropské unie je boj s terorismem** zakotven přímo ve **třetím pilíři** (hlava VI Ustanovení o policejní a soudní spolupráci v trestních

¹⁹³ Černý Petr. *Právní ochrana před extremismem*. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 72-73.

¹⁹⁴ Černý Petr. *Právní ochrana před extremismem*. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 96-97.

¹⁹⁵ David, Vladislav a kol. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. Praha: Leges, 2008, s. 359-367.

¹⁹⁶ Píkna, Bohumil. *Mezinárodní terorismus a bezpečnost Evropské unie*. Praha: Linde, 2006, s. 33.

věcech) a některá opatření zasahují též do oblasti **druhého pilíře** (hlava V Ustanovení o společné zahraniční a bezpečnostní politice). Mezi hlavní politické protiteroristické nástroje Unie patří **Haagský program, Evropská bezpečnostní strategie, Akční plán Unie na boj proti terorismu** a dokument **Prohlášení k boji proti terorismu**. Právní nástroje jsou zaměřeny na oblast policejní spolupráce, preventivních opatření, justiční spolupráce a civilní ochrany (**Eurojust, Europol, Evropský zatýkací rozkaz, společné vyšetřovací týmy, opatření k určení teroristických organizací a teroristů**).¹⁹⁷

Jan Ondřejka ve své práci obecně rozlišuje dva typy motivací teroristických organizací působících na evropské půdě. Prvním motivem je **protest** – násilná opozice proti politickému a vojenskému vlivu USA a jejich spojencům ve světě. Projevuje se atentáty na symboly západní společnosti jako byly například atentáty z 11. září 2001 v USA nebo 11. března 2004 v okolí Madridu. Do druhého typu motivace je **úsilí vnutit islámskému světu fundamentalistické černobílé vidění světa**. Cílem pak jsou vládní i soukromé instituce evropských států v muslimských zemích nebo místní muslimské vládní autority, jež spolupracují s euro-americkou kulturou.¹⁹⁸

V **Akčním plánu boje proti terorismu** (schválený Evropskou Radou 21. září 2001) EU označila boj s terorismem za svůj prioritní cíl, přičemž odmítla klást rovnítko mezi fanatické teroristy a muslimský svět.¹⁹⁹ Evropská unie disponuje svým **koordinátorem pro boj s terorismem** Gijse de Vriese. Jeho úřad však nemá nástroj, aby přiměl vlády k systematické výměně zpravodajských poznatků a informací nezbytných pro účinný zásah proti teroristickému útoku.²⁰⁰

Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU znamená, že každý členský stát si zachovává vlastní zahraniční i obrannou politiku a zároveň se zavazuje, že ve své politice bude přihlížet ke společně dohodnutým postupům v rámci Unie.²⁰¹ Česká Republika je smluvní stranou jedenácti sektorálních protiteroristických smluv, přičemž jediným relevantním protiteroristickým nástrojem, který jsme ratifikovali, je **Úmluva o potlačování financování terorismu**. Jedná se zatím o nejdokonalejší mezinárodní instrument k boji proti terorismu, zavádí nový trestný čin financování terorismu a nepřímou podává první moderní a široce akceptovanou definici terorismu.²⁰²

¹⁹⁷ Píkna, Bohumil. *Mezinárodní terorismus a bezpečnost Evropské unie*. Praha: Linde, 2006, s. 271.

¹⁹⁸ Ondřejka, Jan. *Muslimové a evropská bezpečnost*. Obrana a strategie [online]. 2004. Dostupný z <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/archiv/rocnik-2004/1-2004/muslimove-a-evropska-bezpecnost.html>

¹⁹⁹ Danics, Štefan. *Politologické problémy světové politiky II*. Praha: PAČR, 2005, s. 82.

²⁰⁰ Píkna, Bohumil. *Mezinárodní terorismus a bezpečnost Evropské unie*. Praha: Linde, 2006, s. 33.

²⁰¹ Píkna, Bohumil. *Mezinárodní terorismus a bezpečnost Evropské unie*. Praha: Linde, 2006, s. 217.

²⁰² Píkna, Bohumil. *Mezinárodní terorismus a bezpečnost Evropské unie*. Praha: Linde, 2006, s. 53-54.

4. APLIKAČNÍ ČÁST 1:

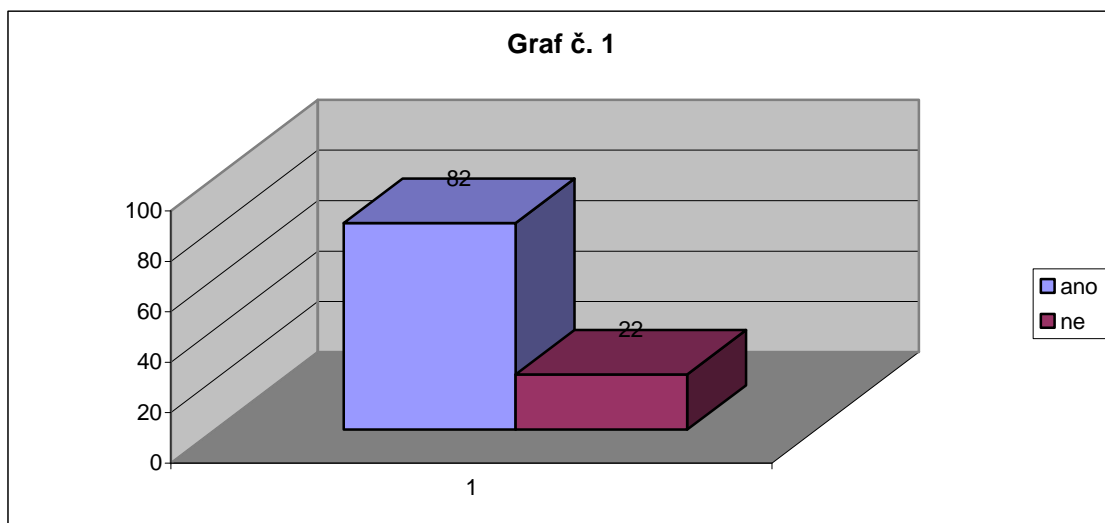
Vyhodnocení dotazníkového šetření

V souvislosti s výzkumem možností prevence islámského extremismu na území Evropské unie jsem provedla průzkum názorů české veřejnosti na islámský extremismus. Kromě jiných otázek mne zajímalo, jaké významy přiřkládají respondenti prevenci či represí v boji s islámským extremismem. Cílem bylo potvrdit či vyvrátit tuto **hypotézu:**

„Respondenti, kteří získávají informace o islámu a muslimech (i) z jiných zdrojů než pouze z masmédií, považují PREVENCI za účinnější nástroj v boji s islámským extremismem na území EU, než jeho REPRESI“.

Za nezávislou proměnou považuji „získávání informací z jiných zdrojů než z masmédií“ a závislou proměnou „preferenci prevence či represe v boji s islámským extremismem“. Sběr dat probíhal metodou dotazníkového šetření a to v rámci průzkumu v terénu. Celkový počet respondentů je 104. Respondenti byli osloveni osobně či emailem. Autorka si nevyhrazuje právo zobecňovat výsledky tohoto malého šetření na celou českou populaci, a to z důvodu malého počtu respondentů. Hlavními cíli tohoto průzkumu bylo vytvoření si alespoň základní představy o názorů české veřejnosti na problematiku islámského extremismu a naučit se pracovat s metodou dotazníkového šetření. V neposlední řadě z průzkumu vplynuly další otázky, které by autorka v budoucnu ráda realizovala v dalším výzkumu na toto téma. Dotazník je sestaven ze 12 uzavřených otázek. Respondenti měli možnost volby jedné či maximálně dvou položek u každé otázky. Bylo rozdáno celkem 190 dotazníků, vrátilo se vyplněných 110, platných bylo 104. Vzhledem k časovým a finančním možnostem byl vzorek získán výběrem dostupným. Získávání dat probíhalo za použití kvantitativních statistických metod. S ohledem na cíl mého výzkumu jsem při jeho vyhodnocování použila položkovou analýzu. Výsledky byly zpracovány do sloupcových grafů a okomentovány s důrazem na kvalitativní interpretaci zjištěných výsledků. Kompletní dotazník je k nahlédnutí v Příloze č. 5. Souhrn odpovědí respondentů zpracovaný v tabulce je k dispozici v Příloze č. 6.

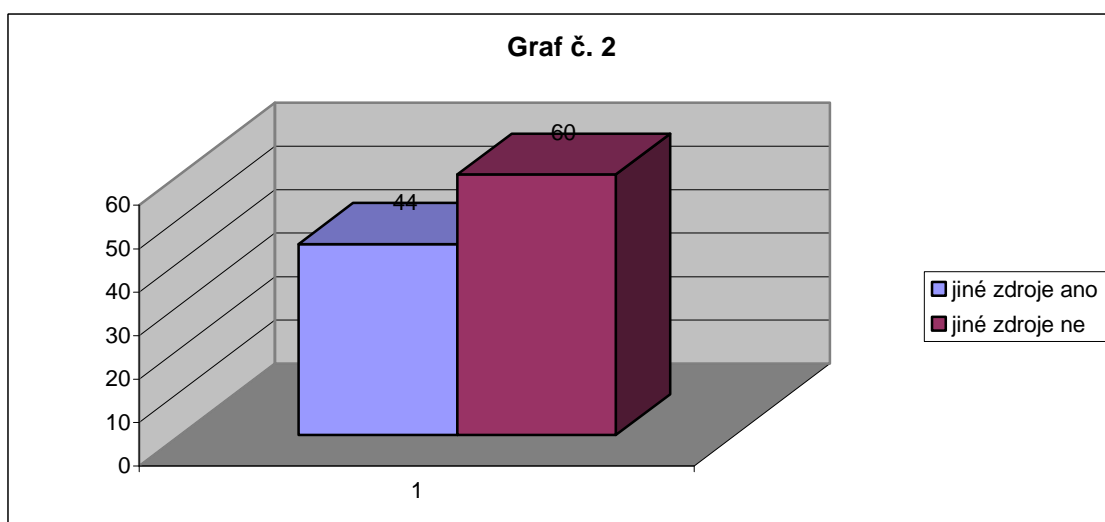
Otázka č. 4: Získáváte informace o islámu a muslimech z masmédií (TV, neodborné noviny a časopisy, rozhlas, internet)? Odpovědi: a) ano; b) ne

Komentář ke grafu č. 1:

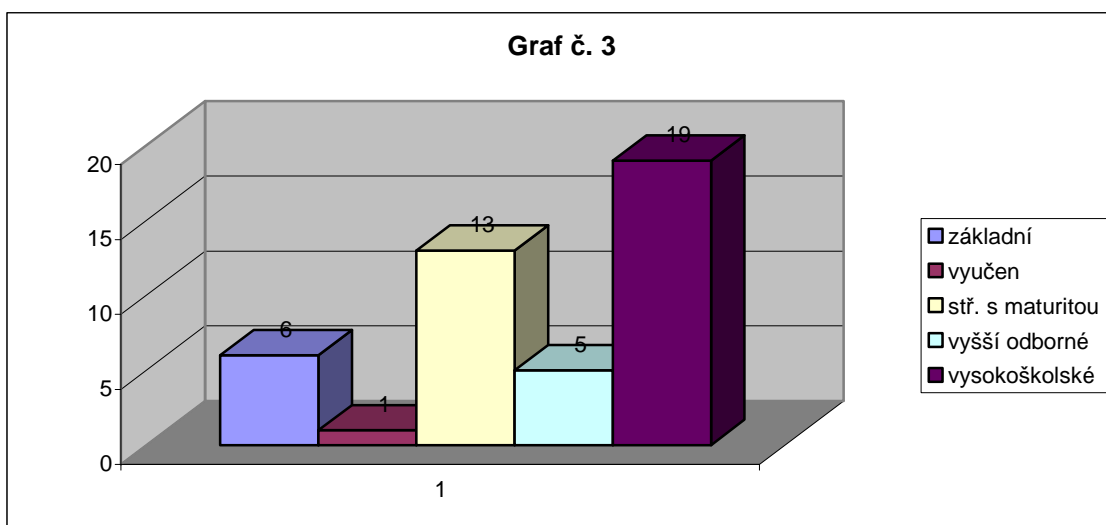
82 ze 104 respondentů, tj. 78,85%, přijímá informace o islámu a muslimech z masmédií. Ostatní respondenti nezískávají tyto informace z masmédií nebo je nezískávají vůbec.

Otázka č. 5: Získáváte informace o islámu a muslimech (i) z jiných zdrojů než z masmédií? Odpovědi: a) ano; b) ne

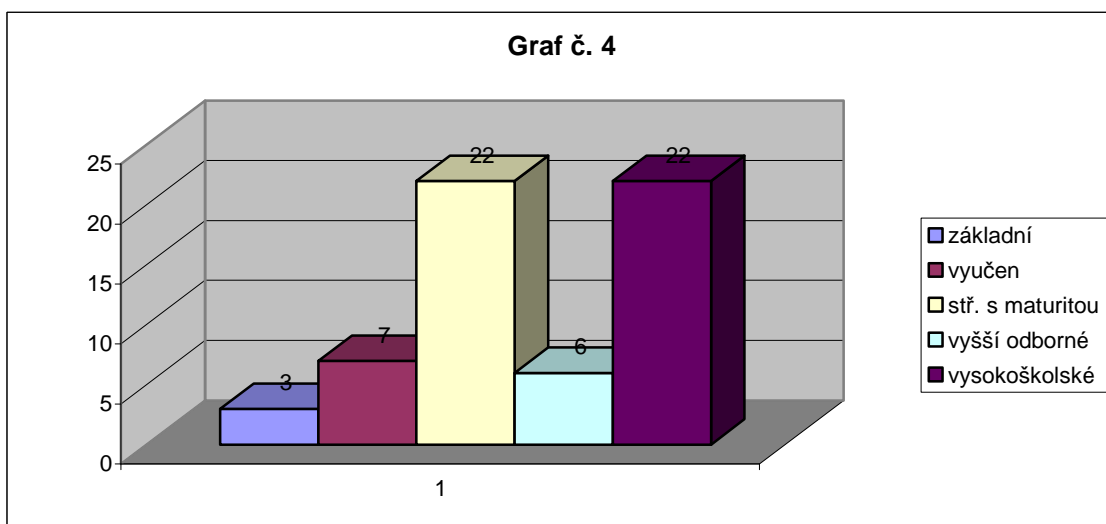
Komentář ke grafu č. 2:

Menšina respondentů, tj. 42, 3%, získává informace o islámu a muslimech (i) z jiných zdrojů než z masmédií. Toto procento tedy zahrnuje respondenty, kteří získávají informace o islámu a muslimech pouze ze zdrojů mimo masmédií a respondenty, kteří tyto zdroje informací užívají vedle masmédií.

Komentář ke grafu č. 3:

*Tento graf podrobněji rozebírá respondenty, kteří **získávají** informace o islámu a muslimech (i) z jiných zdrojů než z masmédií, a to podle jejich vzdělání. Tuto skupinu tvoří nejvíce respondenti s vysokoškolským vzděláním (19).*

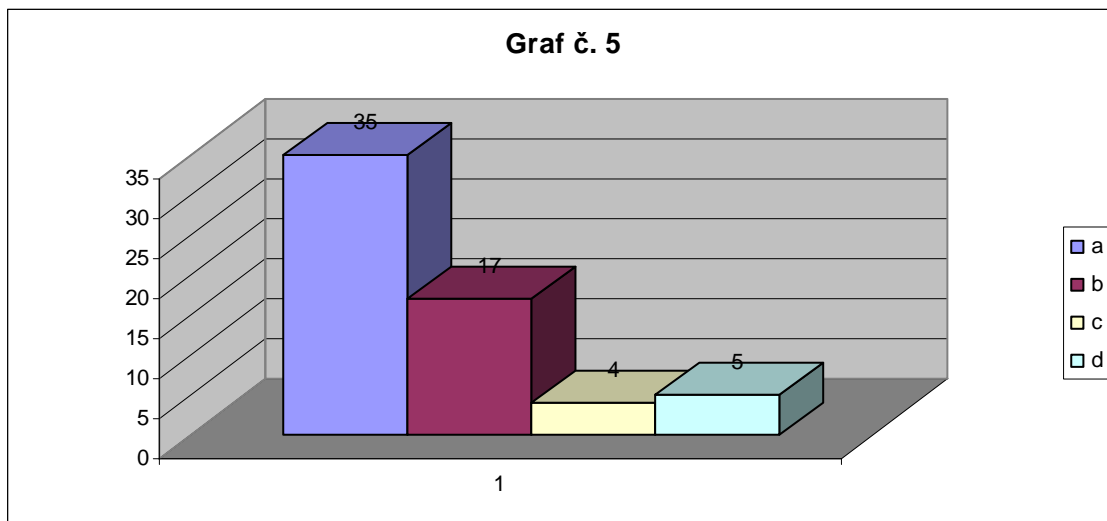

Komentář ke grafu č. 4:

*Tento graf rozebírá respondenty, kteří **nezískávají** informace o islámu a muslimech (i) z dalších zdrojů než z masmédií, a to podle jejich vzdělání. Nejvíce je tato skupina tvořena lidmi s vysokoškolským vzděláním (22) a středním s maturitou.*

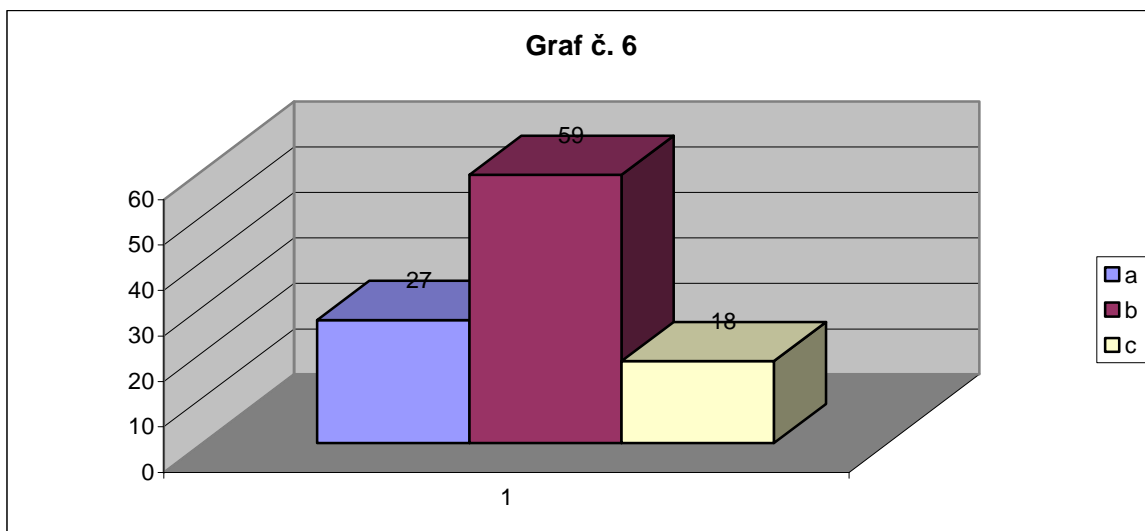
Otázka č. 6: Z jakých dalších zdrojů kromě masmédií nejčastěji získáváte informace o islámu a muslimech? Odpovědi: a) publikace neodborné; b) publikace odborné; c) vzdělávací zařízení; d) osobním kontaktem s muslimy či islámskými zařízeními

Komentář ke grafu č. 5:

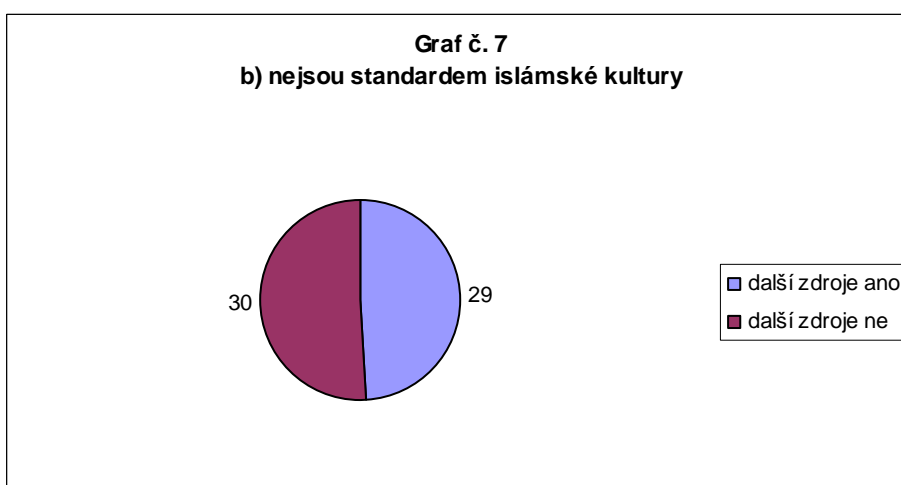
Respondenti mohli vybrat dvě volby současně. Respondenti, kteří získávají informace o islámu a muslimech (i) z jiných zdrojů než z masmédií, nejčastěji užívají jako zdroje publikace neodborné (57%). Odborné publikace užívá 27,87% respondentů, osobním kontaktem s muslimy či islámskými sdruženími získává informace 8,20% respondentů a ze vzdělávacích zařízení tyto informace získává pouze 6,56 % respondentů.

Otázka č. 7: Jaký je váš názor na extrémní jevy (náboženský fundamentalismus, extremismus, terorismus) v islámském světě a kultuře? Odpovědi: a) jsou standardem islámské kultury; b) nejsou jejím standardem, jedná se o okrajové jevy; c) nevím

Komentář ke grafu č. 6:

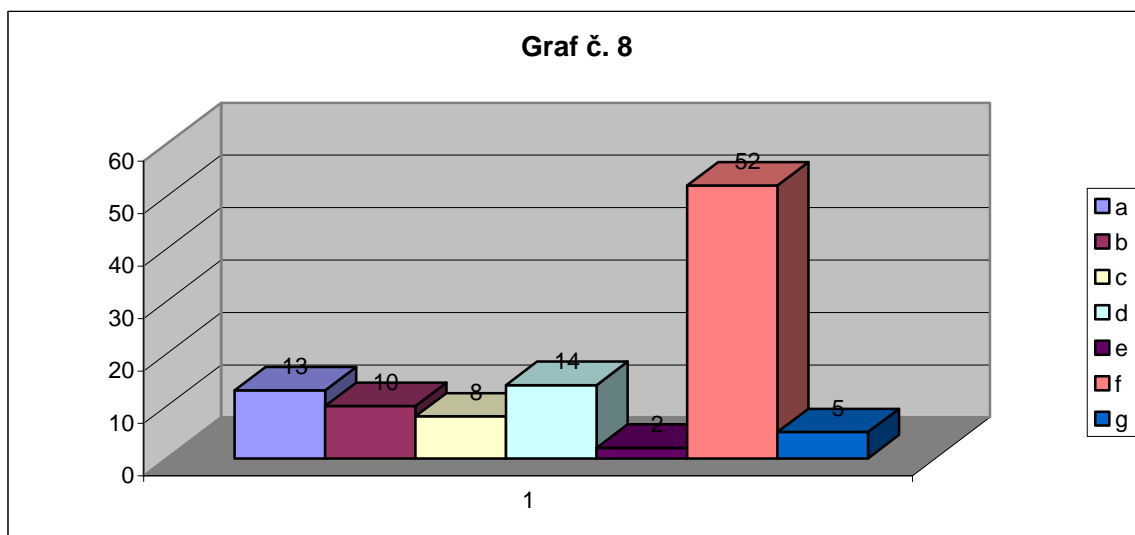
59 respondentů, tj. 56, 73%, se domnívá, že extrémní jevy v islámském světě nejsou standardem islámské kultury, 25,96 % respondentů vyjádřilo názor, že extrémní jevy jsou standardem islámské kultury a 17,3% respondentů v této otázce neví.

Komentář ke grafu č. 7:

Tento graf znázorňuje respondenty, kteří vyjádřili názor, že extrémní jevy **nejsou standardem** islámské kultury. Zajímalo mne, zda tento názor zastávají více lidé, kteří získávají informace o muslimech (i) z jiných zdrojů než z masmédií. Výsledek byl zajímavý, neboť se ukázalo, že tento názor téměř ve stejném poměru zastávají lidé, kteří získávají informace pouze z masmédií a lidé, kteří užívají (i) jiné zdroje.

Otázka č. 8: V čem si myslíte, že spočívá hlavní příčina islámského extremismu na území Evropské unie? Odpovědi: a) v náboženství; b) příčiny vidím v psychice jednotlivců; c) v socio-ekonomických příčinách; d) kulturní odlišností východu a západu; e) v nedostatečné legislativě v oblasti extremismu; f) kombinací výše uvedených příčin; g) nevím

Komentář ke Grafu č. 8:

Polovina respondentů, tj. 52 % (52 ze 104) vidí příčiny islámského extremismu na území Evropské unie v kombinaci výše uvedených příčin;

v kulturní odlišnosti východu a západu vidí hlavní příčinu 13,46% respondentů;

v náboženství vidí hlavní příčinu 12,5 % respondentů;

v psychice jednotlivců vidí hlavní příčinu 9,61% lidí;

v socio-ekonomických podmínkách 7,69 % lidí;

na tuto problematiku nemá názor 4,8 % respondentů;

nejméně respondentů (1,92%) vidí hlavní příčinu v islámském extremismu v nedostatečné legislativě v oblasti extremismu

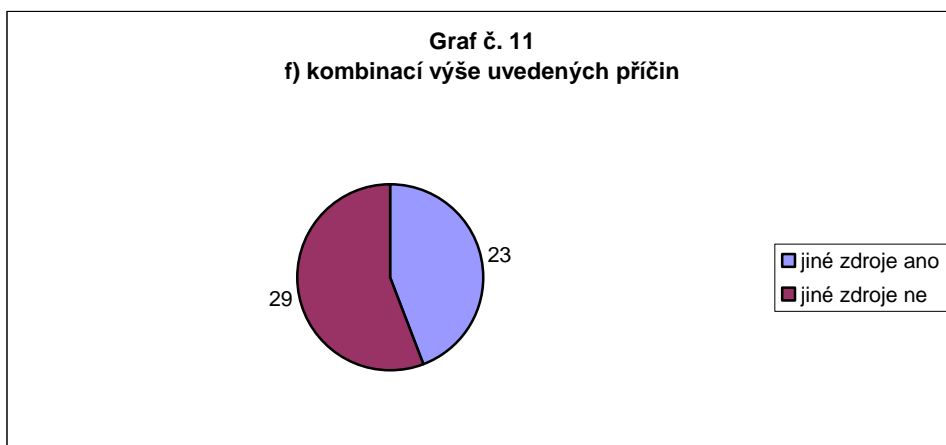
Komentář ke grafu č. 9:

*Tento graf znázorňuje respondenty, kteří volili odpověď **a) náboženství** a to podle toho, zda získávají informace o islámu a muslimech (i) z jiných zdrojů než z masmédií. Většina lidí (69,23%), kteří zvolili tuto odpověď nezískává informace o islámu a muslimech z jiných zdrojů než z masmédií.*

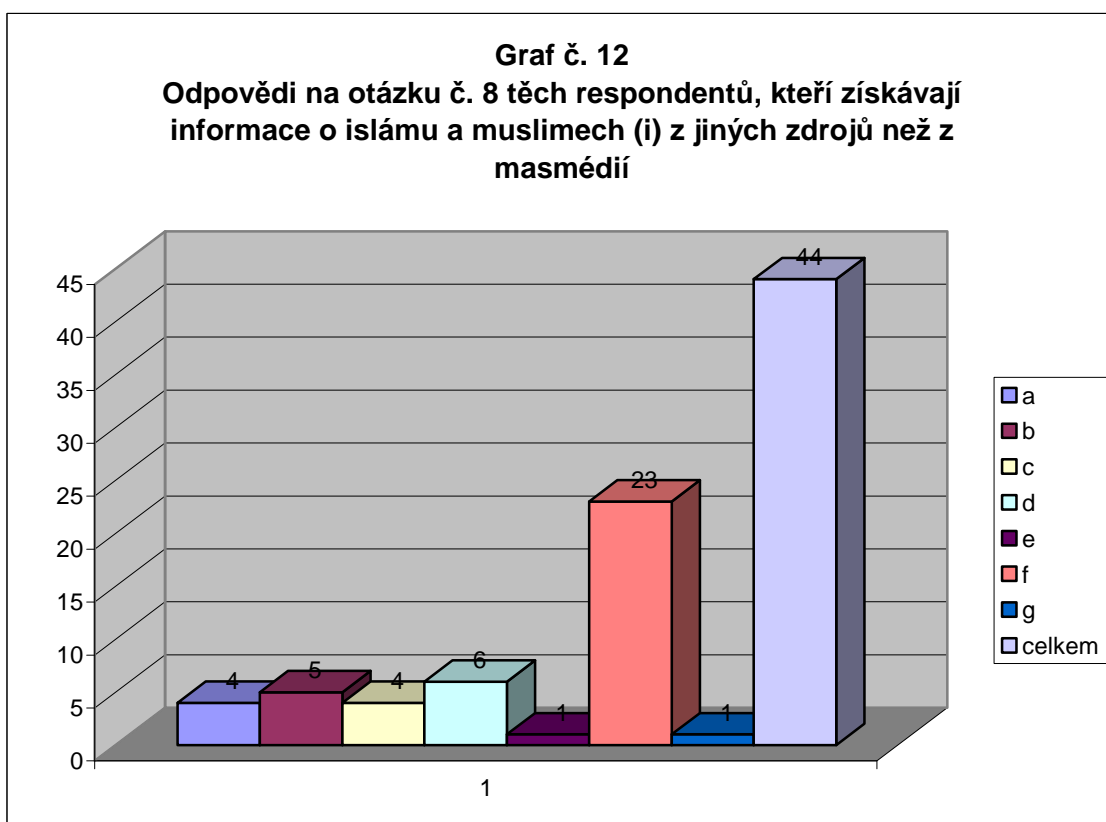
Komentář ke grafu č. 10:

*Tento graf znázorňuje respondenty, kteří volili odpověď **d) kulturní odlišností východu a západu**. 69,23% respondentů kteří zvolili tuto odpověď nezískává informace o islámu a muslimech (i) z jiných zdrojů než z masmédií.*

Komentář ke Grafu č. 11:

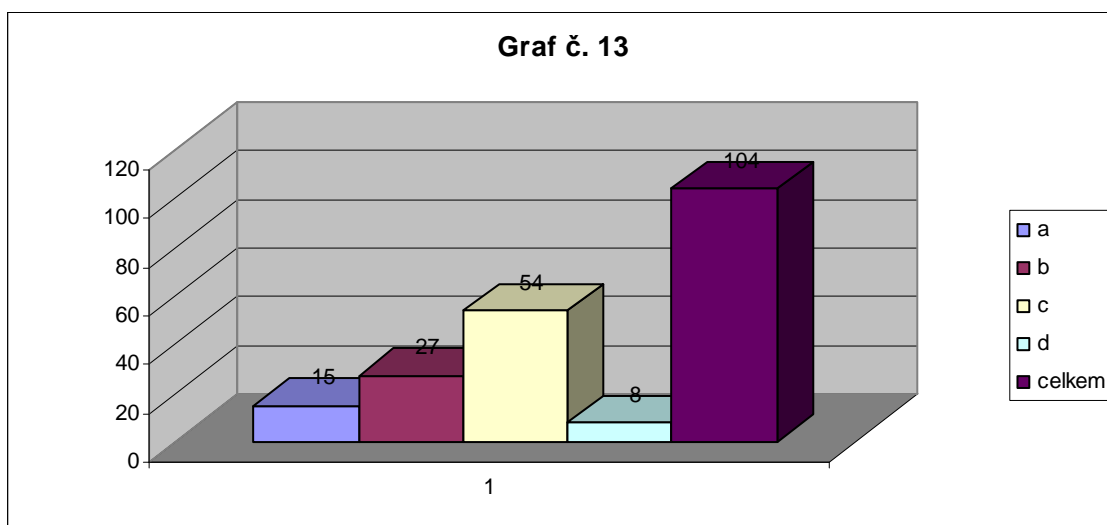
Tento graf znázorňuje respondenty, kteří volili odpověď f) kombinací výše uvedených příčin

Komentář ke grafu č. 12:

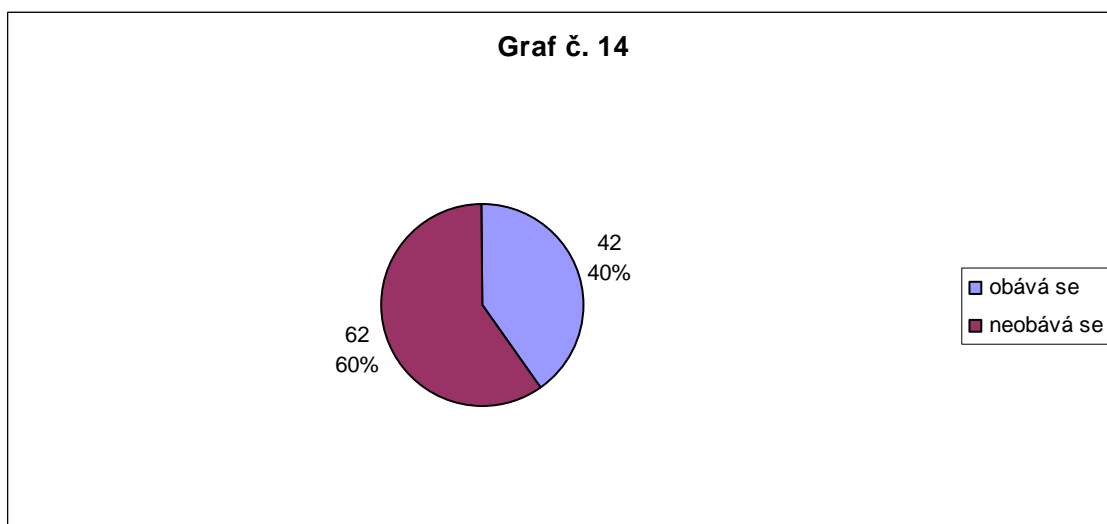
Tento graf znázorňuje odpovědi na příčiny islámského extremismu těch respondentů, kteří získávají informace o islámu a muslimech (i) z jiných zdrojů než z masmédií. Většina dotázaných (23 respondentů, tj. 52,27%) se domnívá, že příčiny islámského extremismu na území Evropské unie spočívá ve více jak dvou výše uvedených příčin.

Otázka č. 9: Obáváte se případných extrémních projevů ze strany muslimů na našem území? Odpovědi: a) rozhodně ano; b) spíše ano; c) spíše ne; d) rozhodně ne

Komentář ke grafu č. 13:

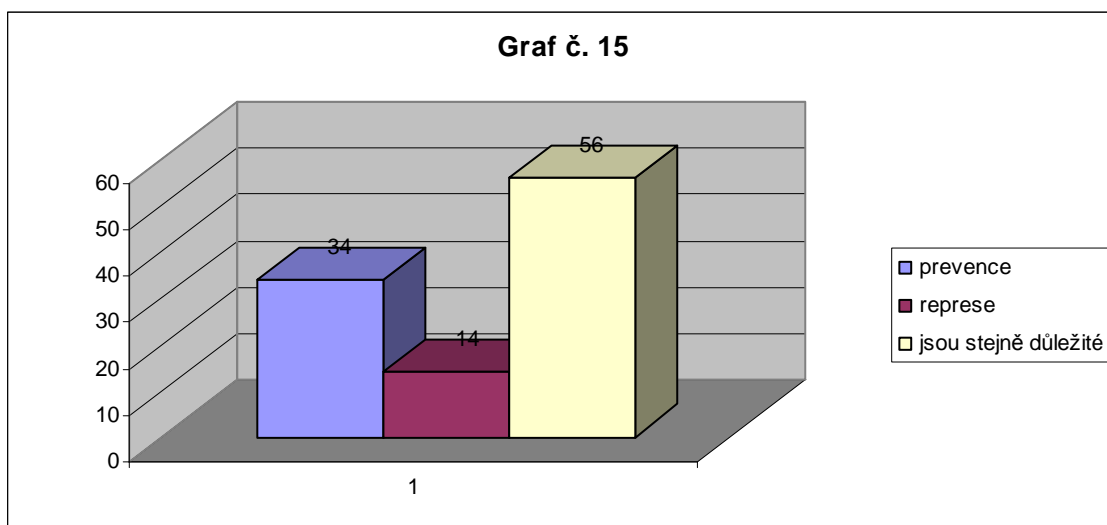
Většina respondentů, tj. 51,92 % spíše nemá obavy z případných extrémních projevů muslimů na našem území.

Komentář ke grafu č. 14:

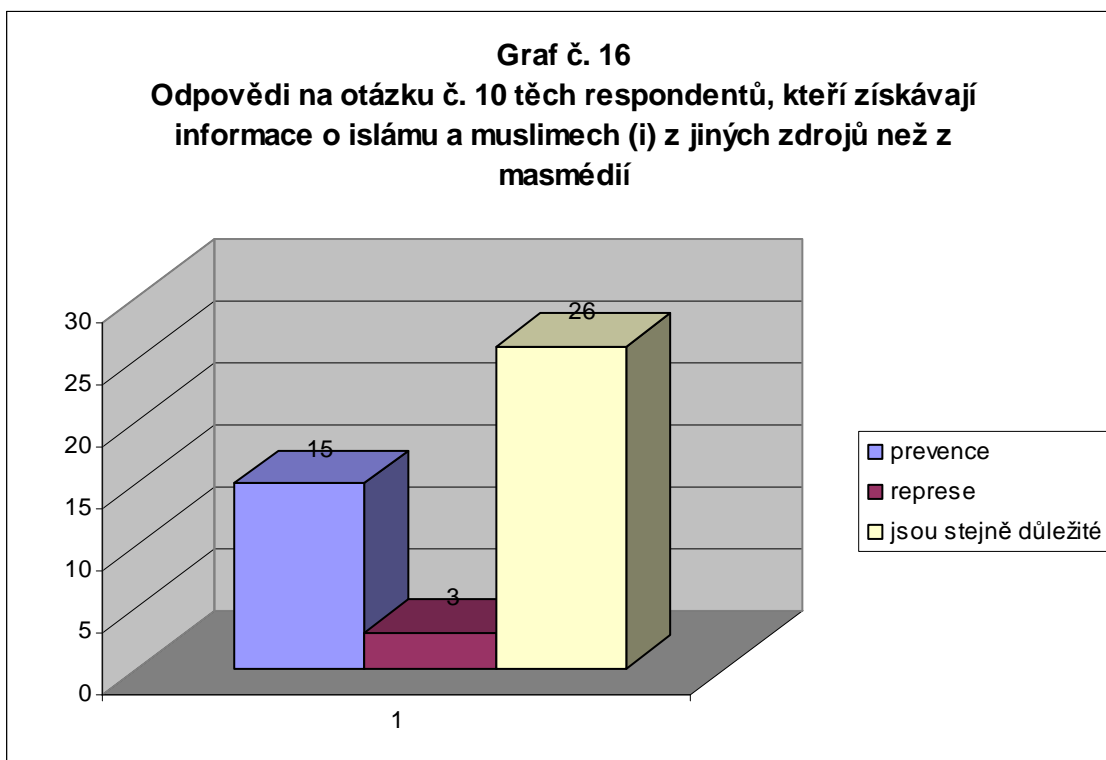
Pokud sečteme kladné a záporné odpovědi, vyjde nám, že 60% respondentů se neobává a 40% respondentů se obává případných extremistických projevů ze strany českých muslimů.

Otázka č. 10: Jaké strategie jsou podle vás v boji s islámským extremismem na území EU účinnější? Odpovědi: a) prevence; b) represe; c) jsou stejně důležité

Komentář ke grafu č. 15:

32,69% respondentů považuje prevenci za účinnější strategii v boji s islámským extremismem na území EU; 13,46% respondentů preferuje represivní strategii a větší polovina respondentů 53,84% respondentů považuje preventivní i represivní strategii za stejně důležité.

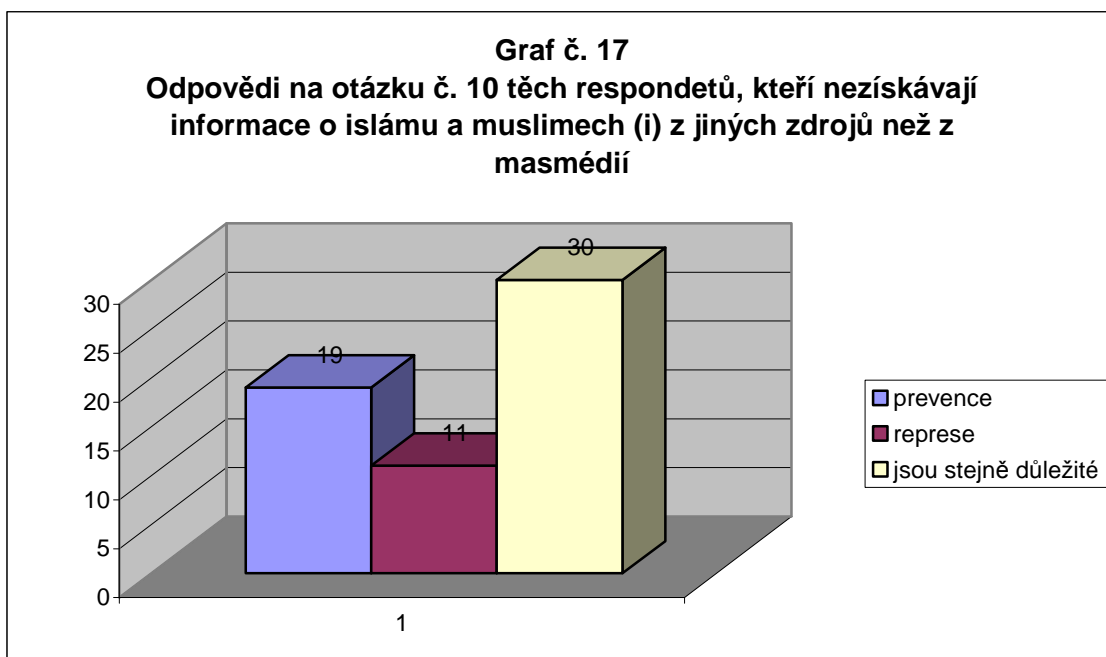

Komentář ke Grafu č. 16:

59% dotázaných považuje preventivní represivní strategie v boji s islámským extremismem za stejně důležité. Prevenci považuje za účinnější 34% dotázaných; represí považuje za účinnější 6,81% dotázaných.

Tento graf **potvrzuje** moji **hypotézu**, že respondenti, kteří získávají informace (i) z jiných zdrojů než z masmédií preferují prevenci před represí. Prevenci upřednostňuje 15 respondentů, represe 3 dotazování a za stejně důležité tyto strategie považuje 26 dotázaných. Nadpoloviční většina lidí (59%) preferuje jak prevenci tak represí, pouze prevenci preferuje 34% a pouze represí preferuje pouze 6,81% respondentů.

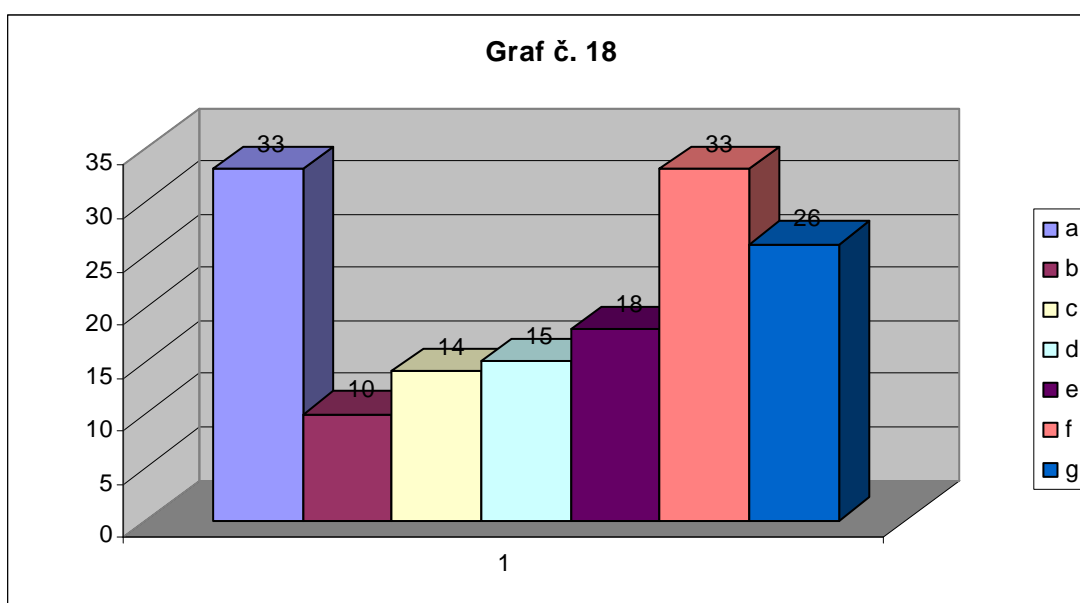

Komentář ke Grafu č. 17:

Tento graf znázorňuje odpovědi na otázku strategie v boji s extremismem těch respondentů, kteří nezískávají informace o islámu a muslimech z jiných zdrojů než z masmédií. 50% dotázaných považuje prevenci i represí za stejně důležité strategie v boji s islámským extremismem na území EU; 31,67% preferuje pouze prevenci a 18,33% respondentů preferuje pouze represí.

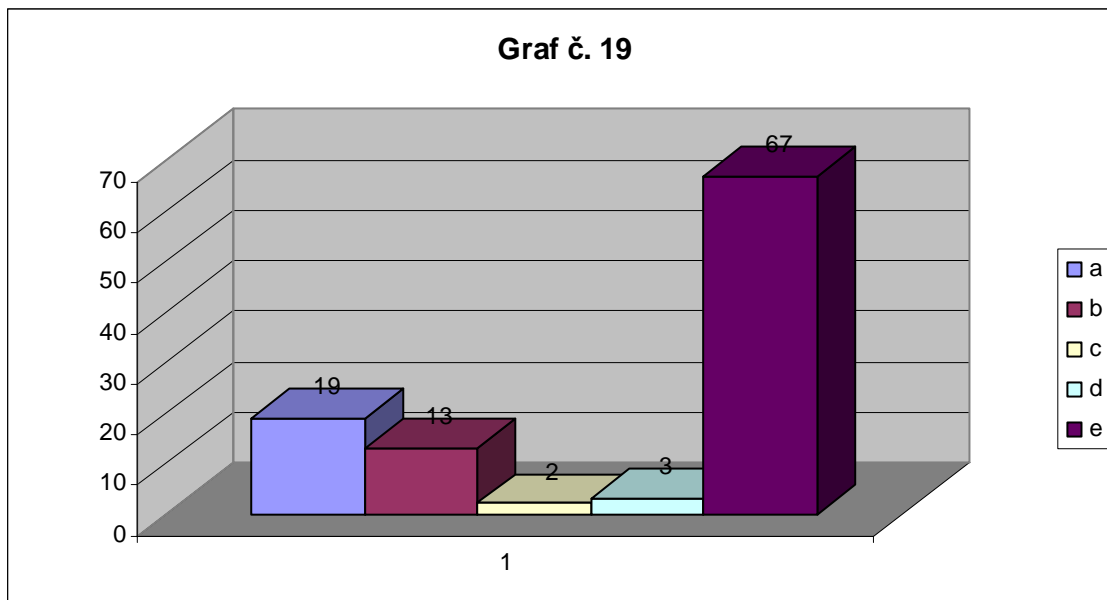
Otázka č. 11: Na čem by podle Vás měla prevence na území Evropské unie především spočívat (vyberte max. 2 možnosti)? Odpovědi: a) v posilování multikulturní výchovy na školách; b) v navazování kontaktů vysokých představitelů státu s hlavami muslimských sdružení a jejich zapojování do veřejných diskusí; c) v sociální a ekonomické pomoci muslimským migrantům, která by měla podporovat jejich maximální možnou integraci do domácí společnosti; d) v podpoře umírněných islámských sdružení a škol; e) podpoře multikulturních pořadů v masmédiích, která by přinášela objektivní informace o různých kulturách a náboženstvích; f) ve sjednocení legislativy zemí EU v otázce extremismu; g) kombinací více jak dvou výše uvedených příčin

Komentář ke Grafu č. 18:

Respondenti měli v této otázce možnost vybrat dvě volby, proto součet odpovědí převyšuje celkový počet respondentů. Respondenti se v této otázce nejvíce přiklonili k volbě a) posilování multikulturní výchovy ve školách a k volbě f) sjednocení legislativy zemí v otázce extremismu a to stejným procentuálním dílem 23,4%. Třetí nejčastější volba byla za g) kombinace více jak dvou výše uvedených metod, která získala 18,43% z celkového počtu odpovědí.

Otázka č. 12: Jaký jste se cítil/-a během vyplňování tohoto dotazníku? Odpovědi: a) spíše příjemně; b) spíše nepříjemně; c) velmi příjemně; d) velmi nepříjemně; e) neutrálně

Komentář ke Grafu č. 19:

Tato otázka měla za cíl objevit případné xenofobní postoje respondentů. Většina respondentů (62,85%) odpověděla, že se při vyplňování dotazníku cítilo neutrálně, což neukazuje na xenofobní tendence respondentů.

Shrnutí

Cílem provedení tohoto sociologického šetření bylo utvořit si představu o názorech české veřejnosti na islámský extremismus, potvrdit či vyvrátit hypotézu a naučit se pracovat s metodou dotazníkového šetření. Jsem si vědoma, že vzorek 104 respondentů nemá vysokou validitu, proto se nesnažím o širší zobecňování závěru šetření na celou českou populaci.

5. APLIKAČNÍ ČÁST 2:

Preventivní návrhy zaměřené proti rozvoji islámského extremismu v České republice

V této kapitole především zobecňuji zkušenosti zemí Evropské unie s islámským extremismem a aplikuji je na podmínky v České republice. V rámci kompetencí Sociální pedagogiky zde navrhuji opatření, která by měla zamezit vzniku radikálních forem islámu na našem území. Zmiňuji také některá další praktická opatření, která navrhuji i jiní autoři (Baršovi, Topinka).

V oblasti přistěhovalecké politiky prošla Česká republika po roce 1989 zrychleným vývojem. Dnes stojí před stejnými problémy jako západoevropské země. Přestože v mnoha aspektech tvorby imigračních a integračních politik jsme na srovnatelném stupni vývoje, schází nám stále celková koncepce této problematiky. Česká imigrační politika je stále do značné míry úřední záležitostí a jen málo otevřená veřejnému dialogu a normálnímu politickému procesu, jako je tomu v západní Evropě. U nás chybí jasně určený orgán, který by měl za úkol formulovat a koordinovat přistěhovalecké strategie. V současnosti tato problematika spadá především do resortů ministerstva práce a sociálních věcí a ministerstva vnitra. Chybí jakýsi střežový orgán, který by je v této činnosti vedl a koordinoval.

Z médií poslední dobou často slyšíme o „stárnutí české populace“ a hrozící krizi důchodového systému. Odborníci se shodují na tom, že imigrace nemůže vyřešit tento problém, ale může ho částečně kompenzovat a krizi zpomalovat. Jako vhodná strategie se jeví (1) **imigraci regulovat**. Baršovi v knize *Přistěhovalectví a liberální stát* navrhuji **selektovat typ a počet přistěhovalců, který naše ekonomika a společnost potřebuje**. Hovoří o „lákání mozků“. Trvalé usídlení by podle nich měl stát podporovat u těch pracovních imigrantů, kteří splňují minimální kritéria z hlediska vzdělání a schopnosti integrace. Stát by naopak neměl podporovat usazování pracovních migrantů vykonávajících nízké kvalifikované práce, protože to přináší riziko společenské a etnické segregace.

Důležitým aspektem **efektivní imigrační politiky** je (2) **jednoduchost a transparentnost systému**. V případě pracovní migrace již jsou některé kroky směrem k one-stop-government (spojení řízení o udělení povolení k práci s povolením

k pobytu). **Konečným cílem by měl být systém, který by tak vyřadil ze hry různé - často nelegální - zprostředkovatele z procesu získávání povolení k pobytu a zaměstnávání zahraničních pracovníků.**

Jedním z dalších možných opatření, o kterých Baršovi hovoří, a které se rovněž dají aplikovat na specifické podmínky muslimské diaspory, by bylo navrzení určité (3) **společenské smlouvy**, která skýtá práva a povinnosti pro obě strany – stát i imigranty. **Tato smlouva by měla přistěhovalce začleňovat ne do jedné z etnických komunit ale do českého občanského národa.** Nutnou podmínkou by bylo osvojení si jazyka a základních kulturních dovedností nezbytných k zapojení do české společnosti a přijetí jejich základních hodnot. Výměnou za toto pak stát musí garantovat lidská a občanská práva přistěhovalců včetně možnosti udržovat specifické kulturní a náboženské tradice (pokud neporušují lidská práva a české zákony). Dnes více než jindy je jasné, jak nedostatečná integrace (především jazyková) odsouvá imigranty na okraj společnosti. **Etnická odlišnost se tak překrývá se sociálním vyloučením.** To následně vytváří živnou půdu pro vznik pocitů odcizení a tendence k extremistickému či kriminálnímu jednání u imigrantů a růst xenofobie ve většinové společnosti.

Podstatné také je, abychom národní bezpečnostní strategie nezaměřovali pouze na vnějšího nepřítele, ale abychom stejně důslední byli v otázce **vnitřní bezpečnosti**. Nejeftivnějším prostředkem je, podle mého názoru, (4) **prevence**. Konkrétně by nám mělo jít o to, aby v naší zemi vůbec nevznikaly podmínky pro rozvoj fundamentalistického, popř. extremistického smýšlení. Prevence jakýchkoli sociálně patologických jevů je vždy efektivnější než konsolidování jejich následků. Zajisté je užitečné nabízet muslimským imigrantům škálu služeb zaměřených na jejich specifické životní podmínky. Jedná se o (5) **efektivní jazykové kurzy a poradenské služby** (právního, psychologického, sociálního, zdravotního charakteru či pomoc tlumočnicků), které na našem území již v menší míře existují (např. *Poradna pro integraci, Centrum pro integraci cizinců, Organizace pro pomoc uprchlíkům*). Do budoucna je důležité, aby tyto aktivity neoslabily a **nezůstaly jen na bedrech islámských společenství**. (6) **Integrační centra** by neměla být záležitostí pouze největších měst ale měla by být rozvíjena na úrovni regionů.

Také nezapomínejme na problematiku diskriminace. K tomu, aby u imigrantů nerostla nezaměstnanost, která svádí ke vstupu do extremistických hnutí, je zapotřebí, aby přistěhovalci nebyli v hledání práce diskriminováni. Tato metoda se ukázala jako velmi účinná v Severním Irsku, kde platí tvrdá (7) **antidiskriminační politika**

v otázkách zaměstnávání a vzdělávání. Žadatelé o práci mají nárok na odškodné od společností, pokud jimi byli opakovaně diskriminováni. Cílem tohoto opatření bylo původně odradit mladé katolíky od vstupu do IRA.

Obecně pro Česko platí z velké části to, co pro zbytek Evropy. (8) **Státem uznat a podporovat muslimská společenství prosazující umírněné a nenásilné formy islámu.** Logika věci spočívá v tom, že je nesporně výhodnější, aby umírněná islámská společenství podporoval stát a zajistil si tak nad nimi částečnou kontrolu, než aby byly financovány ekonomicky silnými zeměmi spojenými s terorismem. Nutno dodat, že v ČR zatím žádné netolerantní proudy islámu nebudí a jednalo by se tedy čistě o preventivní opatření. Jako užitečné se rovněž jeví (9) **zapojovat samotné muslimy do imigračních a integračních strategií země.**

(10) V neposlední řadě by **stát neměl tolerovat existenci jakýchkoli sdružení, která porušují českou ústavu.** V tomto bodě máme značné nedostatky konkrétně v potírání různých politických extremistických hnutí. Svoboda shromažďování a projevu nemá podle mého laického názoru být nadřazena jiným lidským právům.

Topinka ve své práci zmiňuje, že čeští **muslimové-konvertité** jsou muslimy akceptováni a mohou být v budoucnu **prostředníkem mezi diasporou a většinovou společností.** Stát by jejich pozici mohl využít pro usnadnění procesu integrace nově přichozích muslimů. Topinka se také zmiňuje o velkém zájmu muslimů o **vzdělávání** svých potomků. Stát by toho měl využít a všestranně je v tom podpořit, neboť, jak jsem již uvedla, vzdělanost a s ní spojené lepší socio-ekonomické podmínky je jednou z hlavních prevencí extremismu.

Závěr

Islám je, podle mého názoru, náboženství jako každé jiné. Podobně jako ostatní světová monoteistická vyznání ošetřuje otázky duchovního i praktického života, otázky míru i boje. De facto každý náboženský systém připouští možnost války a toto téma v rámci své dogmatiky rozvíjí. Dnešní vyhlášení takzvané svaté války nekompetentními islamistickými vůdci je však s přihlédnutím k islámské věrouce naprosto scestné. Za prvé je k tomuto kroku oprávněn pouze vladař země se souhlasem nejvyšší rady duchovních (ulamá) a za druhé tyto uchýlené extremistické skupiny zcela popírají ony podmínky, za jakých je možno džihád vést. Zastřešují se Koránem, ale ve skutečnosti ho svým chováním popírají a zneužívají. Jakmile si toto Evropa uvědomí, teprve začne skutečná prevence extremismu.

Ani jednomu z velkých monoteistických náboženství se nevyhnuly světské ambice jejich představitelů, kteří se více jako duchovní projevovali jako politici. Islám dnes funguje jako prostředek k dosažení různých cílů, přičemž jeho sociální a duchovní úkoly jsou stále méně brány na zřetel. Stále častěji je užíván na jedné straně jako prostředkem k vyjádření nespokojenosti a frustrace obyčejných lidí a uspokojování politických ambicí vůdců na straně druhé. Ať už vzpomeneme teroristické útoky v Madridu ze září 2004, vraždu Theo van Gogha v Nizozemí nebo teroristické útoky v Londýně v červenci 2005, to vše vedlo k prohloubení předsudků západního světa vůči světu muslimskému a přiřknutí jakési kolektivní viny všem muslimům, evropské nevyjímaje. Abychom spolu mohli vycházet, je však nezbytné, abychom se postupně zbavovali předsudků o sobě samých i svých sousedech. Svět není černý a bílý a není rozdělen na mírumilovný západ a bojovný východ. V duchu slov spisovatele Amose Oza, fanatismus a extremismus jsou starší než islám, než všechna náboženství, ideologie a politické systémy. Je to stálá součást lidské povahy, kterou Oz pojmenovává jako gen zla. Domnívám se, že tento gen zla se probouzí za určitých podmínek. V této práci jsem pracovala s hypotézou, že existují podmínky, které tento gen zla nebo řekněme extremistickou potřebu podporují, vyživují, a některé podmínky jeho existenci naopak znemožňují. Když pochopíme o jaké okolnosti ve skutečnosti jde, dostáváme do rukou nástroj, kterým můžeme působení tohoto genu účinně bránit.

V této práci jsem ukázala jak široké možnosti má Sociální pedagogika v prevenci islámského extremismu u evropských muslimů. Předně je to oblast

vzdělávání, sociální a ekonomické pomoci ale rovněž koncepční ovlivňování přistěhovaleckých a integračních strategií. V neposlední řadě má Sociální pedagogika možnost přispívat k multikulturní osvětě společnosti v rámci vzdělávacích akcí či produkce v médiích. Jakoukoli prevenci však není možné oddělovat od názoru veřejnosti. Z dotazníkového šetření mi vyplynulo, že většina respondentů považuje prevenci i represí za stejně důležité v boji s islámským extremismem. To je dobrá zpráva, neboť, pokud by veřejnost nebyla nakloněna preventivním opatřením, sociální pedagogové by bez této podpory mnoho nezmohli.

Jsem si je vědoma, že konečná struktura magisterské práce není totožná s osnovou diplomového projektu. Domnívám se však, že u kvalitativních šetření se konceptuální rámec zkoumaného problému často dotváří v průběhu samotné realizace. Změny ve struktuře tedy nepovažuji za chybu, nýbrž za přirozený vývoj převážně kvalitativně pojatého výzkumu.

Na závěr bych zmínila, že česká muslimská komunita je v současnosti dobře integrována do majoritní společnosti. Muslimové žijící u nás mají většinou vyšší vzdělání, ovládají jazyk a patří k vyšší střední sociální skupině obyvatelstva. To ovšem neznamená, že by pro Českou republiku nebylo užitečné vytvářet systém preventivních metod, které by eliminovaly faktory podporující vznik fundamentalismu a extremismu a zlepšovat represivní strategie, díky nimž bychom se dokázali pohotově a efektivně s případnými extremistickými projevy vypořádat. Obávám se ale, že nás v tomto čeká poměrně dlouhá cesta, neboť zatím si nedokážeme efektivně poradit s extremistickými projevy vlastního obyvatelstva, které bylo vychováno v českých podmínkách. Jak chceme tedy řešit extremismus jedinců, jejichž mentalitu spoluutvářelo prostředí zcela odlišné od toho našeho?

Zdá se, že oba světy dospěly k poznání života z jiného úhlu pohledu, západ ze svého vědeckého a východ z religiozního. Abychom naše poznání mohli spojit, vyžadovalo by to odsunout kolektivní i osobní ega na druhou kolej a začít naslouchat. Na obou stranách jsou lidé, kteří již nyní naslouchají, lidé kteří jsou ochotni to učinit a lidé, pro které je jejich vnitřní nenávist natolik důležitá, že toho schopni nejsou. Zdůrazňuji, že se tito lidé vyskytují v obou světech a hádala bych, že v podobném procentuálním zastoupení.

Resumé

V této práci se zabývám současným islámským extremismem v muslimských diasporách na území Evropské unie. Mým cílem bylo postihnout co nejdříve etiologii tohoto problému a na tomto základě vyvodit i možnosti jeho prevence. Pracuji s předpokladem, že pokud poznáme skutečné příčiny islámského extremismu v daných podmínkách, můžeme potlačit jeho další rozvoj či dokonce zabránit jeho vzniku. Přestože je práce zaměřena na možnosti prevence, které spadají do oblasti působnosti Sociální pedagogiky, věnuji jednu kapitolu také represivním strategiím v oblasti extremismu a to z důvodu komplexnosti náhledu na tuto problematiku. V teoretické části jsem postupovala především historicky, shromáždila jsem informace o daném problému v evropském prostředí. V aplikační části jsem použila metodu dotazníkového šetření a rozhovoru.

V kapitole Islám a islámský svět nabízím čtenáři formou přehledové stati základní vhled do islámské věrouky a práva šari'a. Osvětluji nejčastější omyly, které o islámu a muslimech panují včetně hojně diskutovaného postavení žen. Důležitou částí první kapitoly je podrobné vysvětlení kontroverzního pojmu džihád a jeho skutečného pojetí v islámu.

V kapitole Extremismus jako závažný sociálně-patologický jev se zabývám extremismem jako obecným fenoménem, jeho formami a etiologií. Vysvětluje termíny fundamentalismus, fanatismus a terorismus, které s extremismem souvisí a často se vzájemně překrývají. V této kapitole analyzuji možnosti sociální pedagogiky v prevenci extremismu jako takového.

V kapitole Islámský extremismus na území EU nejprve ujasňuji terminologii a čtenáře stručně seznamuji s vývojem islámského fundamentalismu. Následně charakterizují specifickou variantu islámského extremismu, který existuje v muslimských diasporách na území Evropské unie. Podrobně rozebírám jeho etiologii se zaměřením na oblast psychologickou, socio-ekonomickou a náboženskou. V další podkapitole zmiňuji konkrétní zkušenosti a přístupy vybraných států Evropské unie včetně České republiky v otázce islámskému extremismu na svém území. Na základě těchto zkušeností zobecňuji v následující podkapitole možnosti prevence islámského extremismu v Evropě z pohledu Sociální pedagogiky. Rozebírám zde možnosti v oblasti vzdělávání, sociální, ekonomické i politické.

Analytickou část věnuji vyhodnocení dotazníkového šetření, které mělo za cíl zmapovat názory české veřejnosti na islámský extremismus. Předkládám zde rovněž některé dílčí návrhy v prevenci islámského extremismu na území České republiky. Muslimská menšina je v naší společnosti velmi dobře integrována a dosud zde neexistují žádné extremistické tendence. Návrhy, které uvádím v této práci, jsou tak pouze preventivního charakteru a mají za cíl předejít případnému vzniku islámského extremismu u nás v době stále vzrůstajícímu imigračnímu tlaku na země Evropské unie.

Anotace

Cílem této práce je zjistit možnosti, která má Sociální pedagogika v oblasti prevence islámského extremismu v Evropské unii. Podkladem bylo zmapování multifaktoriální etiologie islámského extremismu, který v Evropě neustále narůstá, a stává se závažným celospolečenským tématem. Autorka se touto cestou pokusila zobecnit zkušenosti některých zemí Evropské unie s tímto sociálně-patologickým jevem a aplikovat je na specifickou přistěhovaleckou situaci v České republice. Závěry práce proto mají především posloužit k vytvoření takového systému preventivních opatření v České republice, který zabrání samotnému vzniku islámského extremismu na našem území, popřípadě se s ním dokáže rychle a efektivně vypořádat.

Klíčová slova

islám, islámský fundamentalismus, islámský extremismus, muslimské diaspory v Evropě, džihád, imigrace, extremismus, fanatismus, fundamentalismus, terorismus, integrace, sociální pedagogika, sociálně-pedagogická prevence, čeští muslimové

Annotation

The aim of this work is to identify options of the Social pedagogy in the field of prevention of Islamic extremism in the European Union. The basis was to map multifactorial etiology of Islamic extremism, which in Europe is constantly growing and becoming a serious society-wide issue. The author tries to generalize the experience of the member states of the European Union with this socio-pathological phenomenon and apply them to specific immigration situation in the Czech Republic. Therefore, the conclusion serves primarily to offer a system of pre-emptive measures to prevent the very emergence of Islamic extremism in the Czech Republic, or measures eventually applicable to quickly and efficiently handle the potential threat in this country.

Keywords

Islam, Islamic fundamentalism, Islamic extremism, Muslims in Europe, Jihad, immigration, fundamentalism, fanaticism, extremism, integration, social pedagogy, socio-pedagogic prevention, Czech Muslims

Literatura

A) Tištěné monografie, akademické práce a novinové články

BARŠA, Pavel. **Západ a islamismus : Střet civilizací nebo dialog kultur?** 1. vyd. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001, 187 s. ISBN 80-85959-96-8.

BARŠOVÁ, Andrea, BARŠA, Pavel. **Přistěhovalectví a liberální stát : Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku.** 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2005, 308 s. ISBN 80-210-3875-6.

BERÁNEK, Ondřej, ŤUPEK, Pavel. **Dvojitá tvář islámské charity.** 1. vyd. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. 219 s. ISBN 978-80-7325-163-5.

BIČÍK, Ivan, et al. **Školní atlas dnešního světa.** 1. rozš. vyd. Praha : TERRA, 2001. 183 s. ISBN 80-902282-2-4.

BRUSOVÁ, Denisa. **Etiologie islámského fundamentalismu ve světových diasporách.** Ostrava, 2008. 62 s. , 11 s. Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Přemysl Mikoláš.

ČERNÝ, Petr. **Právní ochrana před extremismem.** 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2008. 270 s. ISBN 978-80-7400-053-9.

DANICS, Štefan. **Extremismus.** 1. vyd. Praha: Triton, 2003. 62 s. ISBN 80-7254-454-3.

DANICS, Štefan. **Politologické problémy světové politiky II.** 1. vyd. Praha : PA ČR, 2005. 94 s. ISBN 80-7251-162-9.

DAVID, Vladislav, SLADKÝ, Pavel, ZBOŘIL, František. **Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou.** 1. vyd. Praha : Leges, 2008, 432 s. ISBN 978-80-87212-08-0.

DVOŘÁKOVÁ, Jitka, HORSKÁ, Jana a kol. **Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi : Příručka pro pedagogy.** 1. vyd. Praha : Triton, 2008. 154 s. ISBN 978-80-7387-044-7.

FAJGLOVÁ, Kristýna. **Vztah imigračních a integračních politik a integrace muslimů - komparace Velké Británie a Německa.** Brno, 2008. 48 s. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Roman Vido, PhD.

FRANKL, Viktor. **Vůle ke smyslu.** 3. vyd. Brno : Cesta, 2006. 212 s. ISBN 80-7295-084-3.

FROMM, Erich. **Lidské srdce.** Praha : Simon and Simon Publishers, 2000, 177 s. ISBN 80-85637-28-6.

FUKUYAMA, Francis. **Konec dějin a poslední člověk**. 1. vyd. Praha : Rybka Publishers, 2002, 379 s. ISBN 80-86182-27-4.

Drobík, Tomáš. **Islamic Responses to the Geopolitics of Domination**. In SIWEK, Tadeusz and BAAR Vladimír. Globalisation and its Impact to Society, Regions and States. 1st edition. Ostrava : University of Ostrava, 2006. 311 s. ISBN 80-7368-256-7.

HALÍK, Tomáš. **Co je bez chvění není pevné : labyrintem světa s vírou a pochybností**. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2002. 379 s. ISBN 80-7160-628-1.

HARTL, Pavel, HARTLOVÁ, Helena. **Psychologický slovník**. 1. vyd. Praha : Portál, 2000. 776 s. ISBN 80-7178-303-X

HLADÍK, Jakub. **Multikulturní výchova : Socializace a integrace menšin**. 1. Zlín : Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2006. 73 s. ISBN 80-7318-424-9.

HOLE, Günter. **Fanatismus : Sklon k extrému a jeho psychologické kořeny**. 1. vyd. Praha : Portál, 1998, 147 s. ISBN 80-7178-183-5.

CHMELÍK, Jan. **Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty**. Praha : Linde, 2001, 172 s. ISBN 80-7201-265-7.

CHRÁSKA, Miroslav. **Metody pedagogického výzkumu : Základy kvantitativního výzkumu**. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2007. 272 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

Korán. Přel. Jan Hrbek. 1. vyd. Praha: Levné Knihy Kma, 2006, 798 s. ISBN 80-7309-992-6.

KOTLÁN, Pavel. **Demokracie ve stínu**. 1. vyd. Ostrava : Institut vzdělávání Sokrates, 2003. 173 s. ISBN 80-86572-07-2.

Islámská nadace v Praze. **Džihád**. 1. vyd. Praha : NÚR-Fethi Ben Hassine Mnasria, 2006, 51 s. ISBN 80-903196-5-3.

JACOUB, Joseph. **Ve jménu Božím! : Náboženské války dnes a zítra**. 1. vyd. Praha : Themis, 2003, 230 s. ISBN 80-7312-025-9.

JANDOUREK, Jan. **Sociologický slovník**. 1. vyd. Praha : Portál, 2001, 288 s. ISBN 80-7178-535-0.

KAPOUNOVÁ, Jana. **Formální úprava diplomové práce**. 1. vyd. Ostrava : Ostravská univerzita v Ostravě, 1998. 20 s. ISBN 80-7042-141-X.

KRAUS, Blahoslav. **Základy sociální pedagogiky**. 1. vyd. Praha : Portál, 2008. 215 s. ISBN 978-80-7367-383-3.

KRAUS, Blahoslav, HRONCOVÁ, Jolana a kol. **Sociální patologie**. 1. vyd. Hradec Králové : Gaudeamus, 2007. 325 s. ISBN 978-80-7041-896-3.

KRAUS, Blahoslav, POLÁČKOVÁ, Věra a kol. **Člověk – Prostředí – Výchova: K otázkám sociální pedagogiky**. Brno : Paido, 2001. 199 s. ISBN 80-7315-004-2.

KRAUS, Jiří, et al. **Nový akademický slovník cizích slov**. 1. vyd. Praha : Academia, 2005. 879 s. ISBN 978-80-200-1351-4.

KROPÁČEK, Luboš. **Blízký východ na přelomu tisíciletí : Dynamika přeměn v muslimském sousedství Evropy**. 1. vyd. Praha:Vyšehrad, 1999, 288 s. ISBN 80-7021-298-5.

KROPÁČEK, Luboš. **Duchovní cesty islámu**. 3. dopl. vyd. Praha : Nakladatelství Vyšehrad, 2003. 312 s. ISBN 80-7021-613-1.

KROPÁČEK, Luboš. **Islámský fundamentalismus**. 1. vyd. Praha : Vyšehrad, 1996, 264 s. ISBN 80-7021-168-7.

KROPÁČEK, Luboš, GOMBÁR, Eduard, L'UBICA, Obuchová. **Variace na Korán : Islám v diaspoře**. 1. vyd. Praha : Orientální ústav AVČR, 1999, 174 s. ISBN 80-85425-34-3.

MENDEL, Miloš. **Džihád : Islámské koncepce šíření víry**. 1. vyd. Brno : Atlantis, 1997, 232 s. ISBN 80-7108-151-5.

MENDEL, Miloš. **S puškou a Koránem : Pojmy a argumenty soudobého islámského fundamentalismu**. 1. vyd. Praha : Orientální ústav AVČR, 2008. 241s. ISBN 80-85425-63-5.

MENDEL, Miloš. **Islámská výzva : Z dějin a současnosti politického islámu**. 1. vyd. Brno : Atlantis, 1994, 248 s. ISBN 80-7108-088-8.

MENDEL, Miloš, OSTŘANSKÝ, Bronislav, RATAJ, Tomáš. **Islám v srdci Evropy : Vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí**. 1. vyd. Praha : Academia, 2007, 499 s. ISBN 978-80-200-1554-9.

MOLDAVA, Tadeusz, et al. **Státy světa**. Praha : Fragment, 2001/2002. 424 s. ISBN 80-7200-436-0.

MÜHLPACHR, Pavel. **Sociopatologie**. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2008. 194 s. ISBN 978-80-210-4550-7.

MÜLLER, Zdeněk. **Svaté války a civilizační tolerance**. 1. vyd. Praha : Academia, 2005, 131 s. ISBN 80-200-1355-5.

OZ, Amos. **Jak vyléčit fanatika**. 1. vyd. Praha a Litomyšl : Ladislav Horáček - Paseka, 2006, 80 s. ISBN 80-7185-787-4.

PIKNA, Bohumil. **Mezinárodní terorismus a bezpečnost Evropské unie (právní náhled)**. 1. vyd. Praha : Linde, 2006. 407 s. ISBN 80-7201-615-6.

REICHEL, Jiří. **Kapitoly metodologie sociálních výzkumů**. 1. vyd. Praha : Grada,

2009. 192 s. ISBN 978-80-247-3006-6.

ROBBERS, Gerhard, et al. **Stát a církev v zemích EU**. 1. vyd. Praha : Academia, 2002, 367 s. ISBN 80-200-0967-1.

ŘEHOŘ, Antonín. **Metodické pokyny pro vypracování bakalářské a diplomové práce**. Brno : Institut mezioborových studií, 2008. 47 s.

SENKOVÁ, Zita. **Kolik islámu unese německá škola?** MF Dnes. 30.6.2003, s. A9.

ŠANDEROVÁ, Jadwiga. **Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách : několik zásad pro začátečníky**. 1. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 2005. 209 s. ISBN 80-86429-40-7.

Tolerance a mediální gramotnost v multikulturním prostředí. Alena Kroupová. Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2008. 102 s. ISBN 978-80-7290-359-7.

B) Elektronické dokumenty a články

Česká republika. **Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách**. 2006. Dostupný také z WWW:

http://www.mpsv.cz/files/clanky/3579/CVSS_Zakon_o_socialnich_sluzbach_nove.pdf.

ABDALATI, Hammudah. **Zaostřeno na islám**. IslamWeb.cz [online]. [cit. 2008-12-15]. Dostupný z WWW: <http://www.islamweb.cz>

Česká asociace streetwork, o.s.. **Pojmosloví Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež (NZDM)**. Praha : [s.n.], 2008. Dostupný z WWW: <http://www.StreetWork.cz>.

MVČR: **Co je extremismus?** [online]. 2009. [cit. 2008-11-26]. Dostupný z WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/co-je-extremismus.aspx>.

The World Factbook. CIA.gov [online]. 2008 [cit. 2008-03-12]. Dostupný z WWW: <http://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/xx.html#People>

Forum 2000/2008/Mezináboženský dialog: **Kořeny náboženského extremismu**. Wikikonference [online]. 2004, [cit. 2009-01-12]. Dostupný z WWW: http://www.cs.wikiiversity.org/wiki/Forum_2000/2008/Mezináboženský_dialog.

GOMBÁR, Eduard. **Kořeny islamistického terorismu**. Fontes Rerum [online]. 2003 [cit. 2010-01-12]. Dostupný z WWW: <http://www.fontes-rerum.cz/index.php?id=0>.

MENDEL, Miloš. **Existuje vůbec islámský svět?** Orientální ústav AVČR [online]. Nový Orient 1/2004, [cit. 2010-01-09]. Dostupný z WWW: <http://www.orient.cas.cz/odd/oaf/mendel/islam.htm>.

MILANOVIČ, Branko. **Na prahu třetí globalizace**. Sedmá generace [online]. 3/2003.

[cit. 2008-01-20]. Dostupný z WWW:
<http://www.sedmagenerace.cz/index.php?art=clanek&id=44>

ONDŘEJKA, Jan. **Muslimové a evropská bezpečnost**. Obrana a strategie [online]. 2004, roč. 2004, č. 1 [cit. 2008-02-25]. Dostupný z WWW:
<http://www.defenceandstrategy.eu/cs/archiv/rocnik-2004/1-2004/muslimove-a-evropska-bezpecnost.html>

SAMSON, Martin. **Džihád**. Arabia Czech [online]. 2007 [cit. 2010-01-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.arabia.pl/czech/content/view/299/4>>.

Wikipedie: Otevřená encyklopedie: **Arabský svět** [online]. [citováno 16. 03. 2008]. Dostupný z WWW:
http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Arabsk%C3%BD_sv%C4%9Bt&oldid=2298302

Wikipedie: Otevřená encyklopedie: **Arabština** [online]. [citováno 16. 03. 2008]. Dostupný z WWW:
<http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Arab%C5%A1tina&oldid=2335164>

Wikipedie : Otevřená encyklopedie: **Normostrana** [online]. [cit. 2009-11-24]. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Normostrana>>.

Zoom Info: **Dr. Hammudah Abdalati** [online]. c2010 [cit. 2009-12-12]. Dostupný z WWW: <http://www.zoominfo.com/people/Abdalati_Hammudah_210948425.aspx>.

C) Webové stránky

http://www.mzv.cz	Ministerstvo zahraničních věcí ČR
http://www.citace.com	Projekt Bibliografické citace
http://www.varianty.cz	Vzdělávací projekt Varianty
http://www.oic-oci.org	Organisation of The Islamic Conference
http://www.mkc.cz	Multikulturní centrum Praha
http://www.mkc.cz/cz/uvod.html	Migrace Online
http://www.integration-in-deutschland.de	Bundesamt für Migration und Flüchtlinge

Přílohy

Příloha č. 1	Projekt diplomové práce
Příloha č. 2	Výčet Islámských zemí nearabských a Islámských zemí arabských s podrobnostmi
Příloha č. 3	Přehledy nejpočetněji zastoupených náboženství a jazyků ve světě (Tabulka č. 1 a Tabulka č. 2) a srovnání vývoje muslimské a křesťanské populace ve světě (Tabulka č. 3)
Příloha č. 4	Přehled radikálních islamistických sdružení
Příloha č. 5	Dotazník
Příloha č. 6	Odpovědi respondentů (Tabulka č. 4)

Příloha č. 1

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Institut mezioborových studií Brno

**MOŽNOSTI PREVENCE A REPRESÉ ISLÁMSKÉHO
EXTREMISMU NA ÚZEMÍ EU**

(Projekt diplomové práce)

Autor: Bc. Denisa **Brusová**
Vedoucí: Mgr. Přemysl **Mikoláš**

Brno 2008

1. Anotace práce

Tato práce stručně mapuje problematiku islámského extremismu na území Evropské unie. Zaměřuje se při tom na možnosti prevenci a represe tohoto závažného socio-patologického jevu. Hypotéza preventivních opatření vychází z poznání konkrétních příčin vzniku islámského extremismu na území EU a dále pak z poznání podmínek, které umožňují jeho přetrvávání. Hypotéza represivních strategií vychází z analýzy legislativy Evropské unie v otázce bezpečnosti a ze zkušeností konkrétních zemí společenství v boji s islámským extremismem na jejich území.

V praktické části předkládám návrhy vhodných opatření (preventivních, případně represivních), která se v boji s islámským extremismem na území EU osvědčila, a která by byla použitelná v prostředí České republiky.

Autorka si toto téma zvolila, neboť se zabývá arabistikou a problematikou „islámského fundamentalismu a extremismu“ v teoretické rovině několik let.

2. Cíl práce

Cílem této práce je zmapovat stávající možnosti zemí Evropské unie pro boj s islámským extremismem na svém území a to jak z hlediska jeho prevence, tak jeho represe. Prevence jakožto nejefektivnější druh boje s extremismem obecně i s jeho specifickými formami musí vycházet z důkladného poznání etiologie tohoto jevu. Autorka si vytyčila úkol navrhnout v praktické části práce vhodná opatření (preventivního, případně represivního charakteru), která se v zemích EU osvědčila a která by byla realizovatelná v České republice v souladu s jejím vnitrostátním právem i legislativou EU.

Druhým úkolem empirické části je prostřednictvím dotazníků, rozhovorů a pozorování získat názor občanů České republiky na etiologii islámského extremismu jako takového. Cílem výzkumu je také od občanů zjistit, jaké důvody by podle nich mohly vést k případnému rozvinutí islámského extremismu na našem území.

3. Struktura

ÚVOD

TEORETICKÁ ČÁST

- 1. POJMOSLOVÍ**
- 2. ISLÁM**
- 3. ISLÁMSKÝ EXTREMISMUS**

3.1 ISLÁMSKÝ EXTREMISMUS OBECNĚ

- 3.2 ISLÁMSKÝ EXTREMISMUS NA ÚZEMÍ EU
- 4. **MOŽNOSTI PREVENCE ISLÁMSKÉHO EXTREMISMU NA ÚZEMÍ EU**
  - 4.1 ETIOLOGIE ISLÁMSKÉHO EXTREMISMU V EU
  - 4.2 MOŽNOSTI PREVENCE ISLÁM. EXTREMISMU V EU
    - 3.3.1 Vzdělávací prevence
    - 3.3.2 Ekonomická prevence
    - 3.3.3 Sociální prevence
    - 3.3.4 Náboženská a kulturní prevence
    - 3.3.5 Mediální prevence
- 5. **MOŽNOSTI REPRESÍ ISLÁMSKÉHO EXTREMISMU NA ÚZEMÍ EU**
  - 5.1 LEGISLATIVNÍ NÁSTROJE EU TÝKAJÍCÍ SE BOJE S EXTREMISMEM A TERORISMEM
  - 5.2 VYBRANÉ REPRESIVNÍ NÁSTROJE NĚKTERÝCH ZEMÍ EU V BOJI S ISLÁMSKÝM EXTREMISMEM A TERORISMEM (Velká Británie, Dánsko, Francie, Německo)

PRAKTICKÁ ČÁST

- 6. **VÝZKUM**
- 7. **NÁVRHY MOŽNÝCH OPATŘENÍ PREVENCE A REPRESÍ ISLÁMSKÉHO EXTREMISMU V ČR** (návrh možného preventivního programu, který by měl zamezovat samotnému vzniku islámského extremismu na území ČR; a dále analýza legislativních možností, které má Česká republika k dispozici pro případné represivní strategie vůči islámskému extremismu)

ZÁVĚR

LITERATURA

PŘÍLOHY

ANOTACE

4. *Cíl empirické části*

Autorka v teoretické části stanovila hypotézu o možnostech zemí evropského společenství v boji s islámským extremismem na svém území, a to jak z hlediska prevence tohoto sociopatologického jevu, tak z hlediska jeho represe. Hypotéza preventivních opatření vychází z poznání konkrétních příčin vzniku islámského extremismu na území EU a dále pak z poznání podmínek, které umožňují jeho přetrvávání. Hypotéza represivních strategií vychází z analýzy legislativy Evropské unie

v otázce bezpečnosti a ze zkušeností konkrétních zemí společenství v boji s islámským extremismem na jejich území.

Cílem empirické části práce je následně vybrat některá z těchto opatření (preventivních i represivních) a navrhnout jejich možnou realizaci v právním a kulturním prostředí České republiky. Druhým úkolem empirické části je prostřednictvím dotazníků, rozhovorů a pozorování získat názor občanů České republiky na etiologii islámského extremismu jako takového. Cílem výzkumu je také od občanů zjistit, které důvody by podle nich mohly vést k případnému rozvinutí islámského extremismu na našem území.

Příklad otázek z dotazníku:

Jaké jsou podle vás kořeny islámského extremismu a terorismu?

Sledujete v TV informace o islámském terorismu? Jak se přitom cítíte?

5. Charakteristika metod (techniky) zpracování empirické části práce

6. Charakteristika výběrového souboru

Autorka použije pro zpracování výzkumu metodu škálového dotazníku, metodu rozhovoru a pozorování. Bude dotázáno 50 jednotlivců se základním, středním a vysokoškolským vzděláním. Jedná se o studenty nebo osoby v hlavním pracovním poměru.

7. Časový harmonogram zpracování diplomové práce

říjen – listopad 2008: spolu s vedoucím práce zpracování Projektu diplomové práce; orientace v odborné literatuře k tématu

prosinec 2008 – březen 2009: orientace v právní problematice, konzultace s odborníky na „otázku bezpečnosti“ ČR a EU

duben 2009 – červen 2009: zpracování praktické části a kapitoly 5 z teoretické části

červenec 2009 – září 2009: zpracování zbývajících teoretických částí

8. Možnosti praktického využití práce

Autorka by práci ráda nabídla příslušnému oddělení ministerstva vnitra jako podnět k rozvíjení preventivních opatření, která by působila primárně již proti samotnému vzniku islámského extremismu na našem území. Práce má dále za cíl informovat veřejnost o příčinách islámského extremismu a snižovat tak nedůvěru české společnosti vůči spořádaným muslimským spoluobčanům.

9. Seznam literatury

BARŠA, PAVEL. Západ a islamismus : Sřet civilizací, nebo dialog kultur?. 1. vyd. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. 187 s. ISBN 80-85959-96-8.

BARŠA, Pavel, BARŠOVÁ, Andrea. Přistěhovalectví a liberální stát : Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 2005. 308 s. ISBN 80-210-3875-6.

DANČÁK, Břetislav, ANANICZ , Andrzej. Perspektivy západní civilizace a pět let globálního terorismu : sborník z konference . Brno : Masarykova univerzita, 2005. ISBN 80-210-4003-3 .

DEMČANČUK, Nikolaj, DROTÁROVÁ, Lucia. Vzdělání a extremismus . Praha : Epocha, 2005. ISBN 80-86328-83-X.

EVROPSKÁ KOMISE [online]. Dostupný z WWW: <<http://ec.europa.eu>>.

HOLE, Günter. Fanatismus : sklon k extrému a jeho psychologické kořeny. 1. vyd. Praha : Portál, 1998. 152 s. Spektrum. ISBN 80-7178-183-5.

HRBEK, Ivan. Korán. 1. vyd. Praha : Academia, 2000. 797 s. ISBN 80-200-0246-4.

CHMELÍK, Jan. Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty. Praha : Linde, 2001. 172 s. ISBN 80-7201-265-7

CHRÁSKA, Miroslav. Úvod do výzkumu v pedagogice. 2. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 2006. aaa s. ISBN 80-244-1367-1.

KAPOUNOVÁ, Jana. Formální úprava diplomové práce. 1. vyd. Ostrava : Ostravská univerzita v Ostravě, 1998. ISBN 80-7042-141-X.

KROPÁČEK, Luboš. Duchovní cesty islámu. 3. dopl. vyd. Praha : Nakladatelství Vyšehrad, 2003. 312 s. ISBN 80-7021-613-1.

KROPÁČEK, Luboš. Islámský fundamentalismus. 1. vyd. Praha : Vyšehrad, 1996. 264 s. ISBN 80-7021-168-7.

KROPÁČEK, Luboš, GOMBÁR, Eduard, MARKOVÁ, Dagmar. Variace na Korán : Islám v diaspoře. Obuchová. 1. vyd. Praha : Orientální ústav AV ČR, 1999. 174 s.

Archiv orientální, česká řada; sv. 1. ISBN 80-85425-34-3.

MAREŠ, Miroslav. Terorismus v ČR . Brno : Centrum strategických studií, 2005. ISBN 80-903333-8-9.

MENDEL, Miloš. Džihád : Islámské koncepce šíření víry. 1. vyd. Brno : Atlantis, 1997. 232 s. ISBN 80-7108-151-5.

PIKNA, Bohumil. Evropská unie : vnitřní a vnější bezpečnost a ochrana základních práv (na pozadí boje s mezinárodním terorismem. Praha : Linde, 2002. ss s. ISBN 80-7201-383-1 .

ROBBERS, Bernard (ed.) Stát a církve v zemích EU. 1. vyd. Praha : Academia, 2002. 367 s. ISBN 80-200-0967-1.

10.   *Orientační charakteristika příloh*

Stanovisko Evropského hospodářského sociálního výboru k Prevenci terorismu a násilné radikalizace, Úřední věstník C 211 , 19/08/2008 S. 0061 – 0066, Dostupný z: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:211:0061:01:CS:HTML>

Rozhodnutí Rady 2008/633/SVV ze dne 23. června 2008 o konzultačním přístupu určených orgánů členských států a Europolu do Vízevého informačního systému (VIS) pro účely prevence, odhalování a vyšetřování teroristických trestných činů a jiných závažných trestných činů, Úřední věstník L 218 , 13/08/2008 S. 0129 – 0136, Dostupný z: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:218:0129:01:CS:HTML>

Sdělení komise Evropskému parlamentu a Radě - Posílení boje proti terorismu /* KOM/2007/0649 konečném znění */, 6.11.2007, Dostupný z: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52007DC0649:CS:HTML>

V Ostravě dne 26.11.2008

.....
Podpis studenta

.....
Podpis vedoucího práce

Příloha č. 2

ISLÁMSKÉ ZEMĚ ARABSKÉ

(s úředním jazykem arabštinou)

Stát	Státní zřízení	Hlavní město	Oficiální jazyk	Měna	Náboženství
ALŽÍRSKÁ lidově demokratická republika	Prez. rep.	Alžír (El-Djazair)	Arabština	Alžírský dinár	Islám - státní náboženství
BAHRAJNSKÉ království	Abs. Mon., emirát	Al Manámah	Arabština	Bahrajnský dinár	Islám (81,2%) Křesťanství (9%)
ČADSKÁ republika	Parl.-prez. rep.	N'Djamena	Arabština Francouzština	CFA frank	Islám (51 %), Křesťanství (35%) Animismus (7 %)
DŽIBUTSKÁ republika	Prez. rep.	Djibouti	Arabština Francouzština	Džibutský frank	Islám (94 %) Křesťanství (6 %)
EGYPTSKÁ Arabská republika	Parl.-prez. rep.	Káhira	Arabština	Egyptská libra	Islám (90%) Koptské náb.(10%)
IRÁCKÁ republika	Parl. rep.	Bagdád	Arabština Kurdština	Irácký dinár	Islám (98%)* ¹
JEMENSKÁ republika	Islám. prez. rep.	San'á	Arabština	Jemenský rijál	Islám (100%)
JORDÁNSKÉ Hášimovské království	Konst. mon., království	Ammán	Arabština	Jordánský dinár	Islám (92-96%) Křesťanství
KATARSKÝ stát	Abs. Mon., emirát	Ad Dawhah	Arabština	Katarský rijál	Islám (94%) Křesťanství (5%)
KOMORSKÁ federativní islámská republika	Islám. Fed. rep.	Moroni	Komorština Arabština Francouzština	Komorský frank	Islám (98 %) Křesťanství (2 %)
LIBANONSKÁ republika * ³	Parl.-prez. rep.	Bejrút	Arabština	Libanonská libra	islám (55 %) křesťanství (45 %)
LIBYJSKÁ arabská lidová socialistická džamáhírja	Islám. Stát, diktatura	Tripolis	Arabština	Libyjský dinár	Islám (97%) je stát. náboženstvím
MAROCKÉ království	Abs. mon. (s prvky parl. demokracie), království	Rabat-Salé	Arabština	Marocký dirham	Islám (95%) je stát. náboženstvím; Křesťanství (4%)
MAURITÁNSKÁ islámská	Islám. prez. rep.	Nouakchott	Arabština	Ukjja	Islám sunnit.

republika					(99,5%)
OMÁNSKÝ sultanát	Abs. mon. (s prvky parl. Dem.), sultanát	Maskat	Arabština	Ománský rijál	Islám (86% - většina ibádíjský směr) Hinduismus (13%)
SAÚDSKOARABSKÉ království	Islám. abs. mon., království	Ar-Rijád	Arabština	Saúdský rijál	Islám (100%)
SOMÁLSKÁ demokratická republika	Republika	Mogadishu	Somálština, Arabština	Somálský šilink	Islám (99,9 %), Křesťanství (0,1 %)
SPOJENÉ ARABSKÉ EMIRÁTY	Abs. Fed. mon., emirát	Abú Dhabí	Arabština	Dirham	Islám (100%) je státním náb.
Stát IZRAEL	Parl. Rep.	Jeruzalém	Arabština Novohebrejšťina	Nový šekel	Judaismus (77,2 %) Islám (15,4 %)
Stát Kuvajt	Konst. monarchie	Kuvajt	Arabština	Kuvajtský dinár	muslimové 85 % křesťané, hinduisté, pársové
SÚDÁNSKÁ republika	Islám. rep, vojenský režim	Chátrúm	Arabština	Súdánský dinár	Islám (60%) kmenová náb. (25%) Křesťanství
SYRSKÁ arabská republika	Prez. rep.	Damašek	Arabština	Syrská libra	Islám (89%) Křesťanství (10%)
TUNISKÁ republika	Prez. rep.	Tunis	Arabština	Tuniský dinár	Islám sunnit. (98%)
ZÁPADNÍ SAHARA	Republika, okupována Marokem	Laayoune	Arabština	Marocký dirham	Islám
Autonomní území pod palestinskou národní správou (PALESTINA)	autonomní území	Jeruzalém	Arabština	Nový izraelský šekel	Islám (98 %) křesťanství (2 %)

ISLÁMSKÉ ZEMĚ NEARABSKÉ

(členové OIC* na jejichž území má islám zastoupení alespoň 50%)

Stát	Státní zřízení	Hlavní město	Oficiální jazyk	Měna	Hlavní náboženství
ALBÁNSKÁ republika	Parl. rep.	Tirana	Albánština	Lek	Islám (70%) * ¹ Křesťanství (30%)
ÁZERBÁJDŽÁNSKÁ republika	Prez. rep.	Baku	Ázerbájdžánština	Ázer. manat	Islám (93,4 %) Pravoslavní (4,8%)
BANGLADÉŠSKÁ lidová republika	Parl. rep., C* ²	Dháka	Bengálština	Taka	Islám (88%), Hinduismus (11%)
GAMBIJSKÁ republika	Parl.-prez. rep., C	Banjul	Angličtina	Dalasi	Islám (95%) Křesťanství (5%)
GUINEJSKÁ republika	Prez. rep.	Conakry	Francouzština	guinejský frank	Islám (87%) Křesťanství (4,5%) Animismus (5%)
INDONÉSKÁ republika	Prez. rep.	Jakarta	Indonéština (Bahasa Indonesia)	Indonéská rupie	Islám (88 %) Křesťanství (8%) Hind.(2%),Budh.(1%)
IRÁNSKÁ islámská republika	Islámská rep.	Teherán	Perština	Íránský rijál	Islám (99%)
Islámská republika AFGHÁNISTÁN	Parl. rep.	Kábul	Paštó, Darí (dialekt Perštiny)	Afghání	Islám (99%)
KAZAŠSKÁ republika	Prez. rep.	Astana	Kazaština	Tenge	Islám (50 %) Křesťanství (44 %)
KYRGYZSKÁ republika	Prez. rep.	Biškek	Kyrgyzština, Ruština	Som	Islám 75%, Pravoslavní 20%
MALAJSIIE	Konst. fed. mon., království, C	Kuala Lumpur	Malajština (Bahasa Melayu)	Malajsijský ringgit	Islám (60,4%) Buddhismus (19,2%) Křesťanství (9,1%) Hinduismus (6,3%)
MALEDIVSKÁ republika	Prez. rep., C	Male	Maledivština	Rufiyaa	Islám sunnit. (100%)
MALISKÁ republika	Parl.-prez. rep.	Bamako	Francouzština	CAF frank	Islám (90%) Animismus (9%) Katolíci (1%)
NIGERIJSKÁ federativní	Prez. fed.	Abuja	Angličtina	Naira	Islám (přes 50%)

republika	rep., C				Křesťanství (42%) Animismus
NIGERSKÁ republika	Prez. rep., vojenský režim	Niamey	Francouzština	CFA frank	Islám (80 %) Křesťanství Animismus
PÁKISTÁNSKÁ islámská republika	Islám. Fed. rep., C	Islámábád	Urdština, Aj	Pákistánská rupie	Islám (98 %) Křesťané (1 %)
Republika BOSNA A HERCEGOVINA	Parl. fed. rep.	Sarajevo	Bosenština, Srbština Chorvatština	Marka	Islám (61 %) Pravoslavných (28%) Řím. katolíků (11%)
Republika POBŘEŽÍ SLONOVINY	Prez.rep.	Yamoussoukro	Francouzština	CFA frank	Islám (35%) Křesťanství (20%) animismus
Republika TÁDŽIKISTÁN	Prez. rep.	Dušanbe	Tádžičtina	Tádžický rubl	Islám (90%)
Republika SIERRA LEONE	Prez.rep., C	Freetown	Angličtina	Leone	Islám (60%) Animismus (30%) Křesťanství (10%)
SENEGALSKÁ republika	Parl.-prez. rep.	Dakar	Francouzština	CFA frank	Islám (95%) Křesťanství
SEVEROKYPERSKÁ Turecká republika	Republika	Lefkosa	Turečtina	Nová turecká lira	Islám (98%)
Sultanát BRUNEJ	Islám.abs. mon., sultanát, C	Bandar Seri Begawan	Malajština	Brunejský dolar	Islám (67%) Buddhismus (13%) Křesťanství (10%)
TURECKÁ republika	Parl. rep.	Ankara	Turečtina	Turecká lira	Islám (98%)
TURKMENISTÁN	Prez. rep.	Ašchat	Turkmenština	Manat	Islám (89%) Pravoslavní (9%)
UZBECKÁ republika	Prez. rep.	Taškent	Uzbečtina	Uzbecký sum	Islám (88%) Pravoslavní (9%)

Poznámky

* OIC (*The Organization of the Islamic Conference*) česky *Organizace islámské konference* představuje kolektivní hlas Islámského světa; zaštiťuje 57 muslimských zemí ze čtyř kontinentů; Bosna a Hercegovina, ČAD a Severokyperská turecká republika jsou pozorovateli; členy této organizace jsou rovněž Gabon, Guinea-Bissau, Uganda, Burkina Faso, Kamerun, Benin, Mozambik, Surinam, Togo, Guyana - islám je zde však zastoupen méně jak 50 % mezi náboženskými vyznáními, z praktických důvodů proto nebyly zahrnuty do tabulky.

*¹ V drtivé většině muslimských zemí převažuje sunnitská větev islámu, pouze ve dvou případech je tomu naopak:

Irák: šitští Muslimové 63%, sunnitští Muslimové 35%

Írán: šitští Muslimové 93%, sunnitští Muslimové 6%.

*² *Commonwealth (Commonwealth of Nations)* česky *Společenství národů* je volné sdružení Velké Británie a jejích bývalých dominií a kolonií; formální hlavou je britský panovník; současní řádní členové jsou: Pákistán, Malajsie, Bangladéš, Brunej, Maledivy, Gambie, Nigérie, Sierra Leone, Tanzanie; některá území dříve závislá na Velké Británii (jako např. Egypt, Izrael, Irák a Jordánsko) nebyla nikdy součástí Commonwealthu ale pouze britským protektorátem nebo mandátním územím

*³ Libanon je znám svoji náboženskou pestrostí; působí zde velké množství náboženských sekt; k těm legálně uznaným patří 5 muslimských skupin (Alawité, Drúzové, Ismailité, Šití, Sunnití) a 11 legálně uznaných křesťanských skupin (4 ortodoxní, 6 katolických, 1 protestantská).

Tabulka č. 1: Početně nejvíce zastoupená náboženství ve světě

	Světová populace
Křesťanství	33,32%
Islám	21,01%
Hinduismus	13,26%
Buddhismus	5,84%
Sikhismus	0,35%
Judaismus	0,23%
Baháismus	0,12%
ostatní náboženství	11,78%
bez náboženského vyznání	11,77%
ateisté	2,32%

Zdroj: The World Factbook. CIA.gov [online]. 2008 [cit. 2008-03-12]. Dostupný z WWW:
 <<http://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/xx.html#People>>.

Tabulka č. 2: Početně nejvíce zastoupené světové jazyky

	Světová populace
Čínština	13,22%
Španělština	4,88%
Angličtina	4,68%
Arabština	3,12%
Hindština	2,74%
Portugalština	2,69%
Bengálština	2,59%
Ruština	2,2%

Zdroj: The World Factbook. CIA.gov [online]. 2008 [cit. 2008-03-12]. Dostupný z WWW:
<http://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/xx.html#People>>.

Tabulka č. 3: Srovnání vývoje muslimské a křesťanské populace ve světě

	Křesťané	Muslimové
Světová populace 1900	26,9%	12,4%
Světová populace 1980	30%	16,5%
Světová populace 2000	29,9%	19,2%
Světová populace 2025 (předpoklad)	25%	30%

Zdroj: <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/archiv/rocnik-2004/1-2004/muslimove-a-evropska-bezpecnost.html>

Radikální formace islamismu

Muslimské bratrstvo (Asociace muslimských bratří) – organizace založená v roce 1928 učitelem z Ismaílije (Egypt) Hasanem al-Bannou. Jedná se o nejstarší islamistické a fundamentalistické hnutí sunnitského islámu. Jeho doktrína hlásá důsledné respektování boží jednosti (arab. tawhíd) a nedělitelnost náboženství a politiky. V roce 1935 byly formulovány základní pilíře: „Alláh je náš cíl, Prorok je náš vzor, korán je náš zákon, džihád je náš život, mučednictví je naše touha.“ Islámský stát, islámská teokracie je cílem bratrstva, které k této perspektivě položilo nejen ideové základy, ale navíc dalo dalším radikálům příklad tím, že si vybudovalo vlastní ekonomickou základnu, obchodní síť a bankovní služby umožňující shromažďovat finanční prostředky jak na šíření svého vlivu, tak na organizování „svaté války“. Odnože bratrstva se nacházejí v Sýrii, Jordánsku a také v Evropě.

Islámská fronta spásy (FIS) – alžírské islamistické hnutí politického ražení vytvořené v roce 1989, jehož cílem je ustavení islámského státu. Zvítězilo ve volbách do obecních rad v Alžírsku v červnu 1990 a v prvním kole parlamentních voleb v prosinci 1991. Vyhlášení výjimečného stavu v lednu 1992 přerušilo v Alžírsku demokratický proces a zabránilo islamistům dostat se k politické moci pomocí volebních urn. Přešlo do ilegality, vytvořilo své ozbrojené křídlo – Islámskou armádu spásy a jeho vedení bylo vystaveno represím a dlouhodobě vězněno.

Islámská ozbrojená skupina (GIA) – alžírská radikální islamistická skupina, která se zformovala ilegálně v roce 1992. Za cíl si stanovila svržení stávajícího režimu

a zřízení islámského státu. Zaměřila se zprvu na vraždění domácí nábožensky vyznávající inteligence a pak představitelů státní moci a cizinců, jako byli zaměstnanci francouzského velvyslanectví (1994) či mniši trapisté (1996). Její členové se podíleli na únosu letadla Air France (1994) a na atentátech ve Francii v polovině 90. let, kdy mimo jiné požadovali, aby prezident Chirac přestoupil na islám, a hrozili zničením Eiffelovy věže v Paříži, pokud se tak nestane.

Gamá'at islámíja – egyptská islamistická skupina vytvořená v roce 1976 v prostředí káhirské univerzity. Zpočátku využívala toho, že islamistické názory byly za prezidenta Sádáta tolerovány jako protiváha k násirovskému a marxizujícímu levičáctví. Po atentátu na prezidenta Anwara as-Sádáta v říjnu 1981 byla zakázána, přešla do ilegality a k terorismu. Jejím cílem je nastolení islámské teokracie. Organizovala teroristické akce proti představitelům státu, vraždila kopty, odpůrce islámského radikalismu a také cizí turisty (Luxor, listopad 1997). Pokusila se o atentát na prezidenta Mubáraka při jeho návštěvě v Adis-Abebě (1995). Její duchovní vůdce Umar ar-Rahmán byl zapleten do prvního atentátu proti newyorskému Světovému obchodnímu centru (1993). Jejím jménem podepsal Ahmad Táhá v roce 1998 provolání vyzývající muslimy k zabíjení Američanů, které inicioval Ibn Ládín. Koncem 90. let přehodnotila organizace svou strategii a vyhlásila, že zastavuje násilnosti (říjen 1999). Snahu o umírněnost, prohlubující se po 11. září 2001, doprovází v posledních letech pokusy převést islamismus do národní podoby a na půdu výlučně politického boje.

Hamás – akronym Hnutí islámského odporu (arab. *Harakatu l-muqawamati l-islamiya*) a jinak také arabský výraz pro „nadhání, horlivost, bojový duch“. Palestinská politická organizace, založená v prosinci 1987 šajchem Ahmadem Jásínem (paralegický stoupenec militantního islamismu, nar. 1936 v Madždl u Aškalonu, zabit izraelským náletem v Gaze 22. 3. 2004) jako odnož Muslimského bratrstva. Vešla ve známost během první palestinské intifády v Gaze a na západním břehu Jordánu (1988–1991). Přihlásila se k ozbrojenému boji proti Izraeli v době, kdy někdejší hlavní bojová síla palestinského odporu OOP pochopila marnost obrojeného odporu a přešla na diplomatická vyjednávání. Charta Hamásu, publikovaná v srpnu 1988, tvrdí, že Palestina je jako celek „muslimským náboženským majetkem (waqfem), který přísluší generacím muslimů až do Posledního soudu“ a na palestinském území má platit boží zákon (šaría). Hamás odmítal vyjednávat a neuznával právo Izraele na existenci kdekoli v Palestině, není však vyloučeno, že bude za jistých okolností ochoten stát se vylučně politickou organizací. Dostal se pro svůj radikalismus do přímé opozice k OOP (zejména po listopadu 1988, kdy Palestinská národní rada přijala princip děly Palestiny z roku 1947 a uznala právo Izraele na existenci). Vytvořila ozbrojenou sekci (1989, její spoluzakladatel Saláh Šáháda byl za to odsouzen izraelským soudem na 10 let vězení) zvanou Skupina Izz ad-Dína al-Qassáma (mytizovaný vůdce palestinských záškolníků, jenž padl v boji proti britským oddílům ve 30. letech). **Hizbullah** – doslova „Alláhova strana“, politický subjekt šiitských muslimů Libanonu. Strana se zrodila z podhoubí islám-

ského radikalismu, který se teoreticky připravoval v muslimských šiitských studijních centrech v iráckém Nadžafu v 60. letech. Navazuje také na aktivitu charismatického imáma Músy Sadra, duchovního vůdce libanonských šiitů v 70. letech, který záhadně „zmižel“ v roce 1978 v Libyi. Sadrovo hnutí, které mělo zprvu povahu sociálně motivovaného vzdoru chudých a vyděděných (arab. *harakatu l-mahrúmín*), zabředlo postupně skrze své viditelné složky (ozbrojenou milici a politickou stranu Amal) do zákrutů libanonské občanské války. Hizbullah, který se zrodil v roce 1982 po izraelské invazi do jižního Libanonu, byl novým pokusem mobilizovat šiitskou komunitu v Libanonu. Vytyčil si přitom dva jasné cíle: vyhnat okupanty a zlepšit sociálně ekonomické poměry v šiitské komunitě. Navenek proslul především protizraelsky zaměřenou vojenskou aktivitou, uvnitř země se věnoval charitativní a hospodářské činnosti v zájmu šiitské muslimské komunity (buduje a provozuje nemocnice, zdravotní střediska, školy, péči o sirotky, rehabilitační centra pro invalidy, nákupní střediska, benzínové stanice, provádí stavební činnost). Disponuje rozhlasovou stanicí (Núr, arab. Světlo) a televizním kanálem (al-Manár arab. Maják). Vojenská činnost Hizbullahu měla zpočátku hodně blízko k terorismu. Jeho ozbrojený aparát organizoval únosy cizinců a bombové útoky proti kasárnám americké námořní pěchoty v Bejrútu (1983, zabit 300 vojáků mnohonárodnostních sil) či pumový útok proti sídlu velitelství izraelských vojenských sil v Súru (75 mrtvých). Později se její milice v počtu několika stovek bojovníků vybavených raketomety typu „Katuša“, minomety a protitankovými zbraněmi soustředila na střety

s izraelskou armádou a střelbu z raketometů do severních oblastí Izraele s cílem vyvolat paniku civilního obyvatelstva a podkopat bojovou morálku izraelského protivníka. V únoru 1999 zabil ozbrojenec Hizbullahu izraelského generála Gersteina. Bojovým oddílům poskytovaly v době střetů s izraelskou okupační armádou jednotky libanonské armády podporu v podobě přepravních prostředků a střeliva. Útoky proti civilním cílům v Izraeli měly ovšem za následek odvetu v podobě izraelského bombardování jiholibanonských vesnic a míst předpokládaného soustředění šiitských bojovníků, což se neobešlo bez

krveprolívání mezi civilním obyvatelstvem. Bojová aktivita Hizbullahu trvala až do června 2000, kdy se Izrael vzdal okupace jižního Libanonu a jeho jednotky se stáhly za hranice příměří s Libanonem z roku 1949, které se berou za mezinárodně platné libanonsko-izraelské hranice. Hodně se spekuluje o vlivu iránské islámské revoluce na libanonské šiity. Ti však tvrdí, že jejich hnutí má vlastní kořeny a že nejsou filiačkou zájmů iránských ajatolláhů. Duchovní vůdce Hizbullahu šajch Muhammad Husajn Fadlulláh si uchovává odstup od praktického dění strany, v jejímž čele stojí šajch Hasan Nasrulláh.

Pramen: Dictionnaire mondial de l'islamisme, Plon, Paris 2002

Zdroj: Svaté války a civilizační tolerance (Miloš Mendel)

Příloha č. 5

Tento dotazník je součástí výzkumu, jehož cílem je zmapovat názory české veřejnosti na problematiku islámského extremismu na území EU. Děkuji Vám za ochotu spolupodílet se na tomto výzkumu a prosím, abyste vyplnili všech 12 otázek. Jen v takovém případě bude váš dotazník platný. Dotazník je zcela anonymní. Pokud vás zajímají následné statistické výsledky nebo se blíže zajímáte o problematiku, která je předmětem tohoto dotazníku, můžete připsat svoji emailovou adresu, na kterou Vám zašlu příslušné informace.

Bc. Denisa Brusová, denisia@centrum.cz

1. Pohlaví:
  - a) **žena**
  - b) **muž**

2. Váš věk v rozmezí:
  - a) **do 20 let**
  - b) **21 – 30 let**
  - c) **31 – 40 let**
  - d) **41 - 50 let**
  - e) **51 – 60 let**
  - f) **61 a výš**

3. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:
  - a) **základní**
  - b) **vyučen/-á**
  - c) **střední s maturitou**
  - d) **vyšší odborné**
  - e) **vysokoškolské**

4. Získáváte informace o islámu a muslimech z masmédií (TV, neoborné noviny a časopisy, rozhlas, internet)?
  - a) **ano**
  - b) **ne**

5. Získáváte informace o islámu a muslimech (i) z jiných zdrojů než z masmédií?

a) ano

b) ne

6. *Pokud jste na otázku č. 5 odpověděli záporně, vynechejte otázku:*
Z jakých dalších zdrojů kromě masmédií nejčastěji získáváte informace o islámu a muslimech? (vyberte max. 2)
- a) publikace neodborné** (myšleno knihy, které se dotýkají islámské kultury ale nenapsal je odborník, kterým je např. arabista, islamista); patří sem beletristické romány apod.
  - b) odborné publikace** (napsané např. arabistky, islamisty, orientalisty, religionisty, politology, sociology)
  - c) vzdělávací zařízení** (výuka ve školách, na seminářích, kurzech apod.)
  - d) osobním kontaktem s muslimy či islámskými sdruženími**
7. Jaký je Váš názor na extrémní jevy (náboženský fundamentalismus, extremismus, terorismus) v islámském světě a kultuře?
- a) jsou standardem islámské kultury**
  - b) nejsou jejím standardem, jedná se o okrajové jevy**
  - c) nevím**
8. V čem si myslíte, že spočívá hlavní příčina islámského extremismu na území Evropské unie? (vyberte prosím jen jednu možnost)
- a) v náboženství**
  - b) příčiny vidím v psychice jednotlivců**
  - c) v socio-ekonomických příčinách** (př. ekonomické situaci muslimských přistěhovalců v zemích EU, nedostatečném začlenění do domácí společnosti)
  - d) kulturní odlišností východu a západu**
  - e) v nedostatečné legislativě v oblasti extremismu**
  - f) kombinací výše uvedených příčin**
  - g) nevím**
9. Obáváte se případných extrémních projevů ze strany muslimů na našem území?
- a) rozhodně ano**
  - b) spíše ano**
  - c) spíše ne**
  - d) rozhodně ne**
10. V boji s islámským extremismem používají země EU metody preventivní a represivní. K prevenci patří mj. snaha o dobrou integraci muslimských imigrantů do domácí společnosti, sledování jejich socio-ekonomické situace, podpora a monitoring umírněných islámských sdružení a škol, objektivní informování o

islámské kultuře v rámci multikulturní výchovy ve školách atd. K represe patří činnost represivních orgánů státu (policejní vyšetřování, soudní stíhání, ukládání trestů) osobám, které již porušily extremistickým chováním zákon.

Jaké strategie jsou podle Vás v boji s islámským extremismem na území EU účinnější?

- a) **prevence**
- b) **represe**
- c) **jsou stejně důležité**

11. Na čem by podle Vás měla prevence na území Evropské unie především spočívat? (vyberte max. 2 možnosti)

- a) **v posilování multikulturní výchovy na školách**
- b) **v navazování kontaktů vysokých představitelů státu s hlavami muslimských sdružení a jejich zapojování do veřejných diskusí**
- c) **v sociální a ekonomické pomoci muslimským migrantům, která by měla podporovat jejich maximální možnou integraci do domácí společnosti**
- d) **v podpoře umírněných islámských sdružení a škol**
- e) **podpoře multikulturních pořadů v masmédiích, která by přinášela objektivní informace o různých kulturách a náboženstvích**
- f) **ve sjednocení legislativy zemí EU v otázce extremismu – tj. co se považuje za extremismus a stanovení jasných trestněprávních postihů jakýchkoli projevů extremismu a její důsledné dodržování**
- g) **v kombinaci více jak dvou výše uvedených metod**

12. Jaký jste se cítil/-a během vyplňování tohoto dotazníku?

- a) **spíše příjemně**
- b) **spíše nepříjemně**
- c) **velmi příjemně**
- d) **velmi nepříjemně**
- e) **neutrálně**

Příloha č. 6

účastník	věk	vzdělání	obavy z										emoční reakce		
			sledování		odbornost		odbornost		extremismu		strategie v			prevence	
			masmédií	další zdroje	zdrojů volba 1	zdrojů volba 2	extrémní jevy	příčiny extremismu	na území ČR	boji s extremismem	v EU volba 1	v EU volba 2			
1	31-40 let	stř.s maturitou	a	a	a		b	b	a	a	f		a		
2	21-30 let	vyučen	b	b			c	a	a	b	f		e		
3	61+	základní	b	b			a	a	a	b	d		e		
4	41-50 let	vyučen	b	b			a	d	b	b	g		e		
5	51-60 let	vyučen	b	b			a	a	a	b	f		a		
6	41-50 let	vyučen	b	b			a	a	a	b	f		d		
7	51-60 let	vyučen	a	b			a	a	a	b	f		d		
8	41-50 let	stř.s maturitou	b	b			c	d	c	a	e		e		
9	61+	základní	a	a	a		c	b	c	c	d		e		
10	21-30 let	stř.s maturitou	a	b			b	b	c	a	g		e		
11	21-30 let	vysokoškolské	a	a	b	d	b	f	d	a	c	d	c		
12	51-60 let	stř.s maturitou	a	a	d		b	d	c	c	d		e		
13	21-30 let	vysokoškolské	a	a	b	d	b	f	d	a	c	d	e		
14	21-30 let	stř.s maturitou	a	a	b	c	b	f	c	c	a	f	e		
15	21-30 let	vyšší odborné	a	a	a		b	a	b	c	a		e		
16	41-50 let	stř.s maturitou	a	a	a	b	a	e	a	c	b		e		
17	31-40 let	vysokoškolské	a	b			a	d	c	c	a	f	e		
18	21-30 let	stř.s maturitou	b	b			b	f	b	a	a	e	e		
19	do 20 let	základní	a	a	c		b	b	a	c	g		e		
20	do 20 let	základní	b	a	a		b	b	c	b	a	c	e		
21	41-50 let	vysokoškolské	a	a	a		a	a	b	c	d	f	b		
22	do 20 let	základní	a	b			a	f	c	c	e		e		
23	21-30 let	vysokoškolské	b	a	b	c	b	f	c	a	g		e		
24	do 20 let	základní	b	a	a	c	b	d	c	a	c		b		
25	do 20 let	základní	a	a	a	d	a	d	b	c	a	f	e		
26	21-30 let	stř.s maturitou	a	b			c	f	b	c		f	e		
27	21-30 let	stř.s maturitou	a	b			b	g	b	c	a	c	e		
28	21-30 let	stř.s maturitou	b	b			a	e	c	b	f		e		
29	41-50 let	stř.s maturitou	a	a	a		a	f	c	c	f		e		
30	31-40 let	stř.s maturitou	b	b			b	f	c	a	e	f	a		

31	21-30 let	stř.s maturitou	a	b			a	f	b	c	e	f	b
32	21-30 let	vyšší odborné	a	b			b	f	c	c	g		e
33	21-30 let	vyšší odborné	a	a	b	c	a	f	b	c	f		e
34	41-50 let	vyšší odborné	a	a	a	b	b	f	c	b	g		e
35	21-30 let	vyučen	a	a	a		b	c	c	a	b		a
36	21-30 let	vyšší odborné	a	b			c	f	c	c	e		b
37	do 20 let	základní	a	b			b	d	b	a	a	e	e
38	21-30 let	vyšší odborné	a	a	b	c	b	f	c	c	g		e
39	41-50 let	stř.s maturitou	a	b			b	f	b	c	g		e
40	31-40 let	stř.s maturitou	a	a	a	b	b	d	b	a	a	d	e
41	21-30 let	vysokoškolské	a	a	c		a	f	a	c	g		e
42	21-30 let	stř.s maturitou	a	b			b	b	b	c	e	f	e
43	21-30 let	vyšší odborné	a	b			b	f	a	c	c	d	b
44	do 20 let	základní	a	a	c		b	a	c	c	c	d	a
45	21-30 let	vyšší odborné	b	b			c	a	d	a	a		a
46	51-60 let	vysokoškolské	a	a	d		c	f	c	c	a	e	a
47	do 20 let	stř.s maturitou	a	b			c	a	b	b	g		e
48	41-50 let	stř.s maturitou	a	a	a		b	f	a	c	e	f	e
49	21-30 let	stř.s maturitou	a	b			a	f	c	c	c	f	e
50	21-30 let	vysokoškolské	a	b			c	f	c	b	c	f	e
51	61+	vysokoškolské	a	b			b	c	c	c	e	f	e
52	31-40 let	stř.s maturitou	a	b			a	d	c	c	d	e	e
53	41-50 let	stř.s maturitou	a	b			b	f	c	c	g		b
54	21-30 let	stř.s maturitou	b	b			c	g	c	a	a	c	e
55	31-40 let	vysokoškolské	a	a	a		a	f	b	a	b		a
56	21-30 let	vysokoškolské	b	b			c	f	d	a	a	b	e
57	31-40 let	vysokoškolské	a	b			b	f	c	a	a	c	a
58	31-40 let	vysokoškolské	a	b			a	f	b	c	f	g	e
59	41-50 let	vyučen	a	b			a	f	c	a	g		b
60	31-40 let	vyučen	b	b			b	f	c	a	b		e
61	41-50 let	vysokoškolské	a	a	a	c	a	a	b	c	f		e
62	31-40 let	vysokoškolské	a	a	a		c	f	c	c	a	e	e
63	31-40 let	vysokoškolské	a	a	d		b	b	d	a	a		e
64	21-30 let	stř.s maturitou	a	b			b	f	b	c	a	c	e
65	31-40 let	vysokoškolské	a	b			b	f	c	a	a	b	e
66	31-40 let	vysokoškolské	a	b			a	f	b	c	a	f	e
67	51-60 let	vysokoškolské	a	b			a	f	b	c	g		e
68	21-30 let	vyšší odborné	a	b			b	b	c	a	g		e

69	31-40	vysokoškolské	a	a	a		b	f	b	c	g		b
70	21-30 let	vysokoškolské	a	a	b		b	c	c	c	a	e	e
71	21-30 let	vysokoškolské	a	b			a	a	b	c	f		e
72	21-30 let	vysokoškolské	a	a	a		b	c	c	a	c		e
73	21-30 let	vyšší odborné	b	b			b	d	c	c	a	f	e
74	21-30 let	vysokoškolské	a	b			b	f	c	c	a		a
75	21-30 let	stř.s maturitou	a	a	b	c	b	d	c	a	c		a
76	21-30 let	stř.s maturitou	b	b			c	f	a	c	g		b
77	51-60 let	vysokoškolské	a	b			b	f	c	c	a	b	b
78	31-40 let	vysokoškolské	a	b			b	c	b	a	a	e	e
79	41-50 let	vysokoškolské	b	b			b	f	c	c	a		e
80	31-40 let	vysokoškolské	a	b			c	g	c	c	g		b
81	21-30 let	vysokoškolské	a	b			a	a	b	c	a	f	a
82	41-50 let	stř.s maturitou	a	a	a		b	f	c	c	a	b	e
83	21-30 let	vysokoškolské	a	a	a	c	b	f	d	c	b	f	e
84	21-30 let	vysokoškolské	a	b			c	g	a	a	g		e
85	21-30 let	stř.s maturitou	a	b			c	b	d	c	g		a
86	21-30 let	stř.s maturitou	a	b			b	b	a	b	g		e
87	21-30 let	vysokoškolské	a	a	b		b	d	a	a	g		d
88	21-30 let	vysokoškolské	a	b			b	f	b	c	b	f	e
89	do 20 let	stř.s maturitou	a	a	a	b	a	f	b	b	d		e
90	41-50 let	vysokoškolské	a	b			b	c	d	c	d	f	b
91	51-60 let	vysokoškolské	b	b			b	d	c	a	a		b
92	51-60 let	stř.s maturitou	a	b			b	f	c	a	g		a
93	41-50 let	vysokoškolské	a	b			b	f	c	a	g		e
94	do 20 let	stř.s maturitou	a	a	b		c	f	c	c	g		a
95	do 20 let	stř.s maturitou	a	b			b	f	c	a	e		a
96	do 20 let	stř.s maturitou	a	b			b	d	c	b	g		e
97	51-60 let	vysokoškolské	b	b			b	c	c	c	d	f	e
98	41-50 let	vyšší odborné	b	a	a		b	f	c	a	d		e
99	21-30 let	vysokoškolské	a	a	a		b	c	c	c	a	e	c
100	21-30 let	stř.s maturitou	a	a	a	c	b	f	c	a	a	e	a
101	21-30 let	vysokoškolské	a	a	a	c	a	f	c	a	a		a
102	21-30 let	vysokoškolské	a	a	c		b	f	c	c	a	f	a
103	61+	vysokoškolské	a	a	d		b	f	c	c	d	f	e
104	61+	stř.s maturitou	a	a	d		c	g	b	c	f		e